

De Beeldvorming van Archeologie in Vlaanderen.

Casestudy: Oost-Vlaanderen

Door Lien Van der Dooren

Thesis ter afsluiting van de Masteropleiding Archeologie

Promotoren: Prof. Dr. Wim De Clercq en Gertjan Plets

Academiejaar: 2012-2013

Studentennummer: 00702355

Voorwoord

Gedurende de opleiding archeologie werd ik mij steeds bewuster van de noodzaak aan een meer socio-culturele aanpak binnen het werkveld. Mijn voorliefde voor het vakgebied en interesse in antropologie waren dan ook de aanleiding voor deze thesis. Aan de hand van kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethodes wou ik dan ook pijlen naar de relatie tussen mens en archeologie. Deze thesis is dan ook bedoeld voor iedereen binnen het archeologische werkveld. Ik behandel geen pure sociologische theorieën en heb al helemaal geen antropologisch onderzoek gevoerd. Maar ik ben aan de hand van eenvoudige technieken gaan polsen hoe het publiek archeologie ziet, wat weten ze er over en wat willen ze er over weten. Hebben wij in Vlaanderen al dan niet een draagvlak en hoe kunnen we daar gebruik van maken binnen deze samenleving? Ik denk dat de tijd rijp is een nieuwe weg in te slaan met archeologie, en hoop bij deze daar mijn steentje toe bijgedragen te hebben.

Dankwoord

Allereerst dankjewel aan Prof. Dr. Wim De Clercq. Gedurende de hele opleiding archeologie was u mijn inspiratiebron en mijn motivatie. Na een vlotte samenwerking voor de bachelor proef, was ik blij dat ik ook tijdens dit laatste hoofdstuk van de opleiding op uw steun kon rekenen. Vervolgens dankjewel aan Gertjan Plets. Een betere begeleiding voor dit onderwerp had ik mij niet kunnen wensen. Zelfs vanuit Australië maakte u tijd voor me vrij. Ik was blij een gelijkgezinde te vinden tijdens dit onderzoek met zoveel ervaring en ideeën. Daarnaast moet ik 385 individuen bedanken die de tijd genomen hebben elk een enquête in te vullen, zonder hen was dit onderzoek onmogelijk geweest. Ook de 20 individuen die tijd vrijmaakten voor een interview wil ik bij deze graag bedanken. Dit waren de eerste belangrijke stappen naar waarvan u nu het resultaat leest. Alle vrienden en kennissen die mijn frustraties meermaals moesten aanhoren via sociale netwerksites of mijn enthousiaste redevoeringen op café, dankjewel. Mijn vriend die meer in mij gelooft dan ik zelf, die mij de nodige afleiding bezorgde, maar tegelijk altijd even kritisch bleef, dankjewel. Mijn ouders die mij de kans gaven om te studeren en alle ups en downs van dichtbij meemaakten, dankjewel! Jullie geduld bleek eindeloos. En als laatste mijn grootouders, dit laatste jaar bleek jullie steun onvoorwaardelijk, dankjewel.

Abstract

Dans cette dissertation nous exposerons une recherche socio-culturelle sur l'imagerie de l'archéologie en Flandre, en étudiant la partie de l'Est. En adoptant deux méthodes de recherche, nous avons interrogé la relation ente le public flamand et l'archéologie. Nous discuterons à fond les réponses obtenues en appliquant ces deux procédés. Les résultats de la méthode quantitave seront appuyées par des graphiques et des diagrammes. En outre, nos découvertes seront corroborées par une étude littéraire théorique effectuée avant la recherche. Ce travail préparatoire repose principalement sur des recherches faites en Australie, Grand-Bretagne et les Etats-Unis, les autorités dans le domaine de l'archéologie publique et l'archéologie de communauté.

Mots-clés: 'archéologie publique' / 'Flandres de l'Est' / 'Recherche socio-culturelle'

This thesis deals with a sociocultural research on the perception of archeology in Flanders. A more specific case study of the province of East-Flanders is included. Two methodologies were used to investigate the relationship between the public and archeology. The results of both methodologies are discussed elaborately and in the case of the quantitative method the results are substantiated by graphs and tables. Further, the possible findings and results are partly substantiated by a study of theoretical literature. This study is mostly based on research conducted in Australia, Great Britain and the United States, which are the pioneers in Public Archaeology and Community Archaeology.

Keywords: 'Public Archaeology' / 'Public Outreach' / 'East Flanders' / 'Socio-Cultural Research'

Inhoudstafel

Voorwoord	I
Dankwoord	II
Abstract	III
1. Inleiding	4
2. Theorie en literatuur	8
2.1. Wie, Wat en Waarom?	8
2.2. Public Archaeology	9
2.3. Community Archaeology	11
2.4. Kritische noot	13
2.5. Voorbeelden van publiekswerking en gemeenschapsarcheologie	14
2.5.1. Alternatieve archeologie	14
2.5.2. De virtuele wereld en het internet	14
2.5.3. Educatie en onderwijs	15
2.6. Boodschap aan de archeoloog en erfgoedwerker	16
3. Het Onderzoek	18
3.1. Inleiding en demografie	18
3.2. De methodologie en haar fouten	21
3.2.1. Inleiding	21
3.2.2. Diepte-Interviews	22
3.2.3. Enquêtes	22
3.2.4. Conclusie	24
3.3. Diepte-Interviews	25
3.3.1. Kennis over archeologie	25
3.3.1.1. De definitie van Archeologie	25
3.3.1.2. Archeologie in Vlaanderen?	25
3.3.1.3. De uitrusting van een archeoloog	26
3.3.1.4. Archeologische sporen en vondsten	26
3.3.1.5. Voorbeelden van archeologische sites	26
3.3.1.6. Archeologische bedrijven	27
3.3.1.7. Welke kanalen dragen bij tot de beeldvorming?	27
3.3.1.7.1. Het onderwijs	28
3.3.1.7.2. Nieuwsberichtgeving	29

3.3.2.	Interesse in archeologie	30
3.3.2.1.	Zinvol vs. Nuttig	30
3.3.2.2.	Is er ruimte voor archeologie in onze maatschappij	30
3.3.2.3.	Archeologie vs Geschiedenis vs Erfgoed	31
3.3.2.4.	Populaire periodes	31
3.3.2.5.	Sites en Musea bezoeken	32
3.3.2.5.1.	Vlaanderen	32
3.3.2.5.2.	Buitenland	32
3.3.2.6.	Opgravingen in de spreekwoordelijke achtertuin	32
3.3.2.6.1.	Een kijkje nemen?	32
3.3.2.6.2.	Hoe word ik geïnformeerd?	33
3.3.2.7.	Informatie kanalen	34
3.3.3.	Wetgeving en Archeologie	34
3.3.3.1.	Wie, wat , waar en wanneer?	34
3.3.3.2.	De meldingsplicht van toeval vondsten	34
3.3.4.	Publiekswerking	35
3.3.4.1.	De doelgroep	35
3.3.4.2.	Populaire publiekswerking	35
3.3.5.	Conclusie van de diepte-interviews	36
3.4.	Enquêtes	38
3.4.1.	Kennis over archeologie	38
3.4.1.1.	Archeologie in Vlaanderen?	38
3.4.1.2.	Taken van de archeoloog	39
3.4.1.3.	Archeologische sporen en vondsten	40
3.4.1.4.	Archeologie gerelateerd	43
3.4.1.5.	Archeologische bedrijven	44
3.4.1.6.	Vertragingen bij opgravingen	46
3.4.1.7.	Conclusie	47
3.4.2.	Interesse in archeologie	48
3.4.2.1.	Zinvol vs. Belangrijk	48
3.4.2.2.	Persoonlijke interesse	49
3.4.2.3.	Sites en Musea bezoeken	50
3.4.2.3.1.	Vlaanderen	50
3.4.2.3.2.	Buitenland	52

3.4.2.4.	Opgravingen in de spreekwoordelijke achtertuin_____	54
3.4.2.4.1.	Een kijkje nemen?_____	54
3.4.2.4.2.	Wil ik geïnformeerd worden?_____	55
3.4.2.4.3.	Hoe word ik geïnformeerd?_____	56
3.4.2.5.	Informatie kanalen_____	57
3.4.2.6.	Conclusie_____	59
3.4.3.	Archeologie en het financiële aspect_____	60
3.4.3.1.	Wie moet archeologisch onderzoek financieren?____	60
3.4.3.2.	Budgettering_____	62
3.4.3.3.	Conclusie_____	63
3.4.4.	Publiekswerking_____	64
3.4.4.1.	De doelgroep_____	64
3.4.4.2.	Populaire publiekswerking_____	65
3.4.4.3.	Focus op _____	66
3.4.4.4.	Meer weten over Archeologie _____	67
3.4.4.5.	Meer weten over wetgeving_____	67
3.4.4.6.	Conclusie_____	68
3.4.5.	Conclusie van de enquêtes_____	69
4.	Discussie _____	71
5.	Conclusie_____	74
6.	Bibliografie _____	77
7.	Bibliografie illustraties_____	79
8.	Bijlagen _____	80

1. Inleiding.

Eind oktober 2010 werd de archeologie door het slijk gehaald met citaten als: “*Ik hoop dat ze de handtas van ons grootmoeder vinden, dan is het allemaal nog ergens goed voor.*” Of “*Eigenlijk is dit pure chantage. Zonder archeologisch onderzoek krijgen we geen bouwvergunning. Op die manier zorgen de archeologen voor hun eigen jobs.*” Deze citaten komen allemaal uit de mond van Leuvense burgemeester en oud-minister Louis Tobback. Het betreft hier opgravingen die plaats vonden op het Fochplein, nu Rector de Somerplein, in het hart van Leuven, door Studiebureau Archeologie in opdracht van de stad Leuven. De hele Tobback-affaire haalde de kranten met koppen als : “Tobback verklaart archeologen de oorlog” (Het Nieuwsblad, 2010) en “Tobback haalt uit naar archeologen die ondergrond Fochplein onderzoeken” (De standaard, 2010). Zelfs naar aanleiding van het einde van het onderzoek uit de burgemeester zijn ongenoegen nog eens in de media, bijvoorbeeld: “Louis Tobback blijft boos om 28.000 scherven” (De standaard, 2012). Hiermee zijn dan ook zowat alle clichés bevestigd over hoe het publiek kijkt naar archeologie in België.

Wij, archeologen, graven niets waardevols op, kosten alleen maar geld en zorgen voor grote vertragingen van bouwprojecten die wel nuttig zijn. Wanneer we al eens iets uit de grond halen, blijkt het niet te gaan om goudschatten en juwelen, maar alleen maar om gebroken potten. Dit in grote tegenstelling tot andere landen zoals Egypte, Italië en zelfs dichterbij: Groot-Brittannië. Dit is ook wat bijvoorbeeld Prof. Dr. Dries Tys onlangs nog aanhaalde in een interview op Radio Een. Het publiek heeft een verkeerd verwachtingspatroon wanneer het om Belgische Archeologie draait. Terwijl enkele dierlijke skeletresten soms even veel of zelfs meer kunnen vertellen als bijvoorbeeld het graf van Richard III. Is het beeld dat in de media gereflecteerd wordt echt wat de Belgische bevolking denkt? Vind het publiek archeologie wel zinvol? In welke mate hebben ze al dan niet interesse in archeologie? Missen wij werkelijk een draagvlak voor archeologie in België?

Naar aanleiding van deze vragen en bevindingen startte ik een literatuurstudie naar begrippen waar ik, binnen de Belgische archeologie, nog maar zelden over gehoord had: *Public Archaeology* en *Community Archaeology*. Opvallend is dat bijna alle artikels en onderzoeken afkomstig zijn vanuit Angelsaksisch gebied. De meeste artikels zijn afkomstig vanuit Australië, Nieuw-Zeeland, Noord-Amerika en Groot-Brittannië. Op het eerste zicht lijkt deze socio-culturele aanpak van archeologie zwaar ondervertegenwoordigd in de rest van de wereld. Dit beeld moet natuurlijk genuanceerd worden en is sterk afhankelijk van het politiek

en sociaal kader waarbinnen archeologie zich ontwikkelde in elk land. Ook omdat archeologen pas sinds de laatste decennia (afhankelijk van land tot land) het belang van de relatie tussen archeologie en publiek hebben ingezien. Al lijkt het er wel op dat men ook in Vlaanderen sinds kort de weg van het ‘andere soort’ archeologie wil inslaan. Maar de belangrijkste vorsers binnen dit vakgebied zijn duidelijk afkomstig vanuit die Angelsaksische wereld.

Algemeen bestaat er nog zeer veel discussie over publieksarcheologie en gemeenschapsarcheologie. Alle vorsers zijn het er wel over eens dat de relatie tussen publiek, archeoloog en het verleden van uiterst belang is. Maar wat die relatie inhoudt, op welke manier en met welk doel verschilt nog sterk van land tot land. Daarnaast is de meerderheid het er ook over eens dat communicatie één van de belangrijkste aspecten is binnen deze vorm van archeologie. We moeten in dialoog treden, communiceren. Maar omdat erfgoed en identiteit zo dicht bij elkaar staan, blijkt dit geen sinecure te zijn. De grootste verschillen zien we tussen Amerika / Groot-Brittannië en Australië, vanuit hun socio-politiek kader hebben ze beiden een verschillende aanpak. Strikt genomen ben ik met geen van beide volledig akkoord. En gezien mijn persoonlijke identiteit die met geen van beiden rechtstreekse aansluiting kent, heb ik besloten het beste van beide werelden te nemen. Al zal wel blijken dat ik een lichte voorkeur heb voor de theorieën van de Australische Prof. Dr. Laurajane Smith. Haar visie op erfgoed en archeologie in relatie tot het publiek sluiten dan ook het beste aan met mijn persoonlijke visie.

Naar wat publieksarcheologie nu precies is of hoe gemeenschapsarcheologie moet ingevuld worden, is reeds genoeg onderzoek verricht. Ik zie er de voordelen van in en vond in België dan ook geen aansluiting voor deze onderwerpen. Maar hoe komt dit? Waarom zijn onze archeologen niet bezig met de relatie tussen archeologie en de samenleving? Deels is dit natuurlijk te verklaren vanuit de geschiedenis van archeologie binnen België, maar deels ook vanuit de negatieve ervaringen met het publiek en de media. Vandaar de keuze om indirect een onderzoek te voeren naar het draagvlak van archeologie in Vlaanderen.

Aan de hand van kwalitatieve methodologische technieken zoals diepte-interviews en enquêtes heb ik een poging ondernomen te peilen naar de beeldvorming van archeologie in Oost-Vlaanderen, anno 2013. Om mijn onderzoek representatief te houden heb ik mij geconcentreerd op Oost-Vlaanderen met een steekproef van 385 individuen. Het is niet de bedoeling dat dit onderzoek als puur statistisch wordt aanschouwd. Dit onderzoek draait

namelijk om mensen en hun ideeën. Persoonlijk vind ik het onrealistisch om mensen als statische waarden te beschouwen. Wij denken immers niet in binaire patronen en onze meningen zijn zeer relatief en situatie gebonden.

Zoals de meeste archeologen zag ik de resultaten weinig positief in. Maar niets blijkt minder waar te zijn. In tegenstelling tot alle verwachtingen ben ik er van overtuigd dat de resultaten van het onderzoek wel wijzen op de aanwezigheid van een draagvlak voor archeologie. Mensen zijn opvallend enthousiast over onze sector. Ze begrijpen het belang en vinden het werk van archeologen zeker zinvol. Daarnaast willen ze ook erg graag meer leren over het hoe, wat en waarom van de archeologie. De beeldvorming is misschien niet echt realistisch, maar sluit algemeen gezien wel relatief goed aan bij de werkelijkheid, op enkele uitzonderingen na. Opvallend is het grote verschil tussen de leeftijdsgroepen, jongeren uit het secundair en hoger onderwijs hebben opvallend meer desinteresse en zien ook minder het nut van de sector.

Daarnaast wil ik kort even het financiële aspect aanhalen. Budgettering en het kostenplaatsje van archeologie zijn natuurlijk een hekel punt, zeker binnen de marges van de hedendaagse economische crisis. Vaak is dit ook het struikelpunt in de media, terug verwijs ik hier naar de reacties van Burgemeester Toback. In het archeologisch decreet is opgenomen dat het kostenplaatje bestemd is voor de ‘vernieler’, behalve voor particulieren, daar wordt reeds enkele jaren een nieuwe regeling voor getroffen. Maar volgens de respons op de vragen en enquêtes kunnen we besluiten dat het publiek eigenlijk verwacht dat archeologisch onderzoek met gemeenschapsgeld betaald wordt. Wel op voorwaarde dat het budget niet alleen gebruikt wordt om de opgravingen, en onderzoeken mee te financieren maar ook om het publiek te informeren en de vondsten tentoon te stellen. Want niet de archeoloog wordt gezien als ‘informatuur’ maar wel de gemeente of stad.

Tot zover enkele van de belangrijkste conclusies. De opbouw van deze thesis is dezelfde als de opbouw van mijn onderzoek. Op deze manier kan de lezer dezelfde reis meemaken als ikzelf. Daarom start ik ook met enkele theorieën die ik nader toelicht en een korte samenvatting van de belangrijkste ideeën binnen dit vakgebied. Hierbinnen wordt uitgelegd waarom de relatie met het publiek zo van belang is, op welke manieren die relatie kan gemaakt of onderhouden worden en wat de valkuilen zijn binnen dergelijk onderzoek. Dit met focus op landen als Australië, de VS en Groot-Brittannië. Vervolgens worden de diepte-interviews kort besproken waaruit ik mijn inspiratie haalde voor de opbouw van de enquêtes.

Voorafgaand de bespreking van de enquêtes zelf en de resultaten, wil ik kort de methodologie even toelichten en daarbij onmiddellijk enkele kritische noten plaatsen. Eindigen doe ik uiteindelijk met een pleidooi voor een meer socio-culturele aanpak binnen de archeologie, of waarom we ook in Oost-Vlaanderen moeten investeren in een band met het publiek. Om gemakkelijk te kunnen volgen en de logica van deze thesis te respecteren heb ik besloten alle grafieken en tabellen die noodzakelijk zijn om bepaalde redeneringen te begrijpen, binnen de tekst te plaatsen. Alle diepte-interviews, enquête resultaten en grafieken zijn ook digitaal te vinden op de cd-rom die achteraan werd bijgevoegd.

2. Theorie en literatuur.

2.1. Wie, Wat en Waarom?

De relatie tussen archeologie en het publiek werd lange tijd over het hoofd gezien door de meerderheid van de archeologen (Matsuda, Okamura, 2011,1). Dit wereldwijd. Maar zelfs vandaag de dag wordt die relatie nog onderschat door heel wat onderzoekers. In België bijvoorbeeld, is nog maar amper onderzoek gevoerd naar de verhouding tussen het publiek en archeologie. Dit met als gevolg dat archeologen geen voeling hebben met wat er leeft onder de mensen. In Vlaanderen gaat men er zelfs vanuit dat het publiek geen interesse zou hebben in archeologie. Zoals bijvoorbeeld Prof. Dr. Tys recentelijk nog aanhaalde tijdens een interview op Radio 1. Nochtans heeft onderzoek in het buitenland al reeds meermaals bewezen dat er veel publieke interesse is voor het verleden (Little, Shackel, 2007,1).

Ook het verband tussen erfgoed en identiteit is reeds meermaals aangetoond in de literatuur. Daarbij wordt de materiële cultuur als erfgoed beschouwd, omdat deze een soort fysieke representatie is van ons verleden (Smith, 2006,48). Archeologie heeft dus een belangrijke rol te vervullen in het erfgoed gegeven. Hierbij stuiten we al onmiddellijk op een nieuw “probleem”. Naar mijn persoonlijke mening denken we in ons land te veel in hokjes. Iets wat er bij ons Belgen met de paplepel wordt ingegeven natuurlijk. Zeker op professioneel vlak creëren wij te vaak grenzen tussen verschillende vakgebieden. Zo maken wij een verschil tussen geschiedenis, archeologie, kunstgeschiedenis, erfgoed, en noem maar op. Terwijl uit mijn diepte-interviews, die later nog aan bod zullen komen, blijkt dat het publiek dit veelal onder één noemer samenvat.

Om terug te komen op het begrip identiteit, moeten we even de sociologie induiken. Met name naar de 19de eeuwse socioloog Emile Durkheim. De vader van het begrip ‘sociaal kapitaal’. Een begrip dat tijdens het begin van de 20ste eeuw weer werd opgerakeld door de socioloog Pierre Bourdieu. Dat ‘sociaal kapitaal’ is een term die waarden, normen en de sociale interacties, die tellen in het dagelijkse leven van mensen, tot een sociale eenheid beschrijft (Little, Shackel, 2007,1-2). Ook ons verleden behoort dus tot dat sociaal kapitaal. Dit duidt dan ook onmiddellijk de noodzaak van publiekswerking aan. Persoonlijk ben ik er dan ook vast van overtuigd dat het onze plicht is als archeologen, geschiedkundige, erfgoedconsulenten, etc... om het publiek te informeren over onze bevindingen en theorieën en hen vooral deel te laten uit maken van dat verleden.

Deze opvatting deel ik met vorsers als bijvoorbeeld Smith en Waterton. Één van hun grote boodschappen naar werkers in de erfgoed sector is dan ook dat deze sector deel uit maakt van een gemeenschap, maar dat deze gemeenschap behoort tot een groter geheel. De wereld van professionelen en academici is niet die van het grote publiek en daar moeten wij dringend rekening mee houden (Smith, Waterton, 2009,11). Bender en Holtorf voegen daar dan nog het volgende aan toe: het is van vitaal belang dat archeologen beginnen te begrijpen dat de meerderheid aan opvattingen over erfgoed en het verleden, niet enkel en alleen vanuit een intern professioneel en politiek standpunt moet bekeken worden, maar ook vanuit een extern, dynamisch perspectief van niet-professionelen (Simpson, 2010,15). Ik kan mij hier dan ook alleen maar bij aansluiten en wil dus de noodzaak van publiekswerking nogmaals onderstrepen!

Archeologie kan, zoals elke andere wetenschap, ondanks de unieke eigenschappen, niet enkel en alleen op zich zelf bestaan. Wanneer de sector verwacht te leven op gemeenschappelijke middelen en daarnaast nog eens respectvol behandeld wil worden, dan moeten we deelnemen aan een dialoog die in de meeste gevallen door of met de media zal gevoerd worden. Deze media kunnen dus ook de beeldvorming van archeologie sterk gaan bepalen (Joffe, 2006,75). Joffe haalt hierbij een belangrijk punt aan, namelijk dat waaruit dit hele onderzoek gestart is: de zaak Tobback. Ook tijdens de enquêtes heb ik getracht de invloed van de media in beeld te brengen. Meer hier over vindt u dan ook in onderstaande hoofdstukken terug.

Hierboven heb ik reeds enkele belangrijke namen aangehaald in het onderzoeksveld, denk maar aan Holtorf en Smith, waar ik vooral het belang van het onderzoek heb aangeduid. In het volgende hoofdstuk zou ik graag wat dieper ingaan op twee begrippen die hand en hand gaan wanneer het gaat over publiekswerking binnen de archeologie. Twee begrippen die tijdens mijn opleiding misschien wel te weinig aanbod zijn gekomen. Maar het betreft dan ook begrippen die in de Vlaamse archeologie nog maar weinig navolging gekregen hebben, namelijk: *Community Archaeology* en *Public Archaeology*.

2.2. *Public Archaeology*.

Public Archaeology of vrij vertaald naar publiekswerking binnen de archeologie, werd bedacht in de vroege jaren '70 door McGimsey. In het begin betrof dit hoofdzakelijk pogingen om archeologische overblijfselen die bedreigd werden, door bijvoorbeeld bouwprojecten, op te graven en te bewaren voor en met de steun van het publiek. Dit geldt nog steeds voor Amerika, maar ook voor België. *Public Archaeology* is in Amerika dan ook

ingebed in het *Cultural resource management* of *CRM* (Matsuda, Okamura, 2011,2-3). *Cultural Resources Management* werd in de jaren '60 en '70 ontwikkeld in Australië en Amerika (Smith,2004, 81). Het mag eigenlijk gezien worden als het beheer van de culturele rijkdommen van een land, waaronder onder andere het erfgoed beheer valt.

In de rest van de wereld krijgt het begrip '*Public Archaeology*' heel wat verschillende en uiteenlopende betekenissen. Het is dan ook moeilijk vanuit een globaal perspectief om één enkelvoudig model ervoor te bedenken en dit om drie redenen. Ten eerste varieert de theoretische onderbouw van archeologie heel erg van land tot land. Ten tweede geldt die variatie ook in de praktijk van het opgraven en onderzoeken. Dit onder meer door de verschillen op economisch-, sociaal- en politiek vlak. Ten derde is de betekenis van archeologie ook verschillend over de hele wereld. Elk land heeft zijn eigen ontwikkeling binnen een soort lokale context, die perceptie staat in relatie met lokale tradities en gewoontes. Ook het begrip '*Public*' op zich kent verschillende interpretaties en vertalingen wereldwijd (Matsuda, Okamura, 2011,2-3).

Een werkbare definitie zou dus moeten kunnen gelden over de hele wereld en klinkt volgens Matsuda en Okamura als volgt: *Public Archaeology* is een onderwerp dat de relatie tussen archeologie en het publiek bestudeert en vervolgens probeert om die te verbeteren (Matsuda, Okamura, 2011,4). Ik sluit me dan ook volledig aan bij deze definitie. Zij is misschien zeer breed, maar beschrijft wel op die manier verschillende processen die overal ter wereld te interpreteren zijn in deze trant.

Public Archaeology is gedurende de voorbije decennia dan ook vaak zelf het onderzoeksonderwerp geweest. Onder meer door Merriman en Holtorf. Beiden onderzochten de verschillende manieren om *Public Archaeology* te benaderen. Zo had Merriman het over het '*Deficit model*' en het '*Multiple Perspective model*'. Het eerste stelt dat archeologen het publiek meer zouden moeten betrekken bij het gehele archeologische proces. Zodanig dat het publiek beter zou begrijpen wat archeologie inhoudt, waardoor ze archeologie en archeologen beter zouden kunnen ondersteunen. Het tweede model: '*Multiple Persepective model*', wil de archeologen aanmoedigen om het publiek meer te betrekken bij archeologie, waardoor ze hun eigen leven verrijken en ze de creativiteit stimuleren van het publiek.

Holtorf had het over drie modellen: het '*Education model*', het '*Public Relations model*' en het '*Democratic model*'. In het eerste model moeten archeologen er naar streven om zoveel mogelijk mensen te laten kennis maken met het verleden en hun werk, op de manier hoe zij

het zelf zien. Bij het tweede model moeten archeologen er proberen voor te zorgen dat het beeld dat het publiek heeft over archeologen en archeologie verbeterd wordt door te zorgen voor meer steun op sociaal, economisch en politiek vlak. Volgens het laatste model moet het publiek worden uitgenodigd en gemotiveerd door archeologen, opdat hun enthousiasme en interesses zouden ontwikkelen en verzadigd worden (Matsuda, Okamura, 2011,5). Zoals u merkt, zijn er grote gelijkenissen tussen de modellen van Merriman en Holtorf. Maar om eerlijk te zijn is de beste manier om aan publiekswerking te doen, een combinatie van beide modellen. Ik denk dat het ene niet zonder het andere kan. Waar men de nadruk op legt, kan men zelf kiezen. Maar ik ben er van overtuigd dat de enige goede aanpak van publiekswerking een gevarieerde aanpak is. Net door die variatie zullen archeologen in staat zijn een nog groter publiek te bereiken.

2.3. Community Archaeology.

Community Archaeology op zich is geen nieuw begrip. Mensen hebben zich immers altijd wel bezig gehouden met hun verleden, veelal om op die manier het heden een betekenis te kunnen geven. Dit aan de hand van voorwerpen en plaatsen met een waarde of waaraan een herinnering aan gekoppeld kan worden. Dit geheel versterkt de onderlinge band binnen de gemeenschap en zorgt voor een samenhangsgevoel, het creëert mee de identiteit van een groep. Wanneer men dus gemeenschapsarcheologie in deze context bekijkt kunnen we niet spreken over een nieuw of vernieuwend begrip (Marshall, 2002,211).

Maar we kunnen er ook dieper op ingaan. Zo kunnen we eens focussen op een expliciete methodiek voor *Community Archaeology*, bijvoorbeeld die ontwikkeld door onder meer Stephanie Moser. Deze methodiek kan opgesplitst worden in 7 componenten, die samen de verschillende stadia omvatten vanaf het startpunt van een opgraving tot de publieke presentatie van de onderzoeksresultaten (Marshall, 2002,211-212).

Namelijk:

1. Communicatie en samenwerking
2. Werk en training
3. Publieke presentatie
4. Interviews en orale geschiedenis
5. Educatieve bronnen
6. Fotografisch en video-archief
7. Door de gemeenschap gecontroleerde marketingstrategieën

Van de bovenstaande componenten zijn er maar 2 (nummers 1 en 4) die een hoger niveau van representatie bereikt hebben tijdens projecten van de afgelopen 10 jaar (Smith, Waterton, 2009,16-17). Niet alle vorsers staan 100% achter deze 7 componenten, wel zijn alle auteurs binnen dit vakgebied het wel eens over het volgende standpunt: “elke stap in het project zou minstens gedeeltelijk mee beslist moeten kunnen worden door de gemeenschap”. Dit wordt dan ook gezien als het sleutelpunt van gemeenschapsarcheologie (Marshall, 2002,211-212).

Opvallend is dat de meeste artikels rond *Community Archaeology* uit Australië en Nieuw-Zeeland komen. Terwijl gemeenschapsarcheologie wel overal ter wereld aanwezig is. Ook in Noord-Amerika is men reeds geruime tijd bezig met het onderzoek naar *Community Archaeology*. In beide gevallen betreft het voornamelijk projecten waarmee de autochtone populatie een sterke band heeft. Denk maar aan sites die in relatie kunnen gebracht worden met bijvoorbeeld Navajo indianen, Aboriginals en Maori. Of waar de inheemse bevolking vandaag de dag nog steeds een band mee heeft. Op het eerste zicht lijkt gemeenschapsarcheologie ondervertegenwoordigd in Europa. Groot-Brittannië is wel net als Noord-Amerika erg bezig met dit onderwerp, waar het duidelijk meer ingebed is in het erfgoedbeleid en erfgoed ontwikkeling bestemt voor het toerisme (Marshall, 2002,212-215).

Het gebeurt dus nog te vaak dat *Community Archaeology* wordt toegepast op één plaats en onbekend blijft op een andere. Maar gemeenschapsarcheologie moet net gezien worden als een soort buitenkans. Het is noodzakelijk, niet enkel en alleen omdat het ethisch verantwoord is of politiek correct, maar omdat het de archeologie verrijkt. Het dwingt ons andere vragen te stellen en we zien archeologische vondsten in een ander daglicht (Marshall, 2002,218). De academische literatuur beweert immers dat mensen het verleden op verschillende manieren zien. Al deze verschillen zouden dus moeten worden samengevoegd, waardoor men op een

andere, verrijkende manier naar het verleden zou kunnen kijken (Simpson, 2010,13). Ook hier is de kritiek op de archeologen zelf duidelijk tussen de regels te lezen. Marshall en Simpson verwijten archeologen vastgeroest te zitten in hun eigen wereld. Hieruit wordt ook duidelijk dat gemeenschapsarcheologie niet enkel voor de gemeenschap is, maar duidelijk dus ook door die gemeenschap. Gemeenschapsarcheologie wordt tot nu toe nog veel te vaak gebruik om de rol van archeologie in de maatschappij te rechtvaardigen (Simpson, 2010,1).

Vervolgens wil ik even kort de geschiedenis van gemeenschapsarcheologie in Groot-Brittannië schetsen. Deze is, denk ik, het sterkste te vergelijken met België. Al loopt België misschien toch nog een lichte vertraging op. In de jaren '70 bestond er enkel en alleen een wederzijdse relatie van interesse tussen professionelen en amateur archeologen. Tijdens de jaren '70 en '80 was er voor het eerst sprake van een evolutie, de archeologen gingen hun kennis ook gaan delen met een breder publiek van geïnteresseerden, mensen met een uitzonderlijke interesse voor archeologie en het verleden. Maar pas vanaf de jaren '90 en vooral tijdens de 21ste eeuw zullen archeologen zich ook focussen op de gemeenschap in het algemeen in het Verenigde Koninkrijk (Simpson, 2010,1). Ook in Vlaanderen is deze evolutie waarneembaar. Maar nog veel te weinig.

Vandaag de dag is er reeds een enorme variëteit aan projecten die onder de noemer *Community Archaeology* vallen. Denk maar aan school projecten, educatieve projecten, opgravingsprojecten, etc... . Maar de meerderheid focust enkel en alleen maar op opgravingen en opgravingstechnieken. Er wordt dus nog veel te weinig gedacht aan non-destructieve archeologische onderzoeksmethodes (Simpson, 2010,1). In het volgende hoofdstuk bespreek ik kort enkele vormen van gemeenschapsarcheologie en projecten rond publiekswerking van uit het buitenland.

2.4. Kritische noot

Achteraf gezien, ben ik hier in een eigen val getrapt. Later in het onderzoek zal ik nog zo hameren op het feit dat we te veel en te snel in vakjes denken. Maar in het theoretische gedeelte ben ik in dezelfde valkuil gelopen. Na communicatie met mijn promotor Gertjan Plets, is me duidelijk geworden dat de subsecties die ik maak tussen *Public-* en *Community Archaeology* te veel gebaseerd zijn op enkele literaire bronnen. De verschillen kunnen gemaakt worden op basis van nuances en beide zijn gewoon "*alternatieve manieren om aan wetenschap te doen*" - Gertjan Plets. Niet te min dat beide even belangrijk zijn, en volgens mij

een noodzaak zijn voor archeologie. Maar ze verschillend beduidend minder hard van elkaar alsof ik hier misschien laat uitschijnen.

2.5. Voorbeelden van publiekswerking en gemeenschapsarcheologie.

2.5.1. Alternatieve archeologie.

Alternatieve archeologie is een vorm waar ik zelf zeer sceptisch tegenover stond. Maar Holtorf wist mij te overtuigen in zijn artikel: “*Beyond crusades: How (not) to engage with alternative archaeologies.*”. Archeologie is immers een wetenschappelijke tak die enerzijds een enorme populariteit kent door de alternatieve vormen van archeologie, maar tegelijk een sterke concurrent heeft aan dat brede scala van alternatieve benaderingen van het verleden. Deze laatste worden in de meeste gevallen zeer negatief benaderd door professionele archeologen en ook door mij zelve (Holtorf, 2005, 544). Maar volgens Holtorf hebben de alternatieve vormen van archeologie vaak net een betere connectie met het publiek dan de wetenschappelijke (Holtorf, 2005, 547). Dit kwam ook naar boven bij mijn diepte-interviews. Mensen haalden vaak zaken als reënactment aan. Waarom? Het geeft een beeld aan het verleden, mensen kunnen het bij wijze van spreken aanraken en beleven. Dit spreekt natuurlijk veel meer aan dan enkele potten in een vitrine in een museum of een lezing.

2.5.2. De virtuele wereld en het internet

Internet, sociale media en virtuele realiteit zijn reeds dagelijkse kost geworden in onze huidige wereld. Onze gehele maatschappij kan amper nog zonder. Ook in de archeologie wordt er steeds meer gebruik gemaakt van het internet. Musea hebben bijvoorbeeld een fanpage op facebook of een twitteraccount. De zin of de onzin van deze evolutie is materie voor een ander onderzoek dan het mijne, maar het opvallendste besluit dat genomen kan worden omtrent online activiteiten, is dat het medium er niet in slaagt om een volledige verscheidenheid van gemeenschappen te bereiken (Smith, Waterton, 2009, 136-137). Het is duidelijk dat ondanks de cijfers die men geeft, nog steeds een grote groep mensen zijn weg niet vindt naar of op het net. In de meeste gevallen gaat het ook om zeer specifieke bevolkingsgroepen. Desalniettemin vind ik het persoonlijk wel van groot belang. Zeker sociale netwerk sites zijn een handige tool voor het informeren van mensen. Dankzij een klik of twee krijgt men een constante news-feed zonder zelf veel moeite te moeten doen. Het zal misschien niet onmiddellijk het grote publiek aanspreken maar wel kleine doelgroepen.

Maar ook over de virtuele wereld vond ik een interessant artikel. Meer bepaald rond *Second Life*. Virtuele archeologie bestaat al langer en werd hoofdzakelijk gebruikt om sites te reconstrueren, het omvat het modelleren van landschappen, gebouwen, steden en omgevingen, allen gemaakt met de computer om verschillende wetenschappelijke vragen te kunnen toetsen. Maar het kan ook gebruikt worden om een bepaald publiek warm te maken voor archeologie op zich (Morgan, 2009, 471). Een voorbeeld hiervan vinden we bijvoorbeeld terug op second life. Dit is een van de eerste voorbeelden waar virtuele archeologie voor iedereen toegankelijk werd in plaats van enkel beschikbaar in musea of op cd-rom. Door in te loggen op second life kan men bijvoorbeeld de site van Catal-Höyük, in Turkije virtueel bezoeken (Morgan, 2009, 473). Second life heeft wel zijn limieten op het vlak van een correcte virtuele reconstructie, maar aan de andere kant is het een wereldbekend netwerk, deze combinatie maakt het dus minder geslaagd voor wetenschappelijk onderzoek, maar des te interessanter voor het grote publiek (Morgan, 2009, 475). Naar dergelijk voorbeeld werd afgelopen jaar ook een Vlaams voorbeeld gesteld, namelijk: <http://www.deynse1783.be/>. Een spel dat je kan downloaden en waarin je allerlei activiteiten moet ondernemen en opdrachten vervullen. Op die manier leer je de stad Deinze kennen uit de 18de eeuw. De reconstructies zijn gebaseerd op archeologische opgravingen in de stad die de laatste jaren veel informatie aan het licht brachten. Dit gebeurde in opdracht van de stad Deinze, door een samenwerking van de KLAD (Kale-Leie Archeologische Dienst) en Mindscape3D, een software bedrijf.

2.5.3. Educatie en onderwijs.

Één van de primaire methodes om waarden, normen en maatschappelijke kennis door te geven is educatie. Waarschijnlijk zal dan ook het doorgeven van archeologische kennis op dit niveau een belangrijke rol spelen. In Australië werd het curriculum van een school doorgelicht, daaruit bleek dat voornamelijk archeologie op een nogal klassieke manier werd gegeven: door middel van een syllabus waar men hoofdzakelijk aandacht had voor de Klassieke periode en de bekendste sites zoals bijvoorbeeld Pompeï. Goed te vergelijken met hoe hier de lessen geschiedenis er veelal uitzien. Sommige individuen gaan sowieso een algemene interesse voor archeologie ontwikkelen, maar deze wordt dan veelal gevoed door wereldoorlogen, de klassieke oudheid en avontuur op exotische locaties. Dit naast een sterke associatie met dinosauriërs. Dit grotendeels als gevolg van de manier waarop zij geëduceerd worden. Om dit te veranderen werd door de onderzoekers een soort publiekswerking ontwikkeld waar mensen veeleer betrokken worden bij archeologie dan er enkel droog door geïnformeerd te worden, deze hebben ze uiteindelijk toegepast op 2 casestudies. Beide

casestudies hadden dan ook heel positieve resultaten (Nichols, Prangnell, Haslam, 2005, 71-78). De onderzoeken wezen uit dat een aanpassing van het curriculum leerlingen meer motiveerde, waardoor hun interesse vanzelf groter werd. Hierbij denken we onmiddellijk aan het ‘*Multiple Perspective model*’ van Merriman.

Lesgeven in geschiedenis is geen sinecure. De materie van het verleden heeft immers een nauwe band met cultuur en identiteit, maar heeft ook een sterk politiek karakter. Het verleden is en blijft een erg gevoelige materie. Educatie is anderzijds wel de ideale werkwijze om mensen te informeren. Al blijkt wel uit verschillende onderzoeken dat het huidige systeem blijkbaar toch heel wat hiaten toont. Zoals hierboven reeds aangegeven. Het geeft namelijk een zeer stereotiep beeld van specifieke groepen in de geschiedenis weer. Wat intussen toch al lang achterhaald zou moeten zijn (Simpson, 2010, 15). Maar de schuld van die “falende” educatie ligt ook deels bij de archeologen zelf. Bijvoorbeeld door gebrek aan communicatie van de archeologen naar de leerkrachten zelf toe (Simpson, 2010, 16). Ik denk dat we kunnen besluiten dat educatie een zeer belangrijke tool kan zijn bij publiekswerking en gemeenschapsarcheologie, maar dat deze dan toch eerst nog eens grondig moet doorgelicht worden.

Naast formele educatie bestaat er ook nog informele educatie, denk maar aan de informatie die men opdoet bij het bezoek aan een museum of een archeologische site of door een documentaire op televisie. Deze manier zou nog meer succes boeken dan de formele manier. Omdat het enerzijds een vrije keuze betreft en anderzijds subtiel gebeurt. In essentie moeten we archeologie nog steeds als een soort luxueus onderwerp beschouwen. Het gaat niet om levensreddende kennis en onze economie zal er ook niet onder leiden wanneer het niet zou bestaan op korte termijn. Dus informele educatie is gewoon aangenamer (Simpson, 2010, 16).

2.6. Boodschap aan de archeoloog en erfgoedwerker

Reeds vanaf de 19de eeuw namen musea de taak op zich van “*stewards*” van het verleden. Ze sensibiliseren en informeren het publiek en ze promoten de nationale en culturele identiteit. Dit als onderdeel van de liberale educatieve beweging (Smith, 2004, 85). Vandaag de dag is dit in Vlaanderen nog maar weinig verandert. Gemeenschapsengagement bij archeologen en andere erfgoedwerkers is immers een groeiend proces. Al eindigt het engagement wel te dikwijls bij het einde van de opgravingen. In dat opzicht doen de musea een goede zaak om die taak over te nemen natuurlijk (Smith, Waterton, 2009, 103).

Vandaag zijn de traditionele modellen rond ‘publieke belangstelling’ uitgebreid zodat ze de actieve en interpretatieve samenhang tussen archeologie en de samenleving meer en beter kunnen omvatten (Nichols, Prangnell, Haslam, 2005, 71). Ook al spreekt de literatuur omtrent globalisatie het tegen, er wordt naast globalisatie ook steeds meer gefocust op sub-nationale en lokale identiteiten, zeker op het vlak van erfgoed (Smith, 2006, 49-50). Dat maakt de noodzaak aan goede publiekswerking ook zo groot: die nauwe band met identiteit. Erfgoed heeft dan ook een sociale, politieke en culturele functie in de samenleving (Smith, Waterton, 2009, 41).

Smith en Waterton hebben dan ook nog een belangrijke boodschap voor erfgoedwerkers: wees altijd eerlijk en oprecht, treed in dialoog, kies voor een holistische en geïntegreerde aanpak, maar met een kritisch oog voor de politieke en sociale context van de betrokkenheid van de gemeenschap (Smith, Waterton, 2009, 139). Hier bij wil ik dit hoofdstuk graag afsluiten met een quote:

“Denk globaal, graaf lokaal” - Charles Orser, 1996 (Little, Shackel, 2007, 13).

3. Het Onderzoek

3.1. Inleiding en demografie

In bovenstaande hoofdstukken heb ik vooral de noodzaak van dit onderzoek onderstreept. Het waarom is dan ook reeds voldoende uitgeklaard, nu nog voornamelijk het hoe. Mede dankzij de minor “Cultuur en diversiteit” die ik volgde tijdens de opleiding archeologie en mijn opleiding Humane Wetenschappen waren kwalitatieve methodologische technieken mij niet vreemd. Het leek mij dan ook in functie van het onderzoek, de beste manier om deze te gebruiken. Hierbij wil ik onmiddellijk ook duidelijk maken dat het geen sociologisch of zuiver statistisch onderzoek betreft. Mijn onderzoek draait rond mensen en hun ideeën, deze vallen niet zomaar in hokjes te stoppen en zijn erg variabel naar gelang de situatie veranderd.

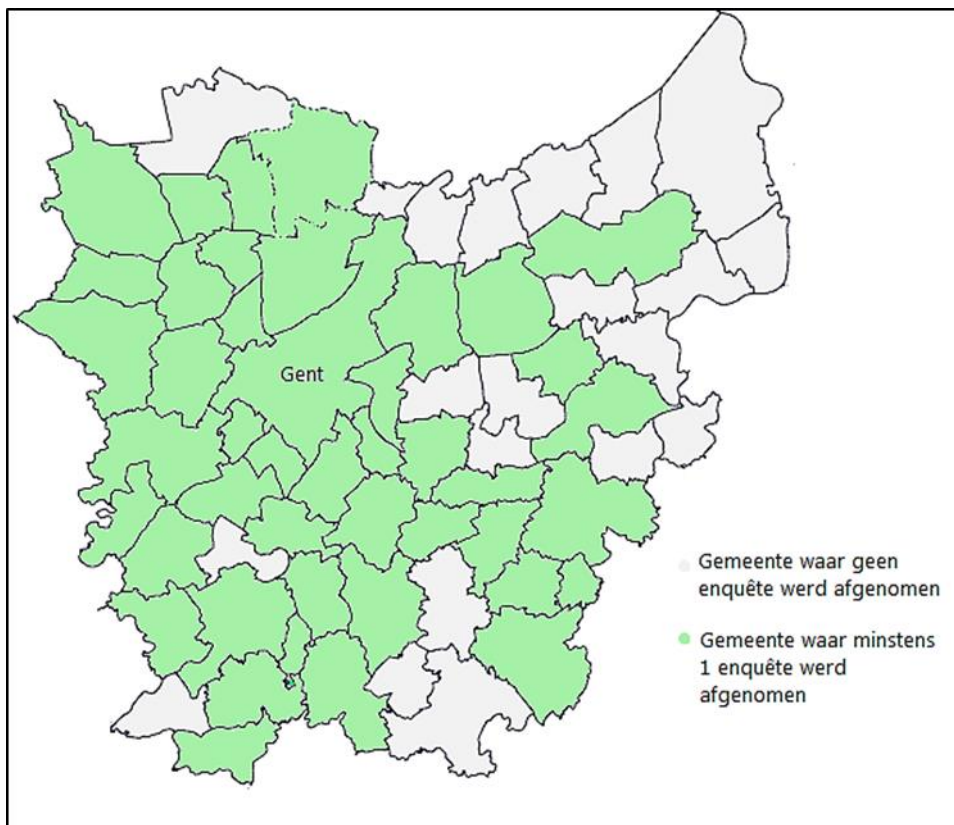

Fig.1: Verspreidingskaart van de afgenomen enquêtes.

Mijn studiegebied betreft enkel Oost-Vlaanderen en dit hoofdzakelijk uit praktische overwegingen. Gezien de thesis omvang, kon ik nooit representatief te werk gaan wanneer de casestudie zou handelen over geheel Vlaanderen. Door gebruik te maken van een steekproef calculator berekende ik de grootte van de steekproef die noodzakelijk was om toch die representativiteit te halen. Rekening gehouden met een foutenpercentage van 5% een

betrouwbaarheidsniveau van 95%, een populatie grootte van 1.445.831 (cijfer gebaseerd op resultaten van het ADSEI) en een spreiding van 50%, komt de steekproef uit op 358. In totaal zijn er dan evenveel enquêtes afgenomen verspreid over heel Oost-Vlaanderen. Zoals te zien op Fig. 1 hierboven zijn niet alle gemeentes vertegenwoordigd. Ongeveer 12% van de Oost-Vlaamse gemeentes zijn niet aanbod gekomen met een concentratie ten Noordoosten van de provincie met de grens bij Antwerpen. In Tabel 1 is een overzicht weergegeven van de gemeentes die wel aanbod zijn gekomen bij de ondervragingen. Daarnaast ben ik via een korte internet-check nagegaan of er al dan niet reeds opgravingen zijn gebeurd de afgelopen tien jaar binnen die gemeentes en steden. Hierbij ben ik niet te diep gaan graven, ik wou me immers inleven in de gemiddelde Oost-Vlaming. Dus door snel enkele zoektermen in te vullen in Google, ging ik opzoek naar hoe veel informatie ik vond over eventuele opgravingen. Zoals te zien in Tabel 1, hebben in de afgelopen tien jaar heel wat opgravingen plaatsgevonden, in de meerderheid van de aanbod gekomen gemeentes heeft er namelijk minstens één opgraving plaats gevonden al dan niet in het centrum van de gemeente. Maar de informatie die ik vond was vrij makkelijk te vinden op het internet, veelal met een link naar een online kranten artikel, al dan niet uit een plaatselijke krant of editie.

	Naam	opgraving ja-nee
Steden:		
<i>Grote steden</i>	Aalst	Ja
	Gent	Ja
	Sint-Niklaas	Ja
<i>Kleine steden</i>	Dendermonde	Ja
	Lokeren	Ja
	Ninove	Ja
	Oudenaarde	Ja
<i>Mini steden</i>	Deinze	Ja
	Eeklo	Ja
	Ronse	Ja
	Zottegem	Ja
Gemeenten:		
<i>Grote gemeente</i>	Beveren- Waas	Ja
	Evergem	Ja
<i>Kleine gemeente</i>	Aalter	Ja
	Assenede	Ja
	Brakel	Ja
	De Pinte	Ja
	Denderleeuw	Nee
	Destelbergen	Ja
	Erpe-Mere	Ja
	Gavere	Nee

	Naam	opgraving ja-nee
<i>Kleine gemeente</i>	Haaltert	Ja
	Lochristi	Ja
	Maldegem	Ja
	Melle	Ja
	Merelbeke	Ja
	Nazareth	Ja
	Nevele	Ja
	Oosterzele	Nee
	Sint-Lievens- Houtem	Ja
	Wetteren	Ja
	Zele	Ja
	Zulte	Ja
<i>Mini gemeente</i>	Horebeke	Nee
	Kaprijke	Nee
	Knesselare	Ja
	Kruishoutem	Ja
	Lovendegem	Ja
	Maarkedal	Nee
	Sint-Martens-Latem	Nee
	Waarschoot	Ja
	Wortegem-petegem	Nee
	Zomergem	Ja
	Zwalm	Nee

Tabel 1: Overzicht van de gemeentes die vertegenwoordigd zijn door de informanten.

De gemeentes en steden zijn ingedeeld volgens het aantal bewoners binnen die gemeente of stad, gegevens die ik ook op de site van het ADSEI terug vond, van groot naar klein. Zonder rekening te houden met de grootte van de gemeentes of het aantal deelgemeentes.

De informanten waren allen tussen de leeftijd van 12 jaar en 90. Het was duidelijk dat mensen, jonger of ouder, nogal wat communicatie problemen optraden, waardoor geopteerd is tussen deze leeftijdsgrenzen te blijven.

Bij gebrek aan een goed voorbeeld in België is het ook de eerste maal dat dergelijk onderzoek gevoerd wordt. Met andere woorden, zijn er wel een aantal methodologische fouten gemaakt. Daar ben ik mijzelf ook volledig van bewust en in onderstaand hoofdstuk zal ik dan ook voldoende ruimte maken voor de nodige zelfkritiek.

3.2. De methodologie en haar fouten

3.2.1. Inleiding

Achteraf bekeken heb ik geen spijt van de keuze voor deze socio-antropologisch aanpak. De diepte-interviews waren een goede voorbereiding voor het opstellen van de enquêtes. En de enquête-vorm, met veelal meerkeuze vragen, was een ideale techniek om gerichte vragen te stellen bij een groot publiek en het statistisch toch eenvoudig verwerkbaar te houden. Wanneer mijn steekproef kleiner zou geweest zijn, en zo ook minder relevant, zou ik meer gebruik kunnen gemaakt hebben van open vragen. Maar dit was nu vooral praktisch gewoon weg niet haalbaar. Men zou hier bijvoorbeeld gebruik van kunnen maken wanneer men één gemeente of stad als casestudie zou nemen, in de plaats van een gehele provincie. De grootste moeilijkheid bij het opstellen van de vragenlijsten en tijdens het afnemen van de interviews was het behouden van een bepaalde objectiviteit.

Tijdens dit onderzoek kon er geen sprake zijn van juiste of foute antwoorden, het ging om mensen hun ideeën en meningen. Ik mocht mij niet bemoeien met de informanten hun antwoorden. Ook bij het behandelen van de resultaten bleek diezelfde objectiviteit moeilijk te behouden. Vooral omdat ik met een bepaald verwachtingspatroon dit onderzoek gestart was. En zeker omdat ik een zekere achtergrondkennis bezit ten opzichte van de informant. Ik ben bevooroordeeld door mijn bijna dagelijks contact met de materie. Dat was overigens een veel gehoorde commentaar: “ Archeologie is een ver van mijn bed show. Ik kom daar niet zo heel

veel mee in contact, dus ik weet daar niet zo veel over”. De moeilijkheid van de vragen stond in verhouding met hun persoonlijke interesse rond het onderwerp.

3.2.2. Diepte-Interviews

Zoals aangeleerd tijdens het vak ‘Kwalitatieve Methodologie’ gedoceerd door Prof. Dr. Pinxten tijdens de minor ‘Cultuur en Diversiteit’, bestaat een goed diepte-interview uit een dialoog met enkele vooropgestelde vragen, veelal onder 4 ogen. Door gebruik te maken van een dictafoon kon ik mij dan ook volledig concentreren op het gesprek, dat ik achteraf dan kon transcriberen. Het resultaat hiervan kan u terug vinden op de bijgevoegde cd-rom.

In het totaal werden 20 individuen van verschillende leeftijden en sociale achtergronden bevraagd. Enkelen daarvan interviewde ik in een duo-gesprek. 55% van de informanten zijn vrouwelijk en de leeftijden variëren tussen de 7 jaar en 86 jaar. Allen afkomstig uit Oost-Vlaanderen: namelijk uit Gent, Merelbeke, Oosterzele, Gavere en Waarschoot. Er is gepoogd mensen met verschillende sociale achtergronden te nemen. Zo bestaat de groep uit gepensioneerden, werkzoekende, arbeiders, bedienden, zelfstandigen, ambtenaren en studenten.

Mijn vragen kenden na verloop van tijd wel een evolutie, er ontwikkelden zich bijvoorbeeld nieuwe bijvragen of enkele bijvragen werden hoofdvragen. Afhankelijk van de gesprekspartner duurde het gesprek tussen enkele minuten tot een halfuurtje, maar het gemiddelde draaide rond een kwartier. Het gros van de interviews werd bij mensen thuis afgenomen. Deze gesprekken werden dan de basis voor het opstellen van de enquêtes. Sommige antwoorden op bepaalde vragen bleken immers uniform te zijn. Andere vragen bleken gewoon niet relevant genoeg. De interviews gaven mij ook al een bepaald beeld, heel summier natuurlijk, dat wel. Maar ik kon wel al zien in welke richting het onderzoek zou groeien. En op het eerste zicht leek dit een stuk positiever dan eerst werd ingeschat.

3.2.3. Enquêtes

De enquête opstellen bleek in eerste instantie moeilijker dan gedacht. Uit ervaring weet ik dat wanneer een vragenlijst te lang is, mensen snel afhaken of niet meer aandachtig zijn. Dus de eerste uitdaging werd zoveel mogelijk informatie vergaren door zo weinig mogelijk vragen te stellen. Daarom ook de keuze voor hoofdzakelijk meerkeuzevragen. Het voordeel hierbij is dat het pasklare antwoorden zijn, gebaseerd op reacties uit de interviews, waarbij mensen weinig schrijfwerk hebben en die heel vlot te beantwoorden zijn. Toch liet ik telkens plaats

open voor persoonlijke antwoorden. En zoals uit de resultaten zal blijken, werd hier regelmatig ook gebruik van gemaakt! Het nadeel is natuurlijk dat dergelijke soort vragen luiheid in de hand werken. Met als gevolg dat de weinige open vragen die gesteld werden, zelden werden ingevuld. Deze zal ik later dan ook niet meer behandelen. Al zal ik wel enkele relevante antwoorden integreren in de bespreking van de vragen. Net zoals ik enkele mondelinge kanttekeningen van de informanten bij tijd en stond wil citeren tijdens de nabespreking in de volgende hoofdstukken. Dit hoofdzakelijk ter verduidelijking van enkele conclusies.

Zoals reeds aangehaald in het theoretisch stuk, is het internet geen correcte weerspiegeling van de maatschappij. Daarom is er ook geopteerd om de enquêtes niet via het internet af te nemen, maar mondeling of schriftelijk. Gezien dit een zeer tijdrovende bezigheid is, heb ik na verloop van tijd ook gebruik gemaakt van ‘*snowball sampling*’. Hierbij wordt gebruik gemaakt van sociale netwerken. Via het eigen sociale netwerk verdeel je enquêtes, die dan weer verspreid worden binnen het sociale netwerk van anderen. Het grote voordeel hierbij is dat je op een korte tijdspanne heel wat mensen kan bereiken. Dus om mijn aantallen te halen was dit een uitermate geschikte techniek. Al had ik geen rekening gehouden met de nadelen van deze methode. In eerste instantie ben je sterk afhankelijk van jouw eigen sociale netwerk, cru gezegd: het is te persoonlijk. Je moet aandringen, wachten, etc. ... Dat allemaal op zich is al vrij frustrerend. Ten tweede heb je geen controle meer over de representativiteit van de doelgroepen. Zo bleek na een tijd dat bijvoorbeeld arbeiders en 65plussers te weinig aanbod zijn gekomen. Maar ook dat bepaalde streken in Oost-Vlaanderen ondervertegenwoordigd zijn (zie Fig. 1). Dit beïnvloedt natuurlijk sterk de representativiteit van mijn onderzoek. Daarom zal ik in de conclusie en de besprekingen van de enquêtes ook zeer voorzichtig zijn met het bepalen van socialen verbanden en dergelijke. Ze zijn weinig relevant. Niet enkel het sneeuwbal-effect was de oorzaak voor bijvoorbeeld het gebrek aan 65plusser, sommige doelgroepen zijn gewoon echt moeilijk te bereiken. De arbeidersklasse vind je bijvoorbeeld niet terug op een middag in het park of bleken ook maar weinig voor te komen in een stationsomgeving. Bejaarden daarentegen zijn een veelvoorkomende doelgroep die uit mijn ervaring of zeer argwanend zijn ten opzichte van vreemden, of niet helder genoeg meer zijn om correct te antwoorden op de vragen. Jongeren bijvoorbeeld zijn dan misschien te enthousiast in dit soort zaken.

Sowieso is het creëren van een nauwkeurige representatie van de samenleving een huzarenstukje. Je bent namelijk afhankelijk van zoveel doelgroepen dat het niet steeds

eenvoudig is deze te bereiken. Zo haalde ik hier boven het gebrek aan arbeiders en gepensioneerden reeds aan. Maar nog twee zeer moeilijk te bereiken doelgroepen zijn mensen die in armoede leven en allochtonen. Mensen die naar alle waarschijnlijkheid ook te weinig aanbod zullen gekomen zijn bij de enquêtering, maar die niet over het hoofd mogen gezien worden. Ook zij kunnen een doelgroep vormen voor archeologie. Logischer wijs zullen zij minder staan springen gezien de financiële problematiek en omdat cultuur nu eenmaal niet laagdrempelig is. Maar ook zij hebben recht op archeologie. Zeker rond het multiculturele aspect is veel te doen, archeologie is nu eenmaal een aspect dat wel in elke cultuur terug te vinden is.

Omtrent de indeling van verschillende groepen, is dit misschien ook te weinig doordacht gebeurt. Zo heb ik onderscheid willen maken tussen de verschillende opleidingen, maar heb ik geen onderscheid gemaakt tussen hoger onderwijs van het korte en het lange type. Ook de indelingen in job-categorieën kon zeker beter. Hier in lag de vrijheid van de informanten, waardoor eenduidigheid bijna onmogelijk bleek te zijn. Daarnaast ben ik ook op enkele problemen van linguïstieke aard gestuit. Onze taal kent duidelijk zijn grenzen, in mijn geval namelijk de homoniemen. Het is natuurlijk moeilijk conclusies te trekken uit bepaalde vragen wanneer je niet weet of mensen met het begrip graven een werkwoord willen aanduiden of het meervoud van een graf.

3.2.4. Conclusie

Achteraf is het natuurlijk eenvoudig om fouten te zien. Zo kon in bepaalde gevallen de vraagstelling misschien beter anders. Maar wanneer ik dit onderzoek opnieuw zou voeren zou ik toch opteren voor ongeveer dezelfde aanpak. De keuze tussen al dan niet representatief te werk gaan beïnvloed voornamelijk de manier van vraagstelling en hoe men de enquêtes afneemt. In dat opzicht zou ik een volgende keer waarschijnlijk opteren voor een kleinere steekproef maar een accuratere verdeling van de doelgroepen. Zo bekomt men een kleinere, maar een betere representatie van de maatschappelijke doelgroepen. Door minder informanten onder de loep te nemen, zal het ook makkelijk werken in de diepte zijn. Maar al bij al vind ik niet dat dit de waarde van het onderzoek heeft geschaad. Toch niet omdat het hier gaat over een eerste peiling.

3.3.Diepte-Interviews

3.3.1. Kennis over archeologie

3.3.1.1.De definitie van Archeologie.

Tegen alle verwachtingen in kon ik, op basis van de antwoorden, toch tot een soort eenduidige definitie komen. Namelijk: “Archeologie is de studie van het verleden aan de hand van opgravingen. Door middel van onderzoek van materialen, voorwerpen en geschriften gaat de archeoloog het leven van vroeger proberen reconstrueren.” Vooral de term ‘opgraving’ speelde volgens de meerderheid een belangrijke rol. Daarnaast werd de nadruk gelegd op het wetenschappelijke aspect ervan. Opvallend vond ik de vermelding van geschriften. Er wordt wel duidelijk vermeld dat het een onderzoek is van het verleden aan de hand van opgravingen, maar toch wordt ook een link gelegd met geschriften. De grenzen worden gedefinieerd maar niet super sterk afgelijnd.

Twee individuen moesten een antwoord schuldig blijven, het betreft hier de jongste deelneemster en één van de oudste. Ze hadden beiden geen idee wat archeologie kon zijn. Daarnaast vielen begrippen als: dinosauriërs en Toetanchamon zeer regelmatig, on- en off-the record. De vermelding van het buitenland kon zoals verwacht niet weg blijven. En maar één maal werd Indiana Jones aangehaald, de “bekendste” archeoloog ter wereld.

Ik werd aangenaam verrast door het beeld van archeologie volgens de informanten. Ik had meer Indiana Jones-gerelateerde definities verwacht, maar in de plaats kreeg ik een vrij realistisch beeld. Een definitie die zelfs grote gelijkenissen vertoont met de definities op sites als wikipedia of de Van Dale.

3.3.1.2.Archeologie in Vlaanderen?

De overgrote meerderheid is er vast van overtuigd dat er archeologie aanwezig is in Vlaanderen. Een kleine minderheid twijfelde. Ze denken dat er of maar weinig archeologie is in Vlaanderen of de Vlaamse archeologen in het buitenland onderzoek gaan doen. Maar ook hier was ik aangenaam verrast van de antwoorden. Ook al ligt de nadruk op het feit dat archeologie een ver-van-je-bed-show is, desondanks is de meerderheid er toch van overtuigd dat ook Vlaanderen een archeologisch patrimonium heeft.

3.3.1.3. De uitrusting van een archeoloog.

De mening over de uitrusting van een archeoloog is sterk verdeeld. Enerzijds zou deze volgens de informanten bestaan uit borsteltjes en penseeltjes, kleine houweeltjes en allerlei werktuigen om zo fijn mogelijk te werk te kunnen gaan zonder eventuele vondsten te beschadigen. Een ander deel van de informanten ziet het groter, zij hebben het over spades boormachines, en “*grof geschut*” om dingen open te breken, putten te graven en muren te kappen. Een enkeling sprak over chemische oplossingen, een microscoop en een fototoestel.

Ik heb de neiging om te geloven dat films hier toch een sterke beïnvloedende rol kennen. Ook ik zal het beeld van de paleontologen, zittend op de knieën met borsteltjes in de hand in de eerste ‘Jurassic Park’ nooit vergeten. Ik herken dat zelfde beeld ook tijdens de gesprekken met de informanten. Ook hier verbaasden enkelen mij opnieuw. Hun beeld sluit immers vrij dicht aan bij de realiteit.

3.3.1.4. Archeologische sporen en vondsten.

Op de vraag wat je in een archeologische collectie kan zien of wat archeologen nu precies opgraven kreeg ik een grote variatie aan antwoorden. Van munten en potscherven tot fossielen en dinosauriërs over funderingen en geschriften. Zoals één van de informanten mooi samenvatte: “..., *alles wat eigenlijk duidt op de aanwezigheid van mensen.*”. De meerderheid hield het samenvattend bij gebruiksvoorwerpen. Maar wel op voorwaarde dat het iets tastbaars is, je moet het dus kunnen opgraven. Ook juwelen en kunstvormen zoals rotsschilderingen werden genoemd. Weliswaar met in de meeste gevallen de nadruk op de onvolledigheid. Men had het over stukken van muren en funderingen, scherven van kruiken en potten en “*oude roesten boel*”. Wederom werden boeken en geschriften vermeld. Deze zouden ook behoren tot archeologische vondsten volgens de informanten. Opnieuw kon een enkeling mij verrassen, ze haalde namelijk biologische vondsten aan. Ze had het over pollen en zaden onderzoek, waardoor de natuur van vroeger kon gereconstrueerd worden.

3.3.1.5. Voorbeelden van archeologische sites.

Tijdens het gesprek informeerde ik telkens naar hun kennis over 4 bekende sites met of zonder archeologisch museum. Namelijk Stonehenge: een megalithische structuur in Groot-Brittannië, het Duitse Xanten met zijn archeologisch park waar de Colonia Ulpia Traiana deels is gereconstrueerd, Pompeï: een Romeinse provinciestad die in volle glorie bedolven

raakte onder de assen van de nabijgelegen vulkaan de Vesuvius en Velzeke, de Oost-Vlaamse deelgemeente van Zottegem die onder meer het Provinciaal Archeologisch Museum herbergt.

Daaruit bleek dat Xanten de onbekendste was van de vier. Maar één informant had ooit al eens gehoord over het park. Stonehenge bleek de populairste, waarna Pompeï en Velzeke. De populariteit van Velzeke valt deels te verklaren door de nabijheid. Velzeke ligt nu eenmaal relatief dicht bij de woonplaatsen van de informanten. Het is ook een typische trekpleister voor lagere en secundaire scholen uit de omgeving. De populariteit van Pompeï en Stonehenge is volgens mij het gevolg van hun bekendheid. Beiden zijn erg tot de verbeelding sprekend en kennen reeds een lange geschiedenis van marketing, denk maar aan het bureaublad van windows, en toerisme.

Daarnaast werden tijdens de gesprekken ook bestaande sites aangehaald zoals Ename, Knossos, Lascaux en Perle Meche. Ook opgravingen zoals in Kruishoutem, Lemberge, het Sint- Pietersplein en het Sint-Baafsplein werden vernoemd. Maar over het algemeen bleef men vrij vaag. Men had het over landen zoals Turkije en Egypte, steden zoals Rome en Alexandrië, plaatsen zoals de loopgraven of gebeurtenissen zoals de Guldensporenslag. Veelal haalden informanten zaken aan die ze zelf gezien hadden. Die blijven duidelijk het langste hangen. Tegelijk zien we dat het veelal om zeer spectaculaire zaken gaat of zaken die bijna letterlijk in hun achtertuin plaatsvonden.

3.3.1.6.Archeologische bedrijven.

Geen van de informanten kende een bedrijf in de privé sector die zich bezig hield met archeologie. Één iemand dacht aan de Provincie Oost-Vlaanderen. Er waren er wel enkelen die los van elkaar vrienden of kennissen hadden die wel de studie archeologie hadden gevolgd of volgden. Maar de meerderheid daarvan werkte intussen in een andere sector.

Mensen hebben dan wel een vrij realistisch beeld over wat archeologie inhoudt, welke werktuigen een archeoloog heeft en wat we opgraven, maar wie er daadwerkelijk opgraft weten ze duidelijk niet. Het bestaan van privé bedrijven is hun volledig onbekend en de over grote meerderheid kon ook geen overheidsinstanties opnoemen.

3.3.1.7.Welke kanalen dragen bij tot de beeldvorming van Archeologie?

Omdat ik tijdens de literatuurstudie veel in contact kwam met publiekswerking, vroeg ik me af welke kanalen nu wel degelijk hun stempel drukken op de beeldvorming van archeologie in

Vlaanderen. Ruim gesteld kunnen we ze opdelen in 3 groepen: de media, het onderwijs en specifieke kanalen. Het begrip media kunnen we onderverdelen in televisie programma's, films en kranten. Ook het onderwijs bleek een belangrijke speler te zijn, zowel lager, secundair als hoger onderwijs hebben hun stempel gedrukt op de beeldvorming van archeologie. Al mag hier wel een nuance gemaakt worden, reeds enkele individuen haalden aan dat ze daar in de loop van hun schoolcarrière wellicht mee geconfronteerd werden, maar dit alvast niet is blijven hangen. Met specifieke kanalen doel ik vooral op de zaken die meer initiatief vragen. Zoals bijvoorbeeld het bezoeken van sites of musea. Maar ook specifieke literatuur werd hier vermeld. Daarnaast blijkt het ook wel een onderwerp waar men makkelijk informatie doorgeeft tussen familie en vrienden. Een enkeling kwam er ook mee in contact via zijn job. Als laatste wil ook parate kennis aanhalen. Volgens enkelen zou archeologie daar ook toe behoren, zij konden zich namelijk wel een beeld vormen van was archeologie was, maar konden niet onmiddellijk één of meerdere kanalen aanduiden vanwaar zij informatie haalden. De specifieke kanalen worden meer behandeld tijdens het hoofdstuk Enquêtes en in het hoofdstuk omtrent informatiekkanalen. Het onderwijs en de media haal ik hier onder al eens kort aan.

3.3.1.7.1. Het onderwijs.

Om het belang van het onderwijs na te gaan, stelde ik ook enkele gerichte vragen. Uit de antwoorden hierop kon ik enkele concrete besluiten trekken. Doe-activiteiten blijven duidelijk beter hangen dan lessen op de klassieke manier. Zo herinnerden informanten zich specifiek een bezoek aan het PAM te Velzeke of een bezoek aan de Opaalkust waar ze fossielen mochten uithakken. De meerderheid herinnert zich maar weinig meer uit de schoolcarrière. Informanten die bijvoorbeeld Latijn studeerden, kwamen er automatisch meer mee in contact dan studenten uit andere richtingen. Ook tijdens de lessen geschiedenis, esthetica en aardrijkskunde kwam archeologie af en toe aan bod. Maar dit hangt sterk af van de leerkracht.

Het beeld dat de informanten meekregen vanuit het onderwijs is zeer stereotiep en klassiek. Enkel grote sites werden besproken en er was hoofdzakelijk aandacht voor de Klassieke periode. Daarnaast wordt opgraven gezien als een minutieuze bezigheid met borsteltjes en truweeltjes. Vanaf het hoger onderwijs komen informanten alleen nog in aanraking met archeologie wanneer er een aantoonbaar verband is met de richting.

Wanneer ik vervolgens vroeg of archeologie dan meer aan bod mocht/moest komen in het onderwijs, waren de meningen eerder onverschillig. Niemand ligt er wakker van wanneer

archeologie al dan niet een prominentere rol zou spelen in het curriculum. Persoonlijk vind ik dat ook niet nodig, maar wanneer het dan toch zijn plaatsje krijgt binnen de lessen geschiedenis, aardrijkskunde en esthetica, moet men er wel op een kwalitatieve manier mee omgaan. Hierbij spelen alweer zoveel andere factoren mee, denk maar aan het huidige onderwijsbeleid en de eensgezindheid binnen de archeologie. Dat dit een project op zich zou kunnen worden. De grote conclusie is wel, dat wanneer we willen dat archeologie vanuit het onderwijs blijft hangen, laat studenten en leerlingen dan iets doen, iets mee maken. Interactiviteit stimuleert in dit geval duidelijk het geheugen en de interesse.

3.3.1.7.2. Nieuwsberichtgeving.

De grote meerderheid van de informanten kreeg op regelmatige basis wel eens een krant onder ogen. Dit varieerde van de meer regionale kranten tot de zo gehete kwaliteitskranten. Afhankelijk van de kop, de foto of het onderwerp lezen mensen al dan niet een artikel omtrent archeologie. Blitse foto's en spannende koppen trekken duidelijk de aandacht, net als spectaculaire onderwerpen of gewoon weg het achtertuin-effect.

Of de media al dan niet de persoonlijke mening beïnvloed, daar raakten de informanten niet echt wijs uit. De ene beweerde van niet, de andere dan weer van wel. Ook over hoe de archeologie wordt voorgesteld in nieuwsberichtgeving raakte men niet eens uit. De ene ervaart de media eerder als iets verslaggevend. De andere vond dat archeologie te vaak negatief werd belicht. De media kan wel helpen archeologie positiever in te zien. Door niet enkel en alleen te berichten over hoeveel het onderzoek kost en hoelang het de werkzaamheden onderbreekt, maar ook door mensen te informeren rond de opgraving zelf. Wat is er gevonden, wat zijn de verwachtingen en wat wordt er mee gedaan? Want, ik citeer: *“ Er is eigenlijk geen mens die weet wat archeologen precies doen. ”*

Over de Tobback-affaire was er dan weer eensgezindheid onder de informanten. Enerzijds stond iedereen zeer begripvol ten opzichte van de frustraties. Archeologie is een kostelijke sector die in heel wat gevallen werken vertraagd, maar iedereen was het er resoluut mee eens dat een man in zijn functie zich niet mag uitlaten op die manier. Archeologie is zeker niet overbodig. De opgravingen op zich moeten wel hun nut hebben en misschien kunnen zij in sommige gevallen, maar archeologisch onderzoek is wel belangrijk volgens de meerderheid!

Deze antwoorden verrasten mij wel, ik dacht in eerste instantie dat de media een grotere invloed zou hebben op de beeldvorming van de archeologie, en dan meer in de negatieve zin. Maar blijkbaar lijkt dit op het eerste zicht nog vrij goed mee te vallen.

3.3.2. Interesse in archeologie.

3.3.2.1. Zinvol vs. Nuttig.

Dat archeologie in Vlaanderen niet nutteloos is, staat vast volgens de meerderheid. Mensen haalden binnen deze context onder meer het educatief nut aan van het vakgebied en het socio-cultureel nut. Het gebrek aan bijvoorbeeld een economisch nut, maakt deze sector duidelijk niet minder belangrijk in de meeste gevallen. Het hangt ook af volgens de informanten, welke prioriteiten je voorop stelt. Wanneer er geen geld is voor zaken als onderwijs, komt archeologie natuurlijk op de laatste plaats. Ook hangt het sterk af van de persoonlijke interesse in sommige gevallen, mensen die het niet of minder boeit, vinden het dan ook niet zinvol.

De meerderheid vindt het duidelijk belangrijk om te leren over vroeger. Er is een opmerkelijke nieuwsgierigheid naar de geschiedenis: “Hoe zag de stad er uit?” “Vanwaar komen wij?”. Vaak wordt dit in verband gebracht met de toekomst, mensen vinden dat we moeten leren uit het verleden om ons voor te bereiden op de toekomst. Archeologie wordt hier duidelijk gezien als een manier om het verleden te bestuderen.

Een paar informanten stelden zich toch de vraag wat archeologie in Vlaanderen opbrengt. Zo maakten ze zich de bedenking wat er hier in Vlaanderen kon gevonden worden dat bijvoorbeeld geld zou kunnen opbrengen. Ook algemener zien ze niet onmiddellijk in welke functie archeologie hier kan vervullen: *“In Vlaanderen kan er toch gewoon niet veel te vinden zijn? Is het niet zinvoller te gaan graven in het buitenland bijvoorbeeld?”*. De meningen rond de zin of onzin van archeologie zijn dus wel verdeeld. Al kunnen we stellen dat de meerderheid toch het nut ervan in ziet.

3.3.2.2. Is er ruimte voor archeologie in onze maatschappij?

Ook op de vraag of er ruimte is voor archeologie in onze maatschappij, komt de noodzakelijkheid van de sector terug veel aan bod. De meerderheid is zich er sterk van bewust dat er maar één kans is om erfgoed te bewaren. Volgens hen is het dus wel logisch dat er geld en tijd voor wordt vrijgemaakt. Al wil men anderzijds toch ook steeds benadrukken dat de onderzoeken zo snel en goedkoop mogelijk moeten gehouden worden.

Ook hier werd regelmatig de ver-van-mijn-bed-show aangehaald. Volgens enkelen weten mensen te weinig wat archeologie inhoudt, waardoor er eigenlijk te weinig ruimte voor wordt gemaakt. Wanneer archeologie bekender zou worden onder het publiek, zou de meerderheid het waarschijnlijk minder erg vinden, eventueel zelfs aanmoedigen wanneer er meer tijd en middelen worden voor vrijgemaakt, beweren enkelen althans. Die onwetendheid kreeg ook tijdens een paar van interviews duidelijke naklank. Zo werd er beweerd dat we in Vlaanderen toch niet op de goede plaats zitten voor archeologie: *“... ’t is al zo klein en bevolkt, de kans dat je hier nog iets vindt... Bommen van de wereldoorlog kun je hier nog vinden ja, maar echt archeologie? En dat je er iets uithaalt? Dan denk ik niet dat je hier op de goeie plaats zit.”*

Op enkele uitzonderingen na, vindt het publiek wel duidelijk dat er ruimte voor archeologie moet zijn in onze maatschappij de dag van vandaag. Hierbij halen ze zelf aan dat publiekswerking hierbij een grote hulp kan zijn om de steun van het publiek hierbij te krijgen.

3.3.2.3.Archeologie vs Geschiedenis vs Erfgoed.

Wanneer de informanten gevraagd werd naar hun interesse rond archeologie, geschiedenis en/of erfgoed, kunnen we vaststellen dat de nieuwsgierigheid naar het verleden toch iets menselijks blijkt te zijn. De meerderheid van de ondervraagden is niet bewust bezig met het verleden, maar hun aandacht wordt toch snel getriggerd wanneer ze op bijvoorbeeld een documentaire zien op televisie of op reis. We zijn nieuwsgierig naar hoe de dingen ontstaan zijn, hoe we vroeger leefden of hoe anderen vroeger leefden.

Opvallend bij deze vragen was ook de terminologie. De informanten maakten zelf weinig onderscheid tussen erfgoed, archeologie en geschiedenis. Zij zien de grenzen tussen deze vakgebieden veel minder scherp dan de mensen binnen het werkveld zelf. Misschien kunnen we daar wel iets van op steken?

3.3.2.4.Populaire periodes.

Globaal gezien lijkt iedereen wel een bepaalde voorkeur te hebben voor één of andere cultuur, periode of land. Er is maar weinig eensgezindheid op het eerste zicht. Opvallend is wel dat in de meest gevallen de interesse uitgaat naar onderwerpen waar men binnen zijn/haar job mee in aanraking komt of via het onderwijs. Iemand die Latijn volgde in het middelbaar lijkt op het eerste zicht een grotere interesse ontwikkeld te hebben voor de Romeinse cultuur dan anderen.

3.3.2.5. Sites en Musea bezoeken.

3.3.2.5.1. Vlaanderen.

Tegen alle verwachtingen in, wordt in Vlaanderen toch nog menig site en museum bezocht. De meerderheid weliswaar onder het mom van een schooluitstap. Zo is Velzeke met zijn Provinciaal Archeologisch museum een populaire bestemming. Dat is toch het geval voor de scholen in de nabij gelegen gemeenten. Maar ook uit eigen interesse werden verschillende structuren bezocht, denk maar aan de abdijen en kastelen die ons land telt en de tentoonstelling over Sagalassos in Tongeren. Daarnaast gebeuren de meeste bezoeken in Vlaanderen onder invloed van de ouders. Zij nemen de kinderen mee naar musea zoals het Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis en de site in Ename. Ook gereconstrueerde dorpen zoals bijvoorbeeld Bokrijk in Limburg blijken populair. Andere bezoeken gebeurden veelal toevallig, of “en passant”. Een kleine minderheid had nog nooit een archeologische site of museum bezocht.

3.3.2.5.2. Buitenland.

In het buitenland worden zoals verwacht heel wat sites en musea bezocht. Het lijkt de taak van de toerist om de grote bezienswaardigheden van een land of stad te bezoeken, terwijl die noodzaak in Vlaanderen zelf veel minder aanwezig lijkt te zijn. Zo zijn Griekenland, Italië en Egypte erg populaire bestemmingen. In de meeste gevallen worden de bezoeken afgelegd onder invloed van de ouders of medereizigers. Maar de meerderheid zou ook zelf het initiatief nemen voor dergelijke toeristische uitstappen te ondernemen op reis. Een kleine minderheid was nog nooit op reis gegaan en kon bij gevolg ook geen sites of musea in andere landen bezoeken. Een enkeling zou wanneer op reis te zijn, niet de moeite nemen om archeologica te bezoeken in het buitenland.

3.3.2.6. Archeologische opgravingen in de spreekwoordelijke achtertuin.

Bij aanvang van dit project was ik er bijna van overtuigd dat het ‘*Not-In-My-Back-Yard*’-syndroom ook wel voor de archeologie van toepassing zou zijn. Maar niets blijkt minder waar.

3.3.2.6.1. Een kijkje nemen?

Op de vraag of informanten graag eens een kijkje wouden gaan nemen op een site in hun buurt, bleek het antwoord bijna over de hele lijn positief. De meerderheid zou, wanneer dat

mogelijk zou zijn, graag de site eens bezoeken en zelfs het liefst met een rondleiding erbij. Opvallend is de voorzichtigheid omtrent een bezoek. Mensen zijn duidelijk bang archeologen te storen of de site te vernielen. Ze willen bijvoorbeeld niet: “...op die mensen hun vingers staan kijken.”. Net omdat het zo nabij is wordt de nieuwsgierigheid nog meer getriggerd. Een kleine minderheid denkt niet een dergelijke site te willen bezoeken.

Zowel in Waarschoot als Merelbeke hadden informanten recentelijk een site bezocht. Beiden op een niet al te legale manier wel te verstaan. In het geval van Waarschoot, was de informant wel enthousiast. Die vond het plezant alles eens met eigen ogen te kunnen zien. In de toekomst zou deze een bezoek aan een site zeker opnieuw overwegen en zelfs het liefste nog met een rondleiding of infoborden. In het geval van Merelbeke zou het bezoek niet herhaald worden. De informant vond niets bezienswaardig aan de site en zou een volgend bezoek zeker niet meer overwegen.

3.3.2.6.2. Hoe word ik geïnformeerd?

Op de vraag hoe mensen graag willen geïnformeerd worden omtrent een opgraving vanuit de buurt, kreeg ik zeer verrassende antwoorden. Allereerst heeft het publiek klaarblijkelijk maar weinig verwachtingen van de archeoloog als het op informatie geven aankomt. De archeologen zijn tijdens een opgravingen bezig met hun job en dan moet je die niet storen. Informatie geven wordt dus niet echt gezien als de taak van de archeologen. Het idee om eventueel panelen op te hangen met informatie rond de opgraving sprak mensen wel aan. Zo kan het publiek dat geïnteresseerd is, zich informeren, zonder de archeologen te storen. Aan de andere kant verwachten de informanten wel geïnformeerd te worden wanneer er “iets” gevonden zou worden. Ze leggen de verantwoordelijkheid voor het delen van informatie dan ook eerder bij de gemeente. Zo werd enkele keren voorgesteld dat resultaten of mededelingen rond de opgraving konden vermeld worden in het gemeentelijk tijdschrift. Maar, ik citeer: “*Dienen archeoloog moet hem daar niet mee bezig houden e.*”. Andere voorstellen omtrent het doorgeven van informatie waren bezoekdagen, brochures en nieuwsbrieven.

Een opensleuvendag spreekt het publiek wel erg aan, ze zien het als een gezinsuitstap en de uitgelezen kans om archeologen vragen te stellen. Tentoonstellingen of lezingen spreken ook wel aan, maar in mindere mate. Er wordt wel al een verschil gemaakt tussen de verschillende doelgroepen. Wanneer we ouderen willen bereiken moeten we ons meer toespitsen op lezingen, panelen en brochures, voor een jonger publiek zouden we een actiever format moeten uitwerken. Kinderen en jongeren doen graag eens iets.

De manier van informeren lijkt er op het eerste zicht niet zoveel toe te doen. Maar vooral het feit dat ze geïnformeerd worden, spreekt mensen wel aan.

3.3.2.7. Informatie kanalen.

Wanneer we het algemener willen zien, en de vraag stellen op welke manier mensen in het algemeen geïnformeerd willen worden, krijgen we toch de verwachte antwoorden. Met als grote favoriet: het internet. Wanneer mensen vandaag de dag iets willen opzoeken gebeurt dat in de meeste gevallen via het internet. Wikipedia en Google worden ook voor archeologische onderwerpen het meeste geconsulteerd. Ook andere online databanken vinden hun weg naar het grote publiek. Andere kanalen zijn vooral de visuele. Mensen kijken graag naar een documentaire. Ze moeten er zelf niets voor doen en het is ontspannend. Daarnaast worden ook nog videospelletjes aangehaald (bijvoorbeeld Assassin's Creed), 3D projecties, musea, sites, en de bibliotheek. Deze laatste wordt duidelijk ook nog steeds geassocieerd met een bron van informatie. Enkelen gaven toe nog nooit iets opgezocht te hebben, en dat ook niet echt onmiddellijk van plan te zijn.

3.3.3. Wetgeving en Archeologie.

3.3.3.1. Wie, wat, waar en wanneer?

Over de wetgeving kunnen we kort zijn, iedereen gaf dan ook steevast het zelfde antwoord: ze kennen niets over de wetgeving van archeologie. Ze hebben geen enkel idee wie er verantwoordelijk is, wie er opgraft, waar, wanneer en waarom er wordt gegraven... Dit aspect van archeologie is voor het publiek duidelijk nog één groot vraagteken.

3.3.3.2. De meldingsplicht van toeval vondsten.

De meldingsplicht van toevalsvondsten klonk gelukkig niet voor iedereen heel erg onbekend in de oren. De helft hoorde het duidelijk nog steeds donderen in Keulen. Maar de andere informanten wisten toch ongeveer waarover het gaat. Ze gaan er vanuit dat wanneer men iets vindt dat oud lijkt of van een bepaalde waarde, je dat moet aangeven. Zo werd bijvoorbeeld het vinden van landmijnen en obussen aangehaald. Waar ze dergelijke zaken moeten aangeven, dat antwoord moesten ze dan weer schuldig blijven.

3.3.4. Publiekswerking.

3.3.4.1. De doelgroep.

Uit de verschillende antwoorden op de vraag: welke doelgroep het meeste geschikt is voor publiekswerking, kunnen we besluiten dat er geen ideale doelgroep bestaat. Of toch niet op basis van de antwoorden van deze informanten. Elke leeftijd heeft wellicht zijn voor en nadelen. Zo hebben gepensioneerden tijd en interesse, maar zijn ze wellicht minder mobiel en bereikbaar. Kinderen zijn erg nieuwsgierig, maar ook afhankelijk van hun ouders en verliezen snel de aandacht. De actieve bevolking daarentegen heeft te weinig tijd en wellicht ook andere prioriteiten.

Volgens het grootste deel van de informanten moeten we onze doelgroep zo groot mogelijk maken en ons vooral concentreren op de dichte omgeving met zijn bewoners. Zoals reeds al enkele keren vermeld, staat de interesse recht evenredig ten opzichte van de afstand van het onderzoek. Hoe dichter de opgraving plaatsvindt, hoe meer interesse mensen hebben voor het onderzoek. Daarnaast is de manier waarop belangrijk, interactie en ludieke acties blijven hangen. Maar meer hier over in het volgende hoofdstuk.

Uiteindelijk maakt het op het eerste zicht niet echt uit tot wie we ons richten of wat we doen, zolang er maar iets gedaan wordt.

3.3.4.2. Populaire publiekswerking.

Welke vorm van publiekswerking slaat aan bij het publiek? Wat kan mensen zin doen krijgen in meer archeologie en op welke manier informeren we ze het beste? Op die vragen konden de informanten zich volledig uitleven met een hele boel ideeën tot gevolg. Maar één van de opvallendste antwoorden was het volgende: ik citeer: *“Ik denk dat het belangrijk is ook los te komen van het prehistorisch karakter van geschiedenis en archeologie.”*. En daar kan ik mij alleen maar bij aansluiten.

De informanten stelden hoofdzakelijk ludieke acties voor, zeker wanneer we een groot en verscheiden publiek willen bereiken. Deze acties trekken de aandacht en blijven langer herinnerd worden. En dergelijke acties zorgen natuurlijk voor veel mond aan mond reclame! Wanneer we op die manier een klein draagvlak voor archeologie kunnen creëren rond de opgraving, kan dat draagvlak via de mond aan mond reclame verspreid worden. Het is ook belangrijk niet te belerend te willen overkomen. Zeker niet bij jongeren en kinderen, zij brengen immers al genoeg tijd door op de schoolbanken. Al kan educatie ook net op een

positieve manier worden ingezet. Weliswaar niet op de klassieke manier, zoals nu, maar eerder op een originele manier. Bijvoorbeeld een site in de omgeving laten bezoeken en de jeugd een handje te laten helpen, in de mate van het mogelijk, zou een goed voorbeeld kunnen zijn van publiekswerking in het onderwijs volgens enkele informanten.

De meerderheid is ook voorstander van opensleuvendagen, het concept spreekt hun echt wel aan. Als buurt bewoner uitgenodigd worden door de archeologen voor een rondleiding en een woordje uitleg, eventueel de toelating om een handje te helpen, lijkt hen een ideale manier om meer te leren over archeologie. Het feit dat de sector wordt opengesteld naar het grote publiek toe zou al een grote stap zijn. Al zijn de informanten zich er wel van bewust dat dat niet altijd even gemakkelijk zal gaan. Ook musea, tijdelijke tentoonstellingen en lezingen zouden bij verschillende doelgroepen wel in de smaak kunnen vallen. Daarnaast werd ook nog melding gemaakt van infoborden rond de site en documentaires voor bijvoorbeeld in de klaslokalen of op televisie.

Men was vooral enthousiast rond het idee erbij betrokken te worden, echt geïnformeerd te worden rond opgraven in hun buurt. Er zou zelfs wat meer reclame mogen gemaakt worden, zo werd het voorbeeld van de tentoonstelling in Tongeren over Salagassos aangehaald. “*Salagassos, City of Dreams*” kreeg ontzettend veel reclame en trok dan ook een groot aantal bezoekers. Terwijl Salagassos misschien wel tot de verbeelding sprekend is, maar niet bij de deur. Een beetje marketing en toerisme in eigen land zou de archeologie duidelijk niet misstaan.

3.3.5. Conclusie van de diepte-interviews.

Uit de gesprekken met een 20 tal informanten kunnen we al heel wat conclusies trekken. Of deze representatief zijn voor de gehele Oost-Vlaamse bevolking zullen de enquêtes nog uitwijzen in het onderstaande hoofdstuk. Maar wat deze gesprekken betreft hebben we een goede basis voor het opstellen van de enquêtes zelf.

Wat betreft de kennis over archeologie kunnen we stellen dat de meerderheid een vrij realistisch beeld heeft van wat archeologie inhoudt. De definitie is vrij concreet en de meerderheid is zich bewust van de aanwezigheid van archeologie in Vlaanderen. Ze hebben een realistisch beeld van wat wij archeologen opgraven en op welke manier. Maar hun kennis over sites en musea blijft vrij klassiek en stereotiep en halen ze hoofdzakelijk uit het toerisme en educatie. Met uitzondering van de Provincie Oost-Vlaanderen werd ook geen enkele speler

genoemd uit het archeologisch werkveld. De media daarentegen speelt een positievere rol dan wij archeologen al eens durven te denken. Het publiek ziet hen als een verslaggevende instantie, die de archeologie een positief imago kan geven. De Tobbyback-affaire heeft duidelijk een minder grote rol gespeeld als wij gevreesd hadden.

De interesse in archeologie is vrij groot. Mensen zijn erg nieuwsgierig naar het verleden, van waar wij vandaan komen en hoe we tot nu geëvolueerd zijn. Ze spreken dan ook van een educatief en socio-cultureel-nut van archeologie. Ze zien dus duidelijk de noodzaak van de sector en de vraag naar publiekswerking is dus ook erg groot van hun kant. Wanneer er een opgraving in hun dichte nabijheid zou plaatsvinden zouden ze graag gaan kijken, al zijn ze wel bang voor een barrière. Ze willen de archeologen niet storen in hun werk. Ze vinden het dan ook niet de archeoloog zijn taak om het publiek te informeren over onderzoeksresultaten en de staat van het onderzoek, deze taak schrijven ze eerder toe aan de gemeentelijke instanties. Daarnaast verwachten ze hoofdzakelijk via het internet of documentaires informatie te kunnen vinden. Ook de bibliotheek speelt hierin nog een belangrijke rol. Opvallend is de vervaging van grenzen. Wij als archeologen, erfgoedconsulenten en geschiedkundigen, bakenen maar al te graag ons onderzoeksgebied af, terwijl duidelijk is dat het publiek dat absoluut niet doet.

Op het vlak van bezoeken is er merkbaar een verschil tussen het bezoeken van sites en musea in binnen- en buitenland. Het is niet zo dat in Vlaanderen geen musea of sites worden bezocht, het is wel zo dat die in mindere mate uit eigen interesse worden bezocht. In de meeste gevallen betreft het hier zelfs school-uitstapjes. In het buitenland daarentegen gaan we massaal sites en musea bezoeken. Alsof toerisme en archeologie hand in hand gaan.

Ondanks de kennis over archeologie, zijn er toch ook zaken waar het publiek eigenlijk geen idee van heeft. Zo wist niemand van de ondervraagden bijvoorbeeld wie een onderzoek financiert of wie het uitvoert. Wie beslist waar en wanneer er wordt opgegraven of waarom er iets wordt opgegraven. Persoonlijk vond ik dit erg schrijnend, want hoe kunnen wij de steun van het publiek verwachten, hoe kan een draagvlak voor archeologie zich vormen in onze maatschappij wanneer het publiek wel weet wat we doen, maar niet waarom?

Daarom wordt het dringend tijd de mensen te informeren, en daar waren ook de informanten het mee eens. Hun voorstel is om zoveel mogelijk mensen te bereiken, alle leeftijden, rangen en standen, maar mensen die er mee in aanraking komen. Neem nu de buurtbewoners van een site, die hebben gezien het *Backyard*-principe al van nature uit een grotere nieuwsgierigheid

dan anderen. Daarnaast zijn zij voorstander van ludieke doe-acties of actieve-bezoeken aan de site zelf, opensleuvendagen zouden volgens hen een groot succes kunnen zijn. Ook educatie blijft de sleutel tot het publiek, al wordt er wel geopteerd voor een minder klassieke en traditionele manier van informeren.

3.4.Enquêtes

3.4.1. Kennis over archeologie

In welke mate heeft de Oost-Vlaamse bevolking kennis over archeologie. Wat weten ze wel en wat niet? Hoe ziet hun beeldvorming er uit? Komt die overeen met wat wij archeologen verwachten? Door te weten wat ons publiek al dan niet weet, kunnen we ons focussen op de hiaten in hun kennis.

3.4.1.1.Archeologie in Vlaanderen?

Op de vraag of er archeologie in Vlaanderen is, antwoordde een duidelijke meerderheid van 90% volmondig ja. 10% van de ondervraagden had geen idee. Deze 10% bestaat hoofdzakelijk uit de jongste leeftijdsgroep: de -18. Opmerkelijk bij deze vraag is dat geen enkele ondervraagde archeologie in Vlaanderen ontkend. Op een groep van 385 informanten is er niemand die beweerd dat er geen archeologie is in Vlaanderen.

Dit eerste resultaat is al een positieve start in het onderzoek naar de beeldvorming van archeologie in Oost-Vlaanderen. Het publiek is er zich van bewust dat er archeologie is in Vlaanderen. We kunnen onmiddellijk al een stapje verder gaan bij het sensibiliseren van de samenleving. Daarbij weten we nu ook dat de jongste groep van de samenleving, de “onwetendste” is.

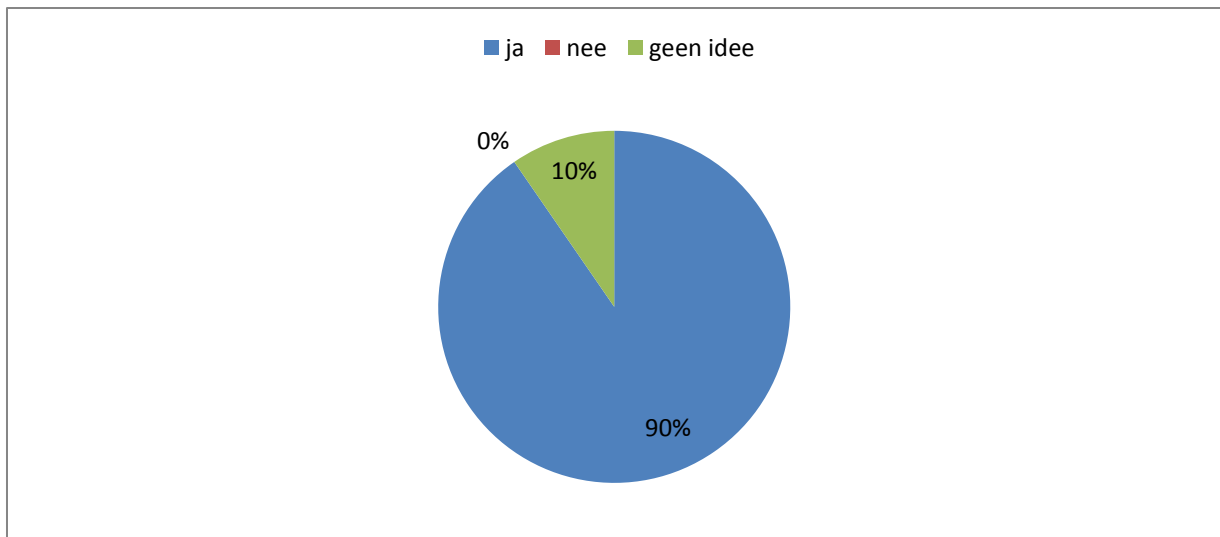

Fig.2: Is er Archeologie in Vlaanderen? (n = 385)

3.4.1.2. Taken van de archeoloog.

Om archeologie te begrijpen, moet men ook begrijpen wat een archeoloog doet. Om het eenvoudig te houden kregen de informanten een lijstje met 5 taken van een archeoloog: het bewaren van vondsten, het informeren van het publiek, opgraven van de site, de vondsten bestuderen en het rapporteren van de resultaten. Deze taken mochten ze ordenen in volgorde van belang. Meer bepaald in de volgorde wat zij het belangrijkste vonden. In de tabel hieronder zijn alle antwoorden reeds gerangschikt met dit resultaat als gevolg: op de eerste plaats staat opgraven, op de tweede rapporteren, op de derde bewaren, op de vierde vondsten bestuderen en op de laatste plaats informeren. Ter verduidelijking: het gaat niet om de meest gekozen antwoorden, maar de meest verkozen antwoorden per plaats.

	eerste plaats	tweede plaats	derde plaats	vierde plaats	vijfde plaats
onbeantwoord	10	10	10	10	10
bewaren	26	56	147	79	69
informeren	48	23	39	90	175
opgraven	188	77	50	30	31
vondsten bestuderen	15	36	64	160	99
rapporteren	98	183	75	16	1
TOTAAL	385	385	385	385	385

Tabel 2: Taken van de archeoloog.

De eerste plaats is natuurlijk geen verrassing, uit de vooropgestelde taken, is dit logischerwijs de eerste. Maar daarom volgens de archeologische sector niet altijd de belangrijkste. Opvallend is het aspect rapporteren op de tweede plaats. Het publiek ziet duidelijk het belang in van een goede rapportering. Maar het meest opvallende resultaat is de laatste plaats. Informeren wordt hier duidelijk niet gezien als de belangrijkste taak van een archeoloog. Dit resultaat kunnen we in verband brengen met resultaten van de diepte-interviews, waarin ook bleek dat de taak als informateur niet aan de archeoloog wordt toegeschreven.

3.4.1.3. Archeologische sporen en vondsten.

Om te kijken naar wat het publiek ziet als archeologische sporen en vondsten, mochten zij elk 3 termen noteren die zij binnen deze categorie kunnen plaatsen. Niet elk individu kon er drie op noemen of nam de tijd om er drie te zoeken. Maar tegen alle verwachtingen in kwamen er ook hier opnieuw enkele opmerkelijke resultaten naar de oppervlakte.

Zoals te zien in figuur 3 steken twee vondstcategorieën er met kop en schouders bovenuit. Op de eerste plaats bestaan archeologische vondsten hoofdzakelijk uit skeletresten, zowel van mens als dier. Ongeveer 1/3de van de ondervraagden vernoemde deze categorie. Op de tweede plaats staat een algemene groepering van gebruiksvoorwerpen, verder in de opsomming zien we dan ook specifieke voorbeelden genoemd werden. In de top tien zien we zo nog potten/pannen, scherven en vazen verschijnen. Maar er werd ook nog melding gemaakt van aardewerk en messen. Gebouwen sluiten de top drie af.

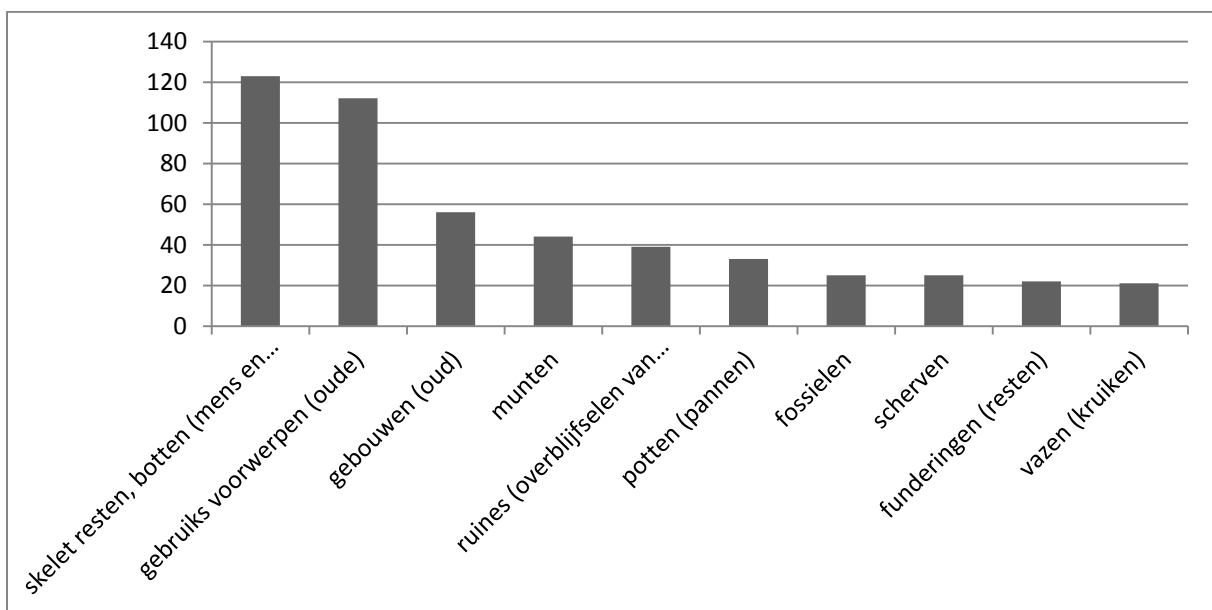

Fig.3: Archeologische sporen en vondsten. (n = 935)

Wanneer we de genoemde vondsten en sporen gaan categoriseren, krijgen we een iets verschillend beeld. Nu worden de voorwerpen waartoe we gebruiksvoorwerpen, huisraad en wapens rekenen, de grootste vertegenwoordigers. Maar met een veel opvallender verschil dan in de tabel hierboven. Daaropvolgend nu het biologisch materiaal. Hiertoe rekenen we skeletresten allerhanden, fossielen, etensresten en andere biologisch sporen. Met maar twee procent verschil volgt de derde categorie die hetzelfde blijft als in figuur 3. Tot gebouwen en structuren worden alle soorten gebouwen of de restanten ervan, hierbij gerekend. Net als voorbeelden van gebouwen zoals tempels en piramides of schepen en wegen. Samengevat de gehele infrastructuur.

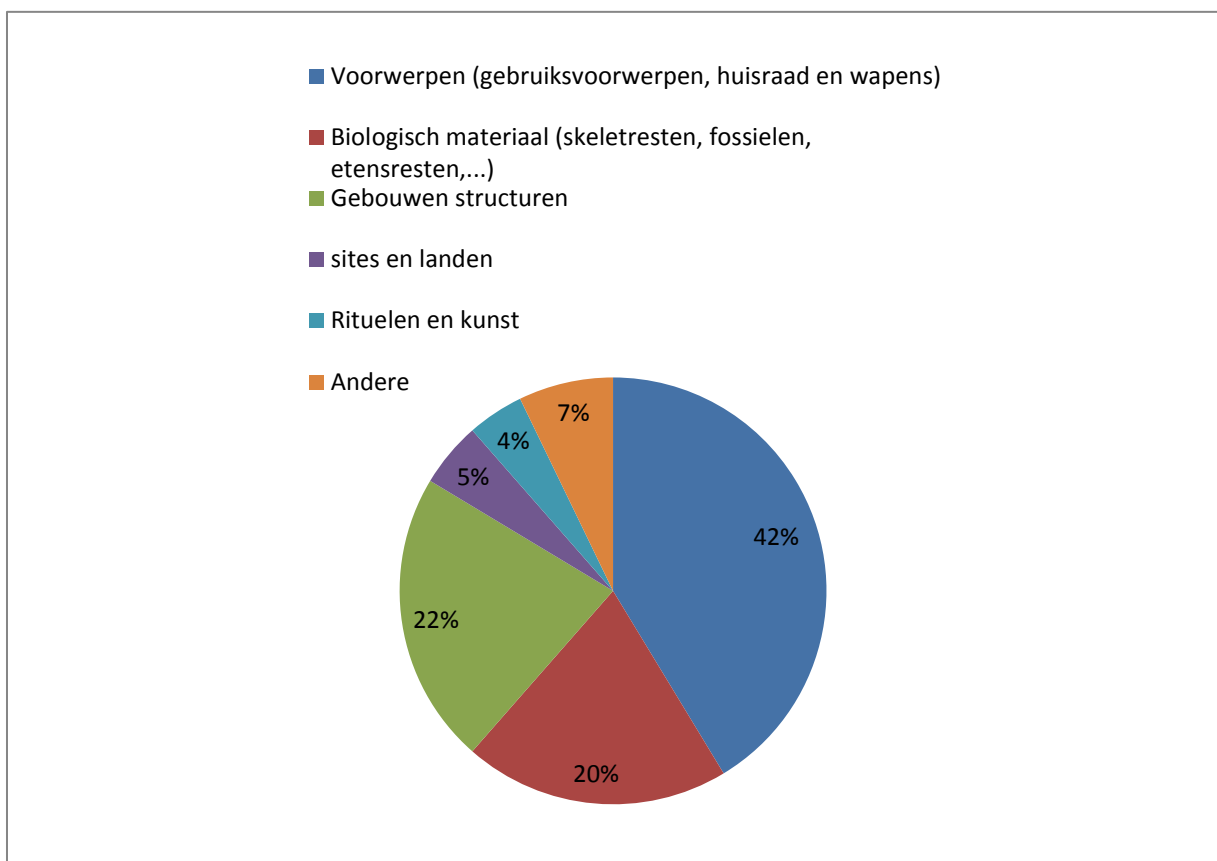

Fig.4: Archeologische sporen en vondsten per categorie. (n = 935)

De drie kleinste categorieën zijn een grote verzameling van een allegaartje aan vondsten. Bij sites en landen zijn vooral voorbeelden te vinden van archeologische sites in binnen- en buitenland. Dus niet echt wat er gevraagd werd. Denk maar aan antwoorden zoals Pompeï, Velzeke, Lascaux, Palenque en de Korenmarkt. In de groep rituelen en kunst, zijn alle voorbeelden verzameld die te maken hebben met rituelen, kunstuitingen en uitingen van

culturen. Hieronder vinden we bijvoorbeeld massagraven, Venusbeeldjes en hiërogliefen terug. De laatste en tevens de vierde grootste categorie, bevat een verzameling van onder andere grondstoffen, maar ook heel wat algemene begrippen die we nergens makkelijk konden indelen, denk maar aan handelsroutes, afdrukken en “niets”.

Bij deze peiling, zijn er 3 zaken die mij erg opvielen. Allereerst de hoge positie van skeletresten en beendermateriaal. Tijdens mijn veldstage, ben ik geen enkele keer in aanraking gekomen met botmateriaal. In tegenstelling tot aardewerk dat, op basis van mijn ervaring, veruit de grootste vondstcategorie is. We kunnen ons dus de vraag stellen vanwaar mensen dat beeld dan halen? Ik vermoed gebaseerd op de antwoorden uit andere vragen dat dit deels te maken heeft met hoe wij archeologie presenteren, denk maar aan musea, waar toch wel regelmatig skeletten tentoongesteld worden. Ook de media en films zijn hier een belangrijke speler. Skeletten blijven een macaber onderwerp en spreken tot de verbeelding. Zo'n dingen blijven natuurlijk hangen.

Daarnaast is het gebrek aan sporen een tweede opvallend gegeven. Bodemsporen werd twee maal aangehaald, paalsporen één maal en sporen in het algemeen drie maal. Bij deze laatste kunnen we linguïstisch terug twijfelen of het om sporen gaat die gebruikt worden bij het paardrijden, de verzamelterm voor sporen die wijzen op een bepaalde activiteit en veelal bestaan uit grondverkleuringen of vervormingen. Als ik mij terug mag baseren op mijn eigen veldstages, herinner ik mij goed dat sporen, bijvoorbeeld paalsporen, of grondverkleuringen in de vorm van grachten, veelal op aardewerk na de meeste indicaties zijn voor een middeleeuwse boerderijstructuur. Een vondstencategorie die dus of onbekend is bij het publiek of niet belangrijk genoeg geacht wordt. Hierbij ligt het voornamelijk aan het tijdelijke karakter van de sporen. Sporen kunnen immers niet bewaard worden, zij worden na een opgraving en veelal tijdens, volledig vernietigd. Het publiek zal ze dus nooit of amper onder ogen komen.

Het derde opvallendste gegeven is hier, zoals ook nog bij andere vragen aanbod zal komen, de foutieve antwoorden op vragen. Nu fout is een groot woord, maar ook hier wordt terug duidelijk dat sommige vragen niet correct worden beantwoord. Voorbeelden van sites, of landen met een grote geschiedenis waren hier niet het antwoord waar op bedoeld werd. Net zoals termen als: ‘waardevol’, ‘oud’ en ‘middeleeuwen’. Ze houden onrechtstreeks sowieso verband met de vraag, maar zijn weinig concreet. Ik denk dat we dit zeker kunnen interpreteren als een uiting van onwetendheid.

3.4.1.4.Archeologie gerelateerd

Net zoals bij de bovenstaande vraag, mochten de informanten zelf drie termen kiezen, dit maal onderwerpen die zij linken aan archeologie. Wat zijn de eerste drie zaken waar iemand aan denkt bij archeologie? Ook hier opnieuw enkele opvallende resultaten. In tabel ... zien we de top tien van de antwoorden. Ongeveer de helft van de ondervraagde noemde in deze context de term opgravingen. Archeologie wordt dus heel erg sterk gerelateerd met opgravingen, dit konden we ook reeds afleiden uit hoofdstuk 1.1.1.2. . Daarin werd opgraven gezien als de belangrijkste taak van een archeoloog.

Daarnaast zien we in figuur 5 de duidelijke relatie met de geschiedenis. Cru gesteld kunnen we besluiten dat archeologie het onderzoeken van de geschiedenis is door opgravingen of toch volgens de Oost-Vlaamse bevolking. Als derde begrip duikt ook hier terug skeletten op. Een begrip dat volgens het publiek een duidelijke relatie heeft met archeologie. Maar zoals ook eerder reeds vermeld, kunnen we ons de vraag stellen, hoe realistisch die relatie wel is en vanwaar dat beeld komt!

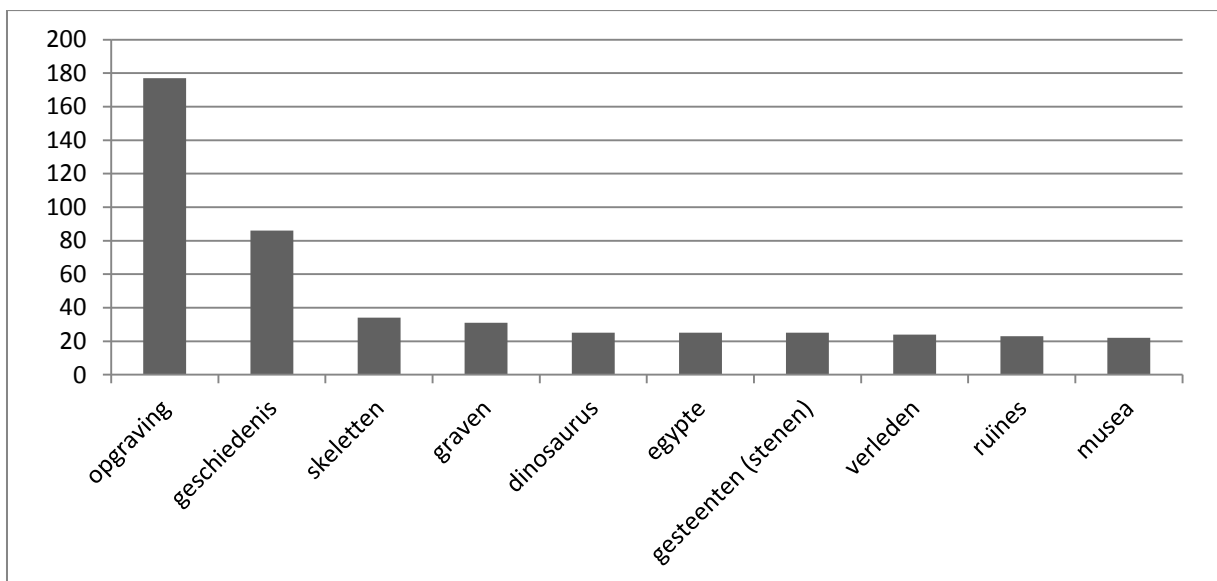

Fig.5: Archeologisch gerelateerde begrippen. (n = 1077)

Wanneer we de verschillende begrippen opnieuw gaan onderverdelen in verschillende categorieën, krijgen we een algemener beeld. Dit maal opteeden we voor een onderverdeling in vijf categorieën: job gerelateerde begrippen, vondsten of vondstcategorieën, sites of landen, andere en tijds-gerelateerde begrippen. De grootste categorie zijn de job-gerelateerde begrippen. Het gaat hier om subgroepen zoals werktuigen, denk maar aan borsteltjes, schop

en truweel, maar ook aan technieken zoals C14 datering en luchtfotografie of bijkomstigheden zoals wegomlegging. De categorie andere bestaat uit termen die op het eerste zicht niet onder de andere categorieën konden geplaatst worden, deze bevat opmerkelijke begrippen zoals avontuur, bewondering en Indiana Jones. Ook “graven” is uit puur linguïstische redenen hieronder geplaatst. We weten immers niet of het hier om een werkwoord of een meervoudsvorm van een zelfstandig naamwoord gaat. De tijd gerelateerde categorie bevat allerlei begrippen die rond tijd draaien. Zoals bijvoorbeeld: de oudheid, de middeleeuwen, prehistorie. Opvallend hierbij is dat deze categorie het derde sterkst vertegenwoordigd is. Deze begrippen worden dus meer of laat ons zeggen eerder, in verband gebracht met archeologie dan sites of landen met grote of bekende sites.

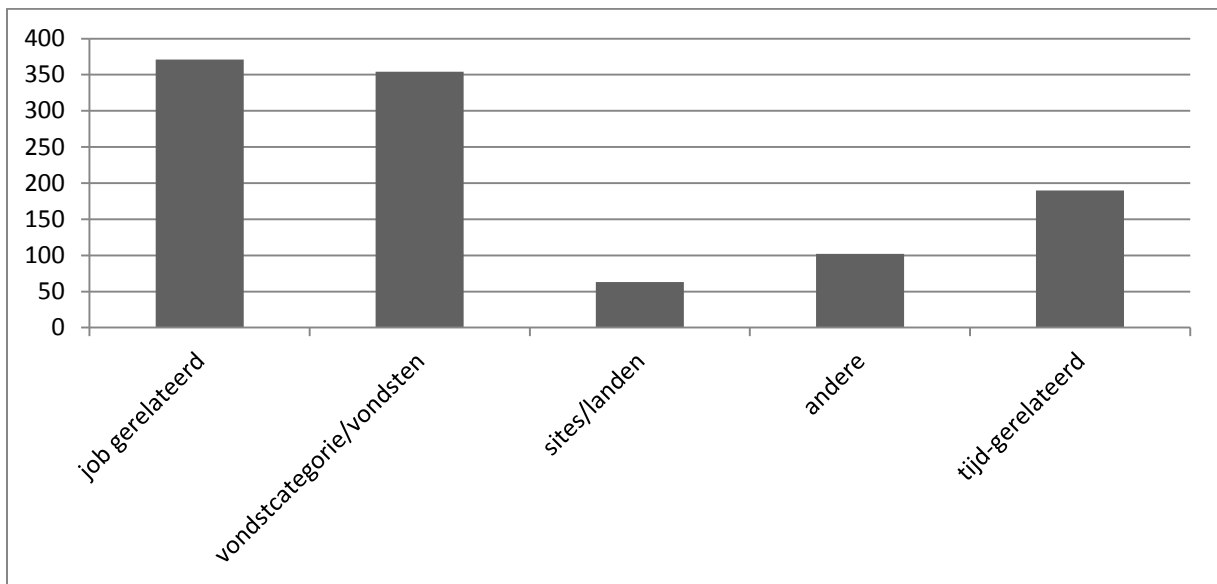

Fig.6: Archeologisch gerelateerde begrippen per categorie. (n = 1077)

3.4.1.5. Archeologische bedrijven.

Op de vraag of de informanten een archeologisch bedrijf of instantie kennen, waren de resultaten schrijnend. Een grote meerderheid van 81% kende geen enkel archeologisch bedrijf of instantie. De resterende 19% werd ook gevraagd over welk bedrijf of instantie het dan ging. De antwoorden varieerden sterk van het Gallo-Romeins museum in Tongeren, tot de stad Gent en Prof. Dr. Waelkens.

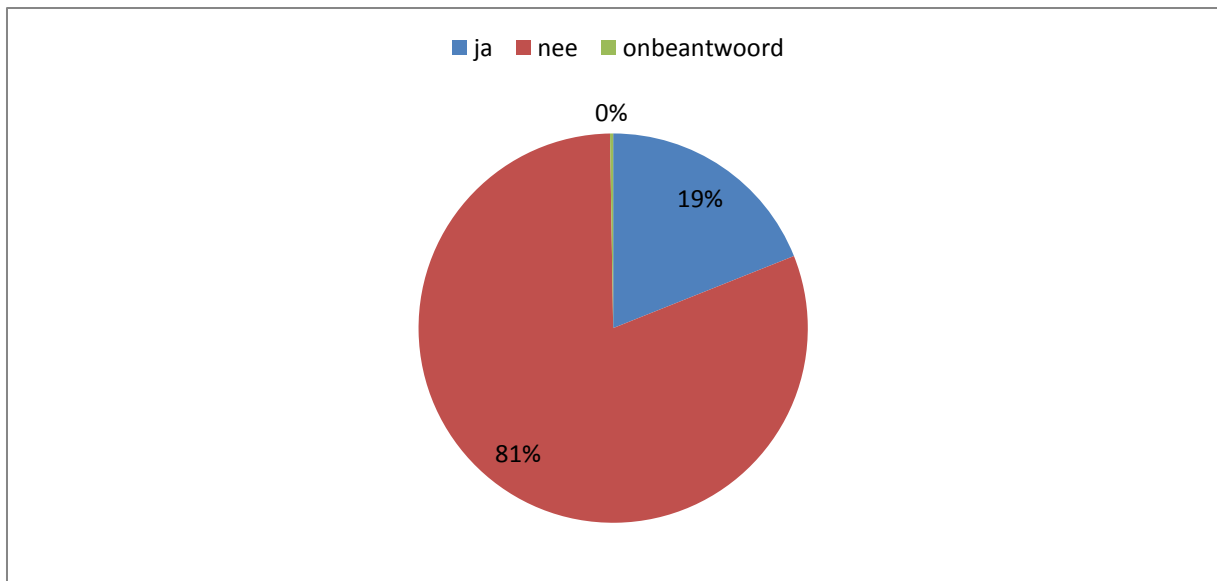

Fig.7: Ken ik een archeologische bedrijf of instantie. (n = 385)

Om deze resultaten beter naar waarde te kunnen schatten, hebben we de antwoorden onderverdeeld in verscheidene categorieën: vzw, andere, musea, onbekend, erfgoed & archief, intergemeentelijke-, overheid- en universiteitsdienst en privébedrijven. Gezien de meerderheid van de opgravingen de dag van vandaag uitgevoerd worden door privébedrijven, zouden we toch mogen veronderstellen dat zij de bekendste speler in het vak zouden zijn. Maar niets is minder waar. Maar één privébedrijf werd bij naam genoemd. De bekendste spelers in het werkveld zijn de intergemeentelijke-, overheid- & universiteitsdiensten. Hierbij werden de verschillende Vlaamse universiteiten genoemd, maar ook het VIOE, de Stad Gent en een intergemeentelijke dienst. De tweede grote groep bestaan uit archieven en erfgoedcellen of ander erfgoed-gerelateerde groepen. De derde grootste groep bevat alles wat niet onmiddellijk in te delen bleek. Denk maar aan individuen als Prof Dr. Waelkens of Marie Christine Laleman.

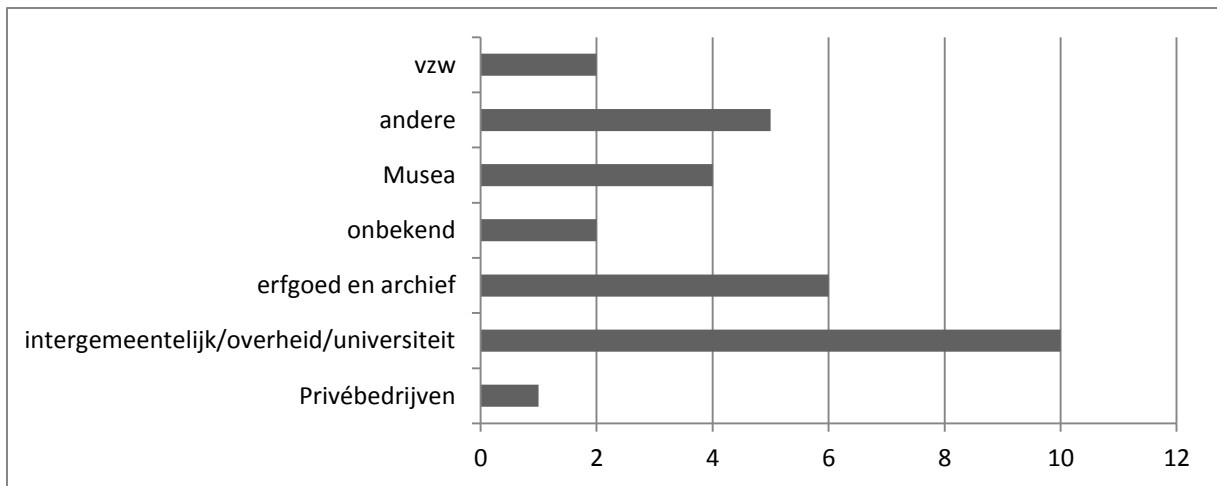

Fig.8: Archeologische bedrijven of instanties per categorie, gekend bij het publiek. (n = 77)

De resultaten van deze vraag zijn schrijnend, maar zeggen daarom des te meer. Ze bevestigen onder meer de geslotenheid en de onbekendheid van de sector. Wat ook reeds in andere antwoorden terug kwam, zowel in de enquêtes als de diepte-interviews.

3.4.1.6. Vertragingen bij opgravingen

Archeologen krijgen in het dagelijks leven vaak te maken met boze buurtbewoners. Veelal krijgen ze het verwijt dat de werken te lang duren en te kostelijk zijn. Ook uit de diepte-interviews bleek dat die vertragingen de mensen toch bijblijven. Daarom wouden we ook eens pijlen vanwaar het publiek denkt dat die vertragingen vandaan komen. Deze vraag kan op deze manier ook weer toe dragen tot het peilen naar de kennis van het publiek.

Uit de antwoorden blijkt dat de meerderheid de vertragingen wijdt aan de samenwerking tussen bouwheer en de archeologen. 28% van de ondervraagden wijdt het probleem aan de wetgeving. Een 22% heeft geen idee wat aan de oorzaak kan liggen van de vertragingen. Enkele keren werd mondeling de opmerking gemaakt dat wij archeologen gewoon te minutieus werken.

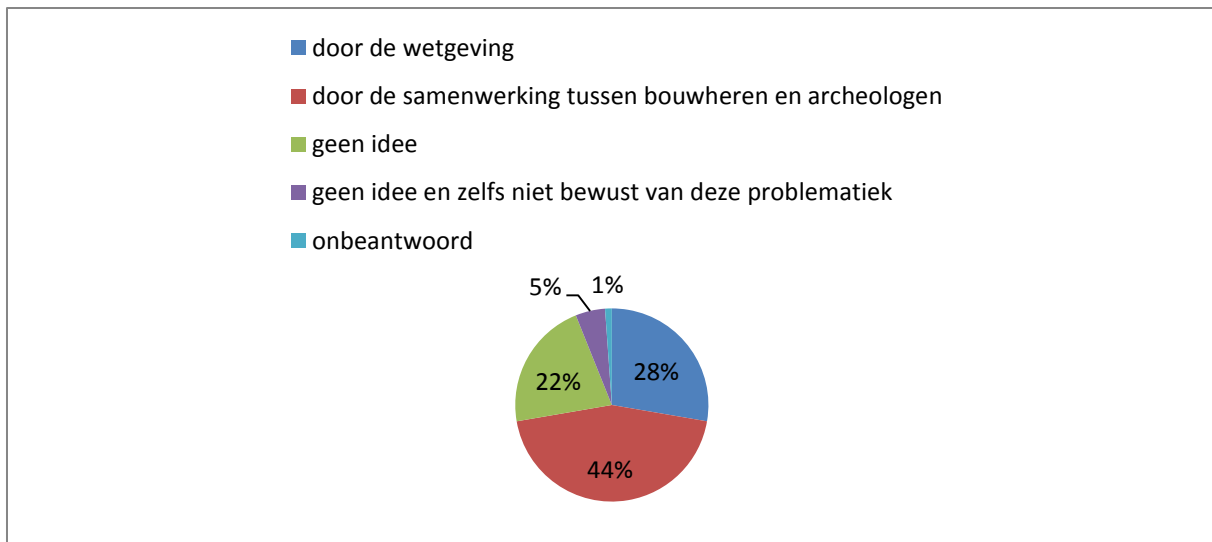

Fig.9: De oorzaak van vertragingen op het werkveld. (n = 444)

Of er een correct antwoord op deze vraag bestaat, laten we even in het midden. Ik ben er immers persoonlijk van overtuigd dat er een probleem zit in de wetgeving, maar ik denk dat in de meeste gevallen de vertragingen een gevolg zijn van een hele hoop factoren samen. Denk maar aan bijvoorbeeld weersomstandigheden. Maar ook het financiële aspect van de opgravingen etc... . Bij nader inzien is deze vraag dan ook foutief gesteld en zou ik deze graag laten links liggen bij de conclusie.

3.4.1.7. Conclusie.

Algemeen kunnen we stellen dat het vrij goed gesteld is met de kennis van het publiek over archeologie, goed, maar oppervlakkig. De meerderheid van de Oost-Vlaamse bevolking weet dat er archeologie is in Vlaanderen. Wat in mijn ogen een heel erg belangrijk feit is. Daarnaast merken we dat de 10% die “geen idee” had, vooral uit jongeren bestaan. Dus kunnen we stellen dat het verschil vooral leeftijdsgebonden is. Daarnaast merken we dat de beeldvorming van archeologie niet onrealistisch is, maar kunnen we ook vaststellen dat er nog heel wat werk aan de winkel is.

De informanten associëren archeologie hoofdzakelijk met opgravingen en cru gesteld, met opgravingen van skeletresten. Gelukkig kunnen we alle antwoorden wel wat nuanceren wanneer we ze interpreteren als categorieën in de plaats van losse begrippen op zich. Zo weten we dat het publiek ons hoofdzakelijk ziet opgraven en dat onze vondsten voornamelijk bestaan uit gebruiksvoorwerpen allerhande, (resten van) gebouwen en allerlei biologisch materiaal dat hoofdzakelijk uit botrestanten bestaat. Daarbij komt ook de associatie met het

verleden. Datering en tijdsbepaling spelen dan ook een grote rol volgens het publiek. De beeldvorming tot nu toe blijkt vrij traditioneel en zeker niet up-te-date aan de hedendaagse archeologische activiteiten. Maar archeologie is niet volledig onbekend.

Het ouderwetse karakter van archeologie en de oppervlakkige kennis van de informanten blijkt ook uit de antwoorden op de vraag naar archeologische bedrijven of instanties. Maar 19% van de ondervraagden kon een voorbeeld geven. De meerderheid van de voorbeelden kon dan ook geklasseerd worden in de groep van overheid gerelateerde organisaties, denk maar aan de universiteiten, intergemeentelijke diensten en overheidsdiensten allerhande. Eigenlijk instanties die de dag van vandaag niet meer mogen opgraven. De privatisering van archeologie is dan ook absoluut niet gekend bij het publiek.

3.4.2. Interesse in archeologie.

Naast de kennis van archeologie, zijn we ook opzoek gegaan naar de interesse in archeologie. Hoe ver gaan mensen om dingen te weten te komen, hebben ze wel interesse en welke informatiekanalen gebruiken ze? In welke mate worden sites en musea al dan niet bezocht? Aan de hand van deze zaken weten we of we al dan niet moeten ingaan op het creëren van een draagvlak voor archeologie en of sensibiliseren wel noodzakelijk is.

3.4.2.1. Zinvol vs. Belangrijk

Nu we aan de hand van enkele vragen weten waar het publiek archeologie mee associeert en wat ze er in eerste instantie over weten, is het belangrijk eens te polsen wat ze er over vinden. Vinden ze archeologie wel zinvol of belangrijk? In de figuren 10 en 11 zijn hun antwoorden op beide vragen visueel weergegeven.

In grafiek 10 hebben we gepeild naar hoe zinvol ze archeologie vinden. Wanneer we zinvol en eerder zinvol optellen, kunnen we besluiten dat 74% van de ondervraagden archeologie best wel zinvol vindt. 9% vind archeologie niet echt zinvol. Ook hier bestaat deze groep alweer hoofdzakelijk uit de jongere leeftijdsklassen. Maar opnieuw werd ik aangenaam verrast door deze resultaten. Het publiek weet niet alleen meer over archeologie dan bij de start van het onderzoek aanvankelijk werd gedacht, ze vinden het ook zinvol wat we doen. Dit kan de archeologie alleen maar te goede komen, zeker wanneer we opzoek zijn naar een draagvlak voor archeologie.

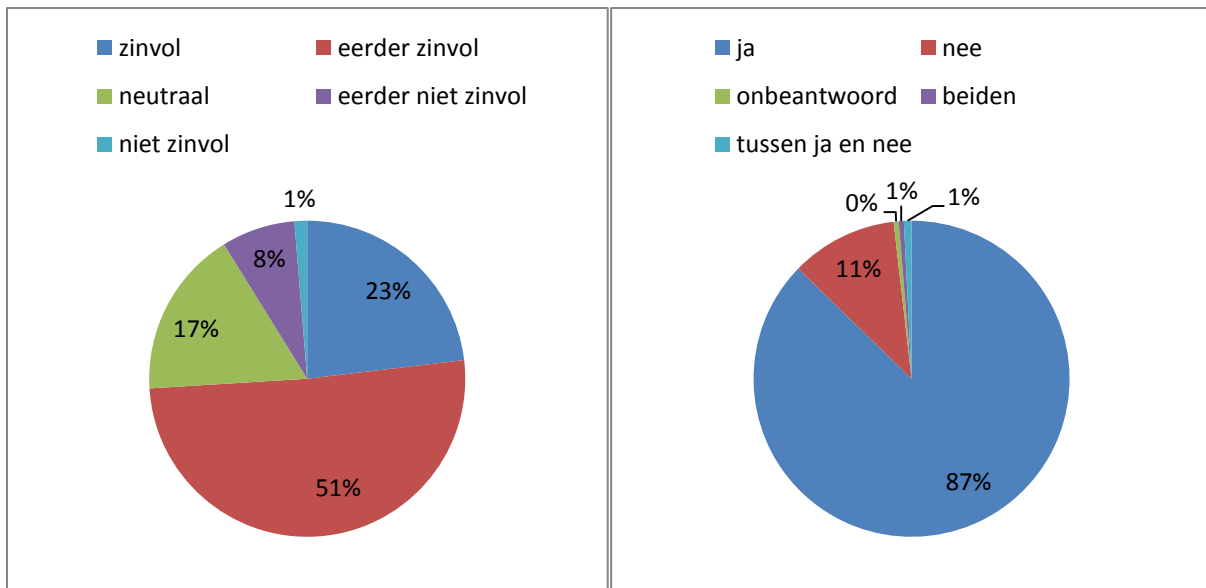

Fig.10: Is archeologie zinvol? (n = 385)

Fig.11: Is archeologie belangrijk? (n = 385)

Tussen zinvol en belangrijk ligt voor sommigen nog een wereld van verschil. Daarom werd ook gepeild of ze archeologie wel belangrijk vonden. Deze resultaten blijken zelfs nog positiever, immers 87 % van de ondervraagden vindt archeologie belangrijk. 11 % vindt het niet belangrijk, dit is dus maar een kleine minderheid.

3.4.2.2. Persoonlijke interesse

Het Oost-Vlaamse publiek mag archeologie dan wel zinvol en belangrijk vinden, vinden ze het wel interessant? 39 % van de ondervraagden heeft een bepaalde interesse voor archeologie. Afhankelijk van groot tot redelijk. 29% is neutraal. 32% is niet geïnteresseerd. Dit verdeelt het publiek in ongeveer drie grote groepen. Een kleine meerderheid is geïnteresseerd in archeologie, wat ver boven alle verwachtingen was. Al zijn de resultaten niet heel erg positief. We kunnen ons hierbij natuurlijk ook de vraag stellen, wat men begrijpt onder het hebben van interesse in iets. Want dit kan de resultaten erg sterk nuanceren.

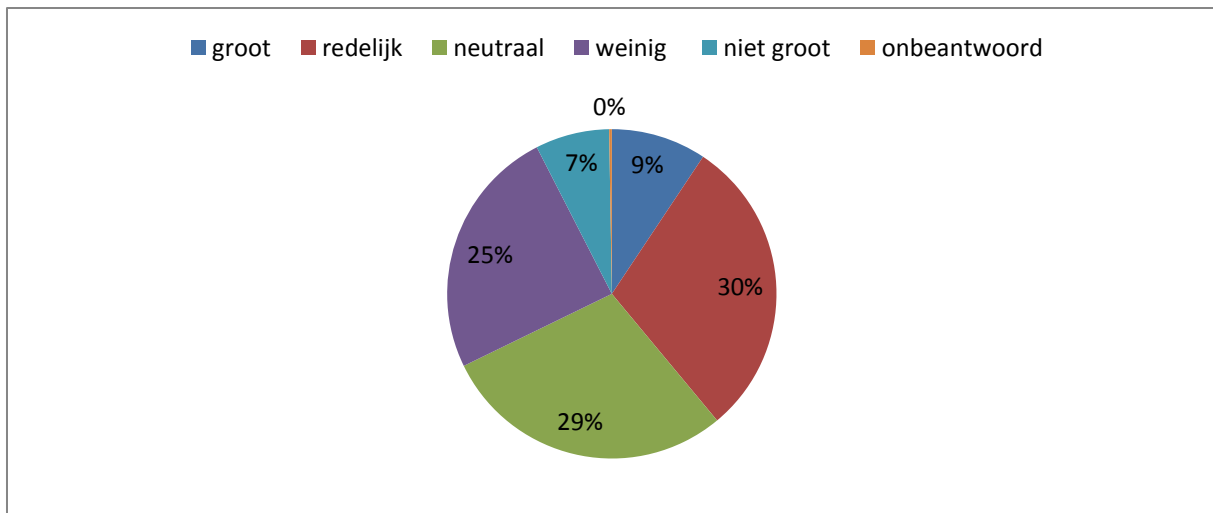

Fig.12: Persoonlijke interesse in archeologie. (n = 385)

3.4.2.3.Sites en Musea bezoeken.

3.4.2.3.1. Vlaanderen.

Om verder te peilen naar de interesse van het publiek, stelden we ook hier de vraag of ze al dan niet reeds een archeologische site of museum in België bezochten. Blijkt dat 34% wel degelijk een archeologische site in Vlaanderen heeft bezocht. 17% van de ondervraagden kan zich vaag iets herinneren, maar weet bijvoorbeeld niet meer welke dat zou geweest zijn. Daarnaast bezocht ook nog eens 19% van de informanten een Archeologische site, maar niet uit eigen motivatie. Met de informatie van de diepte-interviews kunnen we afleiden dat het hier hoofdzakelijk om schoolbezoeken en familie uitstapjes gaat. Opmerkelijk in grafiek... is dat 2% niet weet wat er met een archeologische site bedoeld wordt. Een percentage dat misschien niet erg hoog ligt, maar wel opvallend is. Gezien uit de voorgaande vragen bleek dat de kennis van archeologie bij de Oost-Vlaamse bevolking nog niet zo slecht gesteld was.

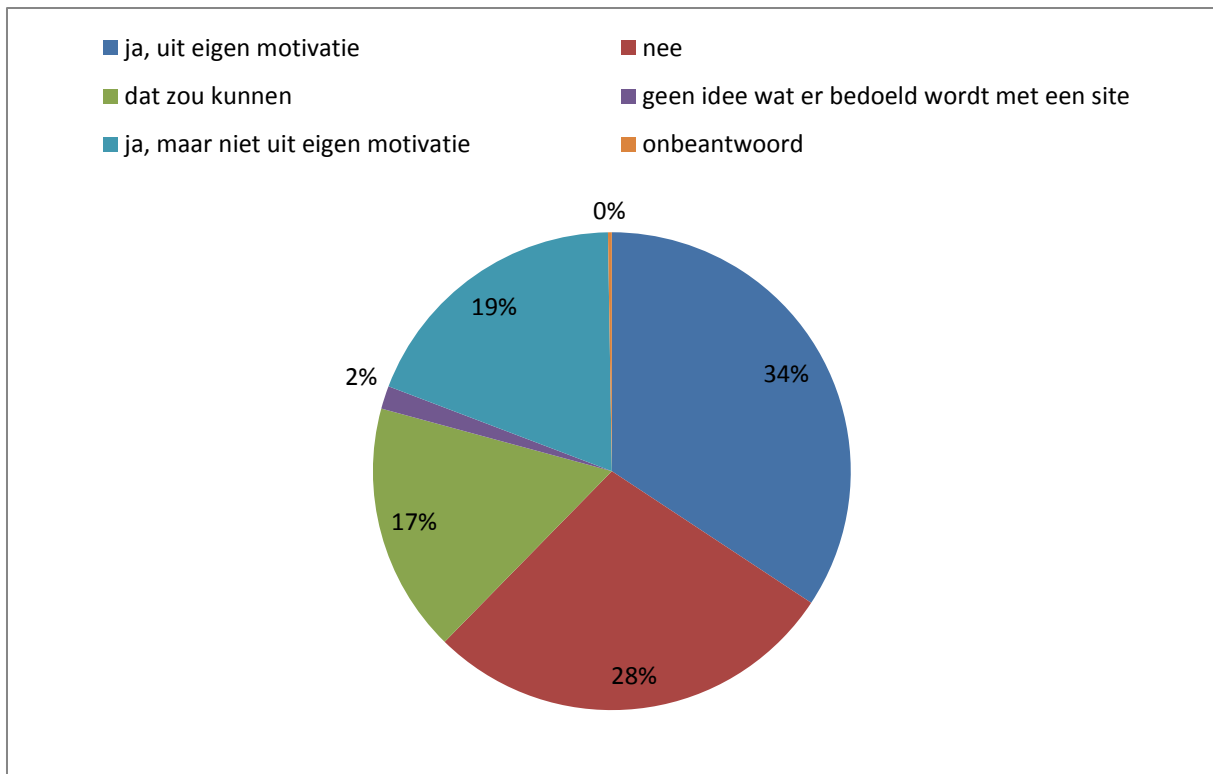

Fig.13: Bezoek aan een archeologische site in Vlaanderen. (n = 385)

Tegelijk deden we ook een peiling naar het bezoeken van archeologische musea in Vlaanderen. Hier zijn de resultaten nog een klein stukje positiever, maar vrij gelijklopend met figuur 13. Er werd een klein aantal meer bezoeken gedaan uit eigen motivatie en een klein aantal meer niet uit eigen motivatie. We zouden kunnen stellen dat archeologische musea in Vlaanderen populairder zijn dan archeologische sites. Maar dit kan ook aan andere factoren liggen. Wat ziet het publiek als een archeologische site of hoe interpreteren ze een archeologisch museum bijvoorbeeld? Zijn er meer archeologische musea of zijn de sites een stuk onbereikbaar of misschien onbekender?

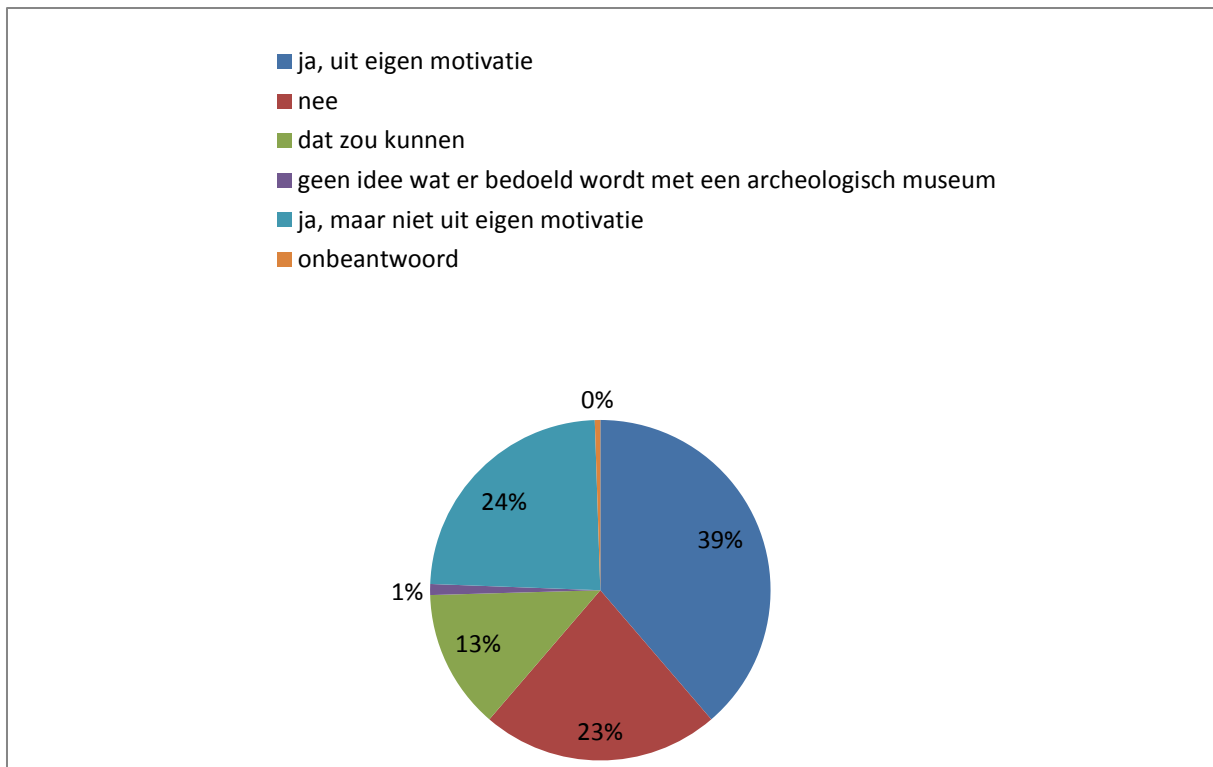

Fig.14: Bezoek aan een archeologisch museum in Vlaanderen. (n = 385)

3.4.2.3.2. Buitenland

Wanneer we dan naar het buitenland kijken zien we het aantal bezoeken fors stijgen. Internationaal is archeologie beduidend populairder dan nationaal. Zo is 53% van de ondervraagden reeds in het buitenland naar een archeologische site geweest uit eigen motivatie, tellen we daar nog eens de 5 % die deze bezochten uit andere motieven bij komen we op een 58%. Wanneer we deze som ook maken voor Vlaamse archeologische sites komen we uit bij 53%. Hier zien we plots maar een verschil van 5% meer. Ik denk dat we dit grotendeels aan de verschillen tussen nationale en internationale archeologie mogen wijden. Zoals ook sterk uit de diepte-interviews naar boven kwam, is archeologie pas interessant wanneer het gaat over grootste, unieke dingen, tot de verbeelding sprekende onderwerpen en het liefst van al wanneer er nog iets te zien is, uitgezonderd aardewerk scherven. Zichtbare structuren durven wel al eens te ontbreken op een Vlaamse site natuurlijk.

Het aantal informanten die nog nooit in het buitenland een archeologische site hebben bezocht is iets hoger dan in Vlaanderen, al bleek door de mondelinge overdracht dat dit veelal te verklaren valt door weinig of niet te reizen. En natuurlijk gaat niet iedereen op reis om cultuur of geschiedenis te gaan opsnuiven. Denk maar aan sportvakanties en zwembadvakanties.

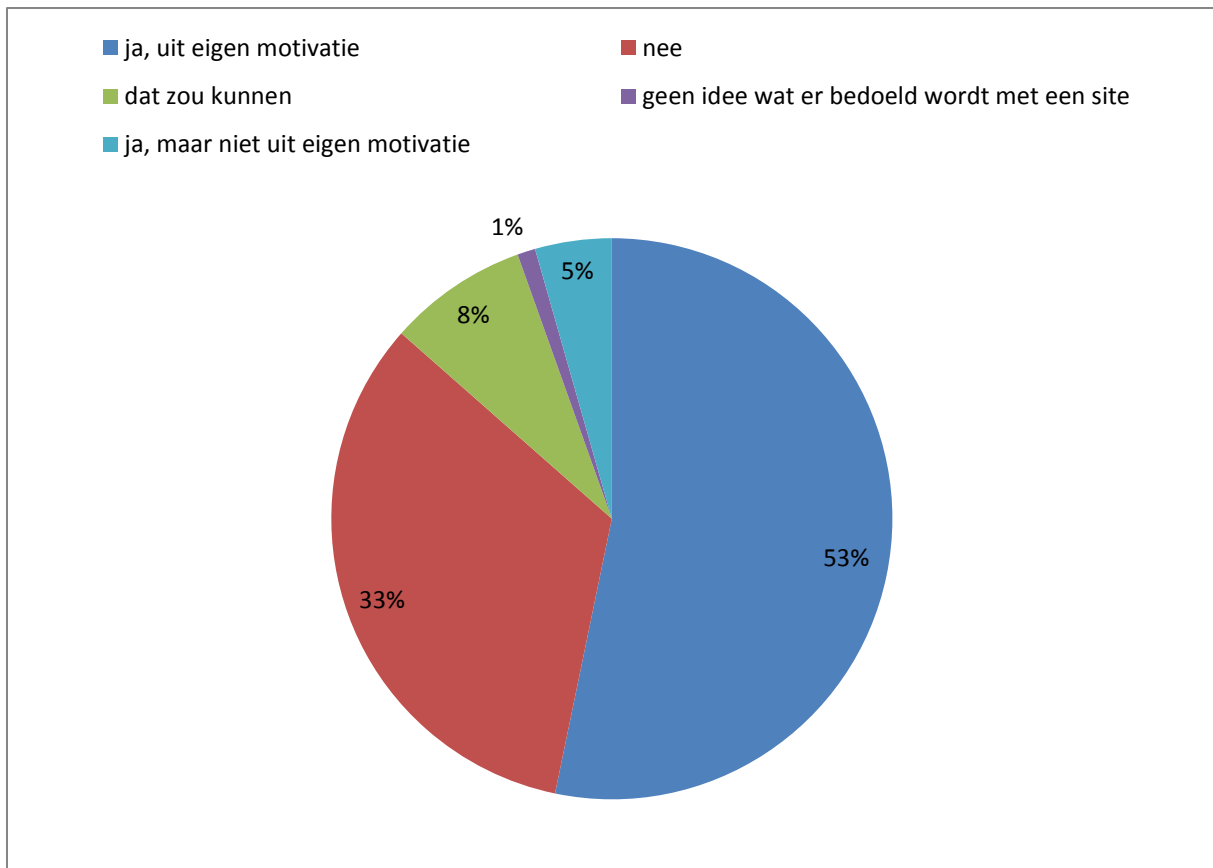

Fig.15: Bezoek aan een archeologische site in het buitenland. (n = 385)

Archeologische musea in het buitenland doen het op zijn minst even goed. Hier ligt het aantal bezoekers terug een klein beetje hoger, al ligt dit vooral aan de informanten die op sleeptouw werden genomen door familie, vrienden of school. De verschillen zijn jammer genoeg te klein, maar het verschil tussen sites en musea in het buitenland zou kunnen liggen aan het stoffige karakter van deze laatste. Sites blijven indrukwekkender dan een verzameling vitrines met in de meeste gevallen maar weinig zeggende vondsten.

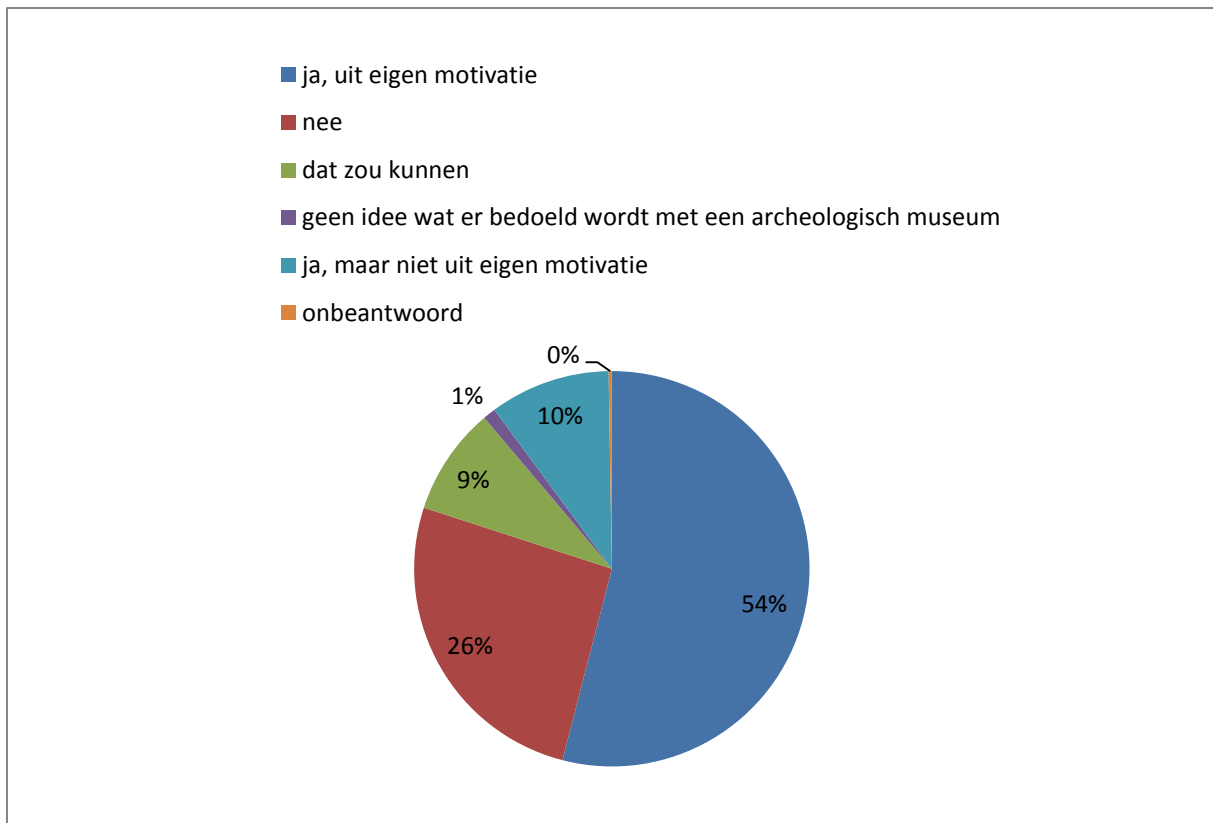

Fig.16: Bezoek aan een archeologisch museum in het buitenland. (n = 385).

3.4.2.4. Archeologische opgravingen in de spreekwoordelijke achtertuin.

3.4.2.4.1. Een kijkje nemen?

Het achtertuin-principe dat we hierboven reeds enkele keren aanhaalde, bleek bij de diepte-interviews een positieve werking te hebben op de relatie tussen het publiek en archeologie. Maar ook bij de resultaten van de enquêtes lijkt dit hetzelfde effect te hebben. Immers 84% van de ondervraagden, de overgrote meerderheid dus, zou een site bezoeken wanneer die in hun eigen dorp ligt. De 15% die dit niet zou doen bestaat hoofdzakelijk uit jongeren.

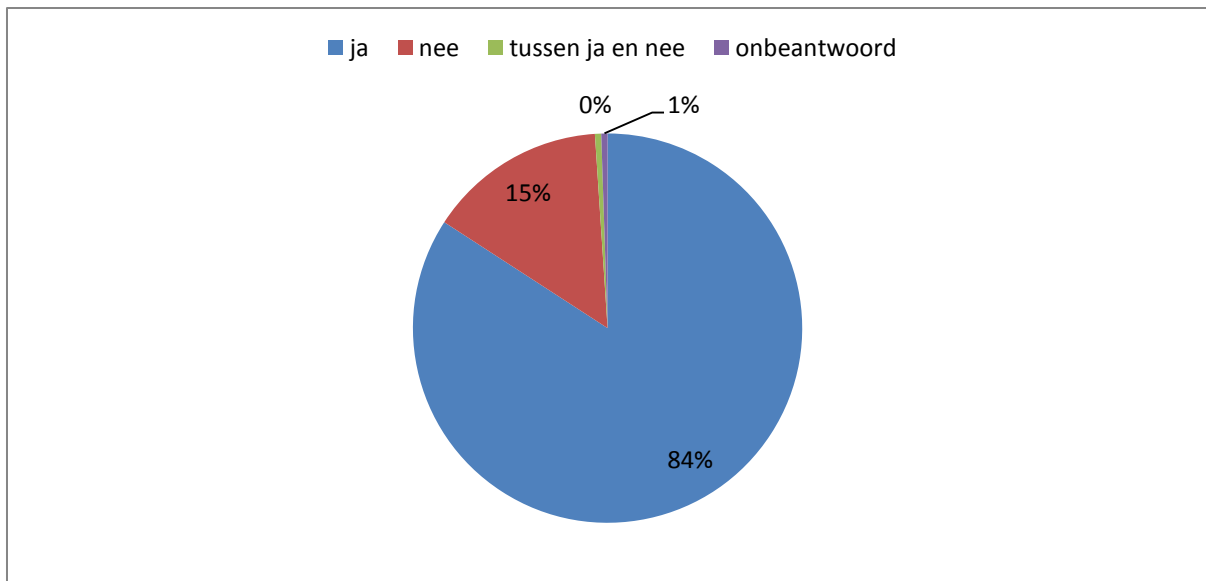

Fig.17: Al dan niet gaan kijken op een archeologische opgraving in de buurt? (n = 385)

Al willen we graag bij deze vraag en zeker bij de resultaten ervan een kanttekening maken. In Tabel 1 hadden we reeds een opsomming van de aanbod gekomen gemeentes. In ongeveer 80% van deze gemeentes is er de afgelopen tien jaar één of meerdere archeologische onderzoeken opgestart of afgesloten. Uit de off-the-record antwoorden bleek dat de meerderheid van de informanten, dus die 84% uit figuur 17 nog geen site in hun eigen omgeving bezocht hadden, maar dat dus wel erg graag zouden doen. Wanneer we deze resultaten dan samen bekijken, lijkt dit tegenstrijdig. Of mensen zijn toch niet zo enthousiast om wel degelijk sites te bezoeken, of sites worden niet opengesteld of wanneer ze dan wel opengesteld worden, wordt er te weinig reclame rond gemaakt. Het is dus wel van groot belang dat we dit resultaat nuanceren en in een bredere context bekijken.

3.4.2.4.2. Wil ik geïnformeerd worden?

Ook de meerderheid van de informanten zou als buurtbewoner van een archeologisch project, graag op de hoogte gehouden worden van het onderzoek. 82% zou graag geïnformeerd willen worden rond het wie, wat, hoe en waar van de opgraving. De ondervraagden die deze vraag negatief beantwoorden bestaan uit verschillende groepen. Enerzijds heb je de groep die geen of maar weinig interesse heeft in archeologie en dus ook oprecht geen informatie wil. Anderzijds is er de groep die geen informatie verwacht, maar deze wel zou appreciëren. Ze vinden het gewoon niet noodzakelijk en al helemaal geen prioriteit.

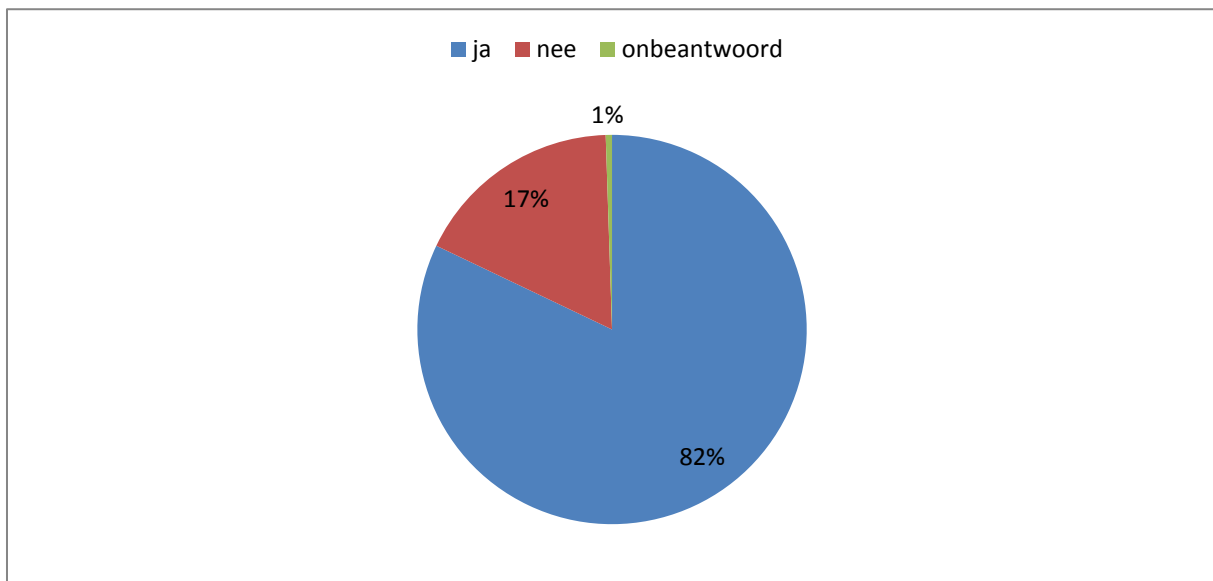

Fig.18: Al dan niet geïnformeerd worden over een opgraving in de buurt? (n = 385)

3.4.2.4.3. Hoe word ik geïnformeerd?

Wanneer er dan informatie rond een opgraving wordt verspreid, van wie wordt verwacht deze te verspreiden? Wie is er verantwoordelijk om de samenleving in te lichten over een archeologisch buurt onderzoek? Een grote meerderheid van 66% vind dat die taak de verantwoordelijkheid is van de stad of gemeente waar de opgraving plaatsvind. Een 15% van de informanten vind dit de verantwoordelijkheid van de archeologen in kwestie. Een 5% vond het informatieve aspect een gedeelde verantwoordelijkheid van de gemeente en de archeologen. Een antwoord dat niet werd vooropgesteld in de enquête. Opvallend dus dat toch reeds 5 % dit antwoord dan opteerde. Een kleine minderheid van 1% vind het absoluut niet belangrijk wie informatie verstrekt naar de buurtbewoners toe, maar vooral dat er geïnformeerd wordt. Ook dit antwoord stond niet opgenomen in de multiple choise van deze vraag.

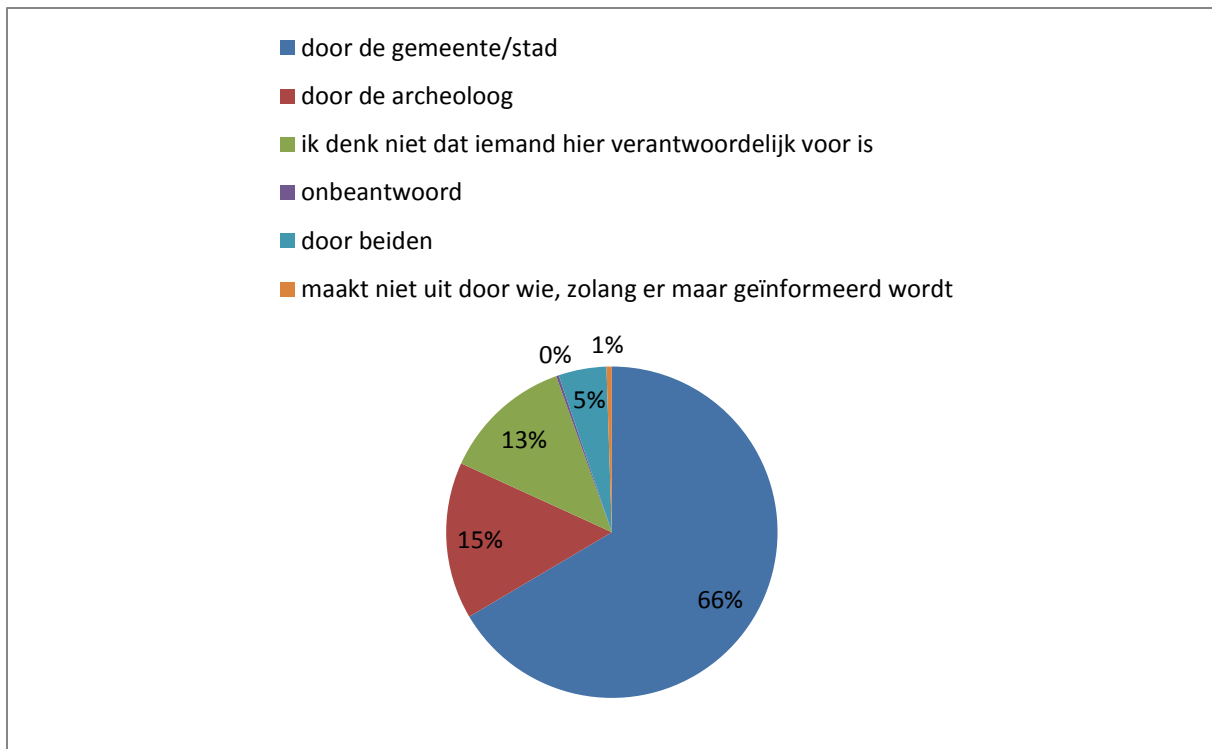

Fig.19: Informatie rond opgravingen uit de buurt, worden vertrekt door? (n = 385).

Uiteindelijk denkt 13% van de ondervraagden dat niemand de verantwoordelijkheid draagt om het publiek te informeren. Ook hier opnieuw wringt het schoentje. Want dit getuigd van een gebrek aan informatie. Wanneer het publiek immers in het verleden geïnformeerd zou geweest zijn, zou men weten wie deze verantwoordelijkheid draagt. Wanneer men al denkt dat helemaal niemand hier verantwoordelijk voor is, is ook dit antwoord terug een schrijnend beeld van de realiteit.

3.4.2.5. Informatie kanalen.

Om in functie van het publiek te weten op welke informatiekkanalen de archeologie zich het beste concentreert, vroegen we de 385 informanten waar zij hun kennis van archeologie halen. Welke kanalen dragen bij tot de beeldvorming van archeologie en welke informatiewegen gebruikt men wanneer men informatie rond archeologie wil opzoeken? Hierbij hadden we op basis van de resultaten uit de diepte-interviews reeds enkele multiple-choise antwoorden vooropgesteld maar ook de informanten zelf kregen de kans antwoorden aan te vullen. In grafiek... kunnen we opmerken dat zowel films en documentaires als onderwijs een erg belangrijke rol spelen in de beeldvorming van archeologie. Daarnaast vullen actualiteitsprogramma's en de krant de top drie aan. 4 % van de ondervraagden vindt over

onvoldoende of geen kennis van archeologie te beschikken. Deze 4% bestaat hoofdzakelijk uit nog schoolgaande jeugd.

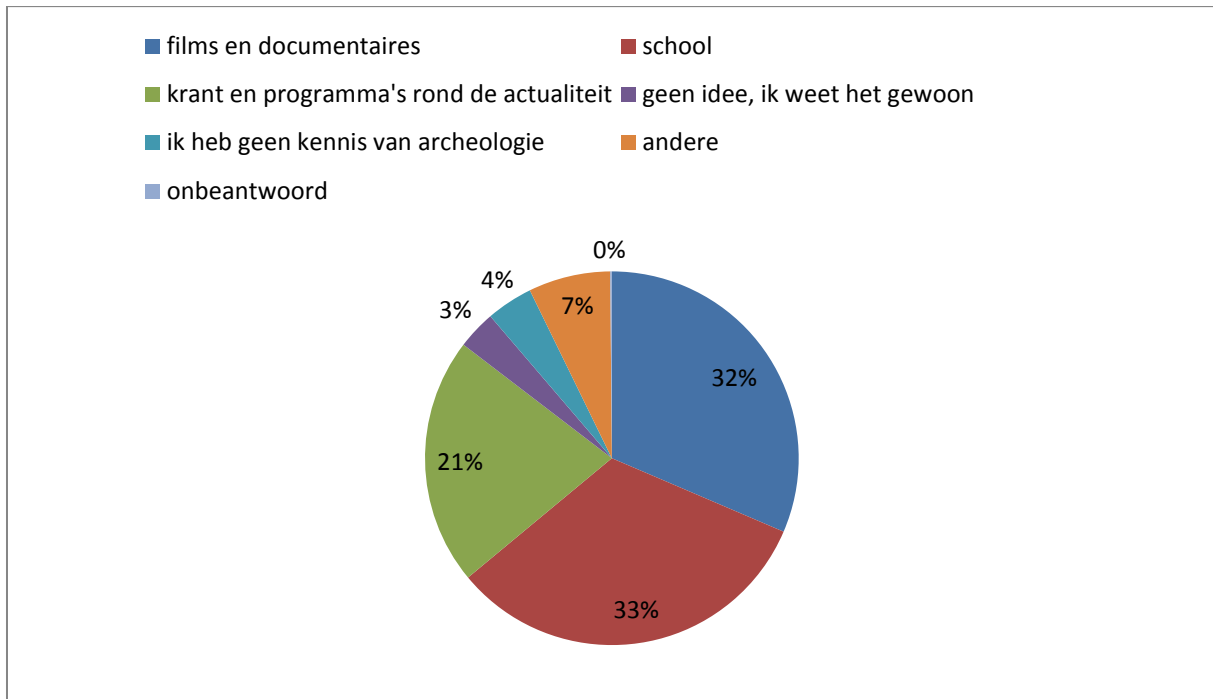

Fig.20: De informatie kanalen. (n = 719)

7% van de informanten haalde informatie over archeologie uit andere kanalen. Hieronder in figuur 21 worden ze opgesomd. Vooral met vrienden en familie wordt veel informatie uitgewisseld. Dit wijst nogmaals op de voordelen van mond aan mond reclame, of de nadelen. Daarnaast halen informanten ook nog informatie uit boeken en bezoeken. Zowel uit het lezen van boeken, als het bezoeken van sites en musea levert de informanten heel wat informatie op rond de archeologie. In mindere mate beïnvloeden tijdschriften, het internet, games en reizen ook de beeldvorming van archeologie in Oost-Vlaanderen. Enkelen komen ook via hun job of hogere opleiding in contact met archeologie.

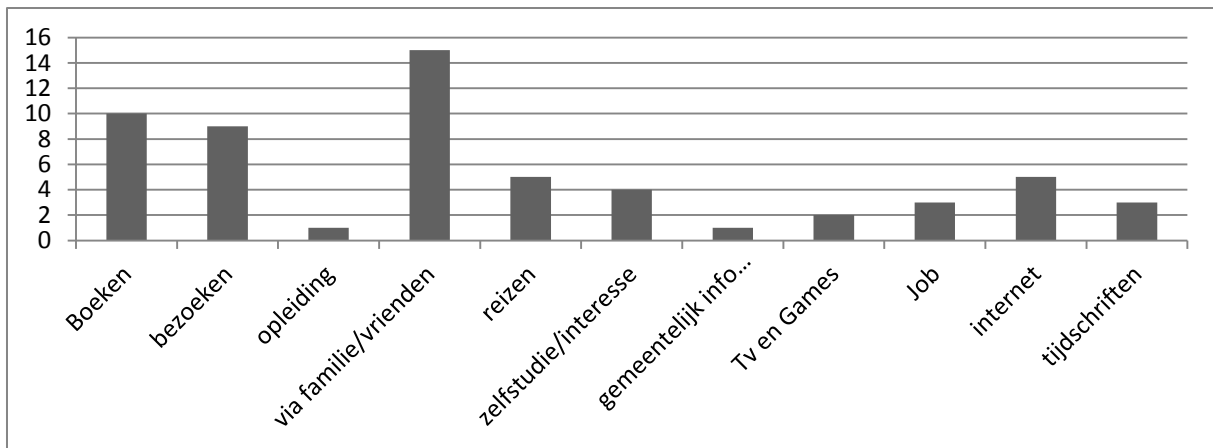

Fig.21: Andere informatie kanalen. (n = 58)

3.4.2.6. Conclusie.

Zoals hierboven reeds aangegeven, zijn heel wat informatie kanalen verantwoordelijk voor de beeldvorming van archeologie in Oost-Vlaanderen, vooral de invloed van het onderwijs en film & documentaires valt niet te onderschatten. Beiden zijn dus ook kanalen die we vanuit de archeologie zelf kunnen beïnvloeden om eventueel het beeld van archeologie bij te stellen waar nodig. En in dat opzicht lijkt het onderwijs niet slecht, het is immers de schoolgaande jeugd die weinig interesse toont in de archeologische sector. Zij hebben geen behoefte om bijvoorbeeld een site dicht bij huis te bezoeken en al helemaal niet om daar informatie rond te vernemen. Ook zien zij ze er minder het belang van in en vinden ze het veelal minder zinvol. Deze zaken kunnen een reden zijn om ons vanuit de archeologie meer te focussen op deze doelgroep, of net niet natuurlijk. Maar meer omtrent de doelgroepen voor publiekswerking in de volgende hoofdstukken.

De grote meerderheid van de ondervraagden blijkt archeologie erg zinvol en een belangrijke sector te vinden. Een kleine meerderheid van de informanten heeft ook een persoonlijke interesse in de sector. De tweede meerderheid blijft neutraal wanneer het om persoonlijke interesse gaat. Maar ook deze resultaten blijven terug verrassend positief!

Wanneer we gaan kijken hoe het gesteld is met de bezoeken aan archeologische sites en musea in binnen- en buitenland, zien we ook hier terug erg positieve cijfers. Een meerderheid van de ondervraagden bezocht reeds een site of museum in Vlaanderen. Hoofdzakelijk uit eigen motivatie, daarnaast werden ook veel bezoeken gedaan onder het mom van een school- of familie-uitstap. De archeologische musea in Vlaanderen genieten iets meer populariteit dan de Vlaamse archeologische sites. Wellicht is dit te verklaren door verschillende factoren, denk

maar aan de verzameling van topstukken, in dit opzicht zijn wellicht meer spectaculaire vondsten te zien in één museum dan op een site van enkele hectare. Ook is een groot verschil in de marketing van beiden. Dat zal er ook wel ergens voor tussen zitten.

Archeologie in het buitenland blijkt natuurlijk een stuk populairder, ondanks dat meer ondervraagden nog helemaal geen archeologische site of museum bezochten in het buitenland. Dit is dan weer deels te verklaren door het aantal informanten dat doodweg nog nooit op reis ging of zich op vakantie bezig houdt met andere zaken, denk maar aan sport en ontspanning, dan het inplannen van culture bezoeken. De grote aantallen bezoekers zijn dan op zich weer te verklaren door de aanwezigheid van sites met veel resterende structuren, in de meeste gevallen is er visueel meer te zien op een site in het buitenland dan een binnenlandse site.

3.4.3. Archeologie en het financiële aspect

Het financiële aspect van de sector blijft veelal een hekel punt. Zeker na de Tobback-affaire. In het archeologisch decreet is opgenomen dat (in de meeste gevallen) de vernier betaald. Enkele jaren terug is hierop een uitzondering gemaakt voor de privé sector. Vooral om deze te beschermen tegen “financiële katers”. Maar wie moet volgens het publiek opdraaien voor de kosten van een archeologisch onderzoek? En aan wat moet dat geld allemaal besteed worden?

3.4.3.1. Wie moet archeologisch onderzoek financieren?

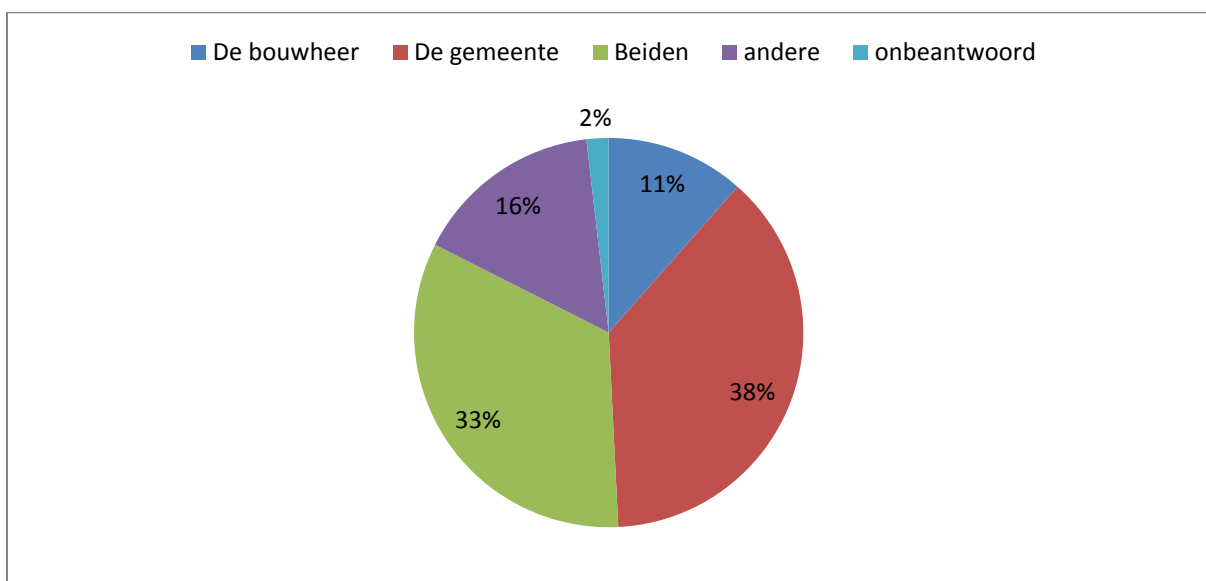

Fig.22: Wie moet archeologische onderzoek financieren? (n = 382)

In figuur 22 zien we dat de gemeente volgens de meerderheid van de informanten de financierder moet zijn van archeologisch onderzoek. Met andere woorden kunnen we stellen dat de meerderheid van de ondervraagden er geen probleem van maakt wanneer er belastinggeld naar de archeologische sector zou doorvloeien. Al kunnen we hier niet spreken van een overgrote meerderheid. Immers 33% van de informanten vind namelijk dat zowel de bouwheer, dus de vernieler, als de gemeente moeten opdraaien voor het prijskaartje. Maar ook hier zou archeologische onderzoek mogen gevoerd worden op basis van subsidies, of toch gedeeltelijk! Misschien is deze stem een belangrijk punt dat in het nieuwe decreet kan worden opgenomen. Het is immers duidelijk intussen dat de betrokken partijen meer zijn dan de bouwheren en de archeologen, ook het publiek heeft hier duidelijk een stem in.

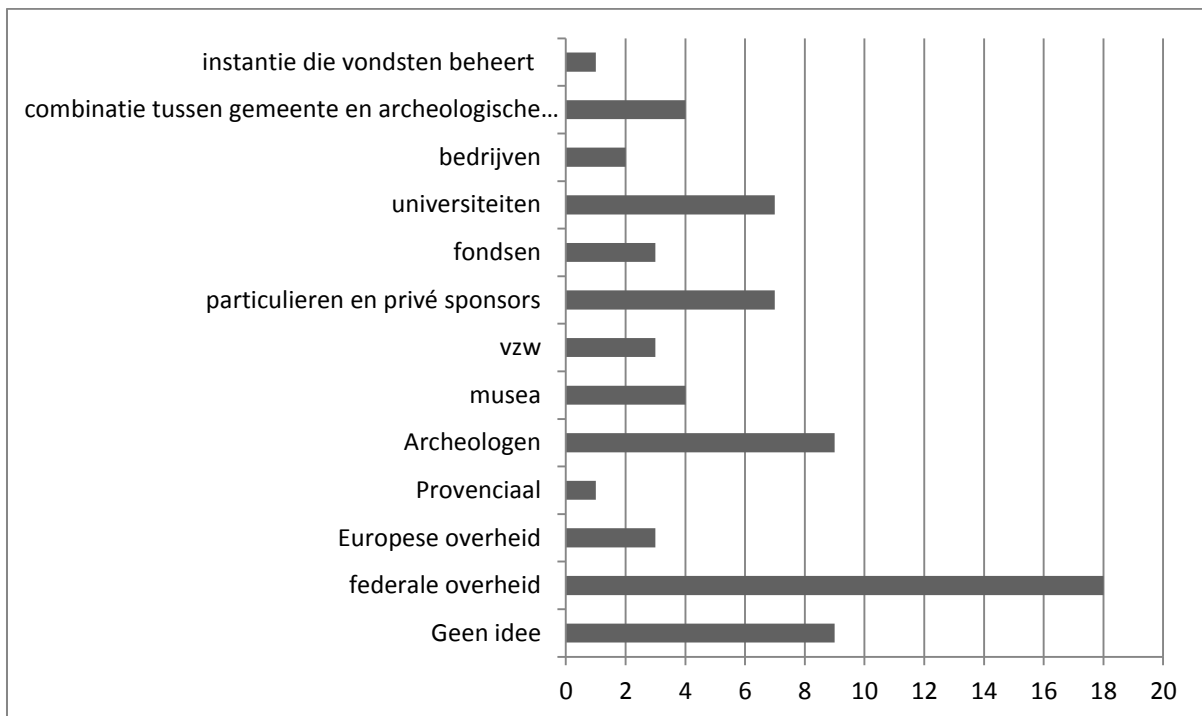

Fig.23: Andere voorbeelden van financierders voor archeologisch onderzoek. (n = 71)

Naast de vooropgestelde multiple choice antwoorden, konden de informanten ook zelf voorstellen doen. Hieruit kwamen heel erg verrassende antwoorden, die mij zelf ook tot nieuwe inzichten bracht. Zoals te zien in figuur 23 blijft de financiering door één of andere overheid erg populair, zowel op federaal, Europees als provinciaal vlak mag belastinggeld gebruikt worden om archeologisch onderzoek te financieren. Daarnaast kwamen ook vaak de instanties aan bod die de vondsten tentoonstellen en op die manier er “munt uit slaan”. Denk maar aan de musea of depots. Verder werden ook heel wat particuliere sponsors voorgesteld, samen met bedrijven, vzw’s, etc... Daarnaast werden ook nog de archeologen zelf en

universiteiten verantwoordelijk gesteld voor het financiële aspect van de archeologie. Vanuit het standpunt van het publiek misschien wel een vrij logische keuze, vanuit het standpunt van de archeologie onhaalbaar.

3.4.3.2. Budgettering

Naast de vraag wie er verondersteld wordt archeologisch onderzoek te betalen, vroegen we ook aan de informanten naar waar dat geld zeker moet gaan. Opnieuw gaven we hen enkele multiple choice antwoorden en kregen ze de kans meerdere antwoorden aan te duiden. Een eerste opvallend resultaat is het lage percentage (14%) voor de opgraving zelf. Dit valt hoofdzakelijk te verklaren vanuit het feit dat de informanten er vanuit gaan dat sowieso een deel van het geld gebruikt wordt om op te graven. Ten tweede springen de twee hoogste percentages erg in het oog! De meerderheid vindt namelijk dat er zeker geld moet gaan naar het tentoonstellen van de vondsten en het informeren van het publiek. Daarnaast moet zeker ook een deel van het budget gebruik worden voor het natuurwetenschappelijk onderzoek. Denk maar aan dateringstechnieken en pollenonderzoek. Ook het terug gebruik klaarmaken van het terrein is een belangrijk aspect volgens 17% van de ondervraagden. Nogal laag ten opzichte van de rest, en dus buiten de verwachtingen, scoort het bewaringsaspect van de vondsten. Blijkbaar vindt de meerderheid van de ondervraagden het informeren van het publiek en het tentoonstellen van de vondsten noodzakelijker om in de budgettering te passen, dan de effectieve bewaring van de vondsten.

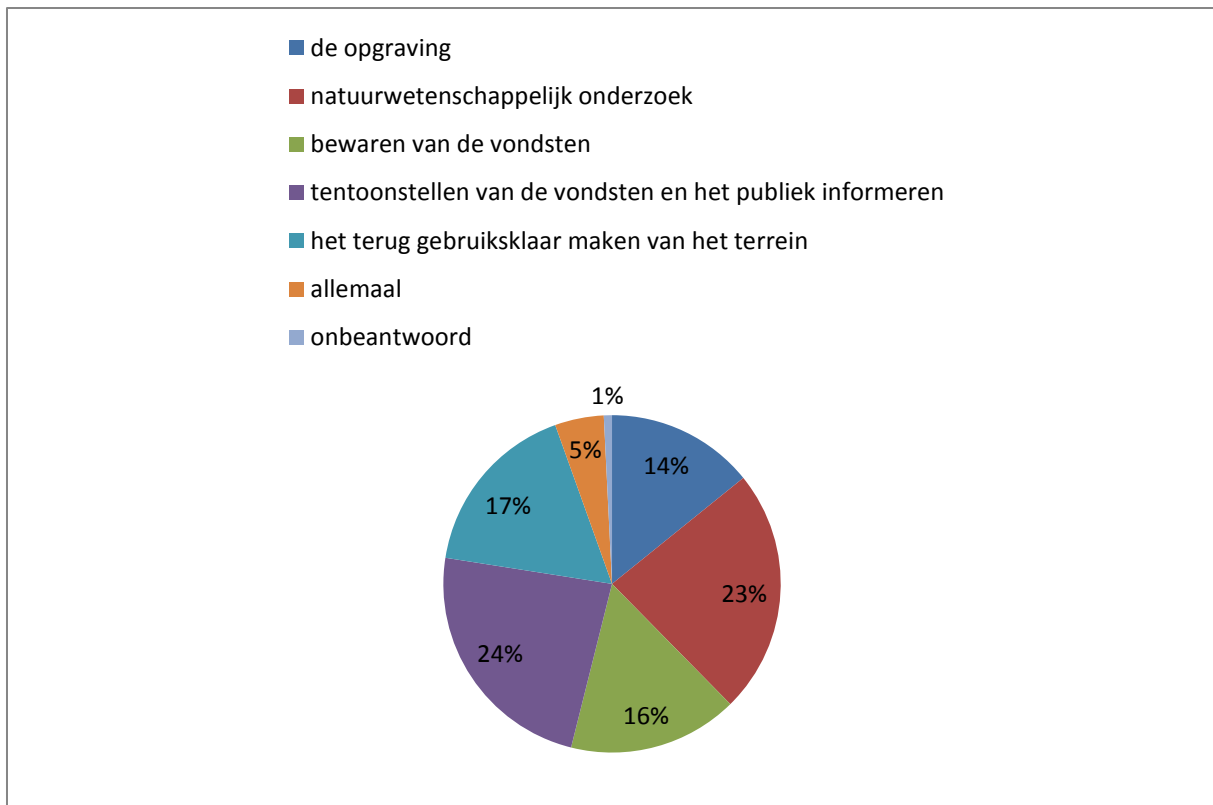

Fig.24: Budgettering. (n = 768)

3.4.3.3.Conclusie.

Dit korte hoofdstukje kunnen we besluiten met 2 inzichten rond het financiële aspect van de archeologie. Enerzijds heeft het publiek er weinig moeite mee dat archeologische onderzoek betaald zou worden met overheidssubsidies, die dus logischer wijs afkomstig zijn van belastinggeld. Een tweede optie zou een compromis kunnen zijn tussen subsidies en de bouwheer, ook wel de vernier genoemd. Dus niet zoals het nu wettelijk is vastgelegd, enkel en alleen door de vernier.

Daarnaast ziet de budgettering er ook anders uit dan voor het ogenblik gebruikelijk is. En ergens ook niet echt abnormaal. Wanneer archeologisch onderzoek zou gefinancierd worden met subsidies van de overheid is het niet abnormaal dat het publiek vraagt dat een deel van de budgetten gaat naar het tentoonstellen van de vondsten en het informeren van het publiek. Daarnaast zien de informanten ook de noodzaak van het veelal dure wetenschappelijke onderzoek in. Ook dit is zeker een belangrijk aspect van archeologie waar geld naartoe kan gaan.

3.4.4. Publiekswerking.

Afsluiten doen we met de zoektocht naar de, volgens het publiek althans, beste manier van publiekswerking. We gaan opzoek naar de beste doelgroep, de populairste vorm, waar we de focus moeten op leggen en of ze al dan niet iets willen bijleren over de sector.

3.4.4.1. De doelgroep.

Wanneer we onze informanten vroegen tot wie we ons hoofdzakelijk moesten richten wanneer we aan publiekswerking deden, kregen we de volgende antwoorden, visueel weergegeven in figuur 25 . Een kleine meerderheid vind dat we ons eigenlijk op geen enkele doelgroep moeten fixeren, maar op iedereen, elke leeftijdscategorie. Wanneer we dan de resultaten samen nemen, kunnen we besluiten dat we ons op zoveel mogelijk mensen moeten richten, maar dat we hoofdzakelijk ons kunnen focussen op de actieve bevolking en jongeren uit het secundair en hoger onderwijs. Samen natuurlijk de grootste groep in onze samenleving. Maar zoals ook al enkele malen vermeld tijdens de diepte-interviews: mensen, ongeacht de leeftijd, die interesse hebben, zullen elke gelegenheid om archeologie te beleven wel aannemen. Persoonlijk vind ik niet dat we dan minder ons best moeten doen om de rest te informeren. Want zoals ook uit het hoofdstuk rond interesse en het hoofdstuk rond kennis gebleken is, zijn net de jongeren actief in het secundair en hoger onderwijs de groep die het minst voeling hebben met de sector. Moeten we die er dan net niet meer er bij betrekken? Of vinden zij naar mate het ouder worden wel zelf hun weg binnen archeologie?

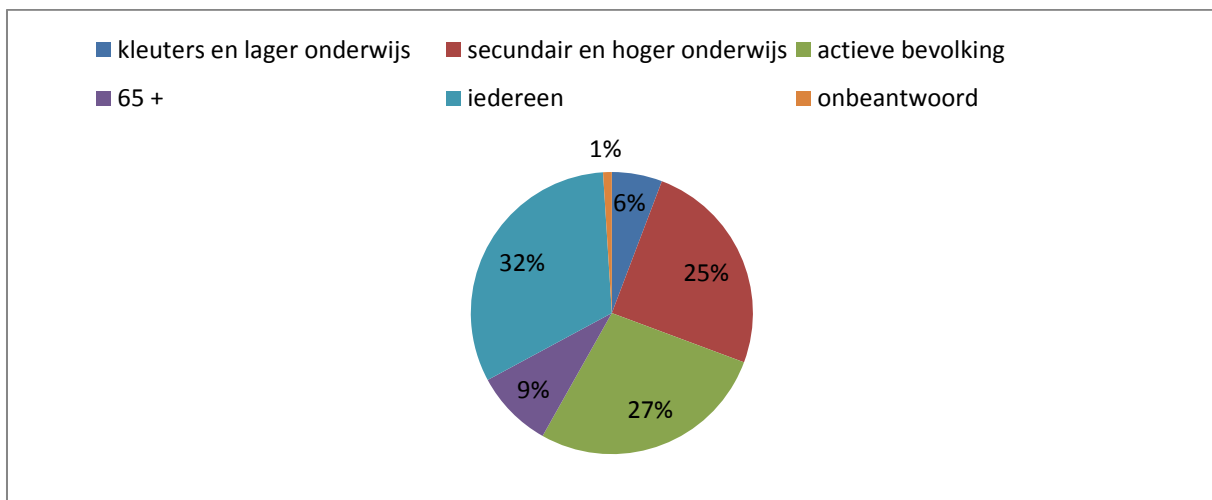

Fig.25: De ideale doelgroep voor publiekswerking. (n = 502)

3.4.4.2. Populaire publiekswerking.

Wanneer we aan onze informanten vroegen wat voor soort publiekswerking hen het meeste zou aanspreken, kregen ze wederom de kans te antwoorden aan de hand van multiple choice antwoorden. Deze vooropgestelde antwoorden waren gebaseerd op voorstellen uit de literatuurstudie, antwoorden uit de diepte-interviews en gangbare vormen die vandaag de dag ook al reeds gebruikt worden binnen de Vlaamse archeologie. Hierbij zien we dat het organiseren van opensleuwendagen met 29% toch de populairste vorm is. Als tweede blijkende sociale media als twitter en facebook ook erg populair. En ten derde zouden de informanten ook erg graag een handje komen helpen op de site wanneer dat mogelijk blijkt.

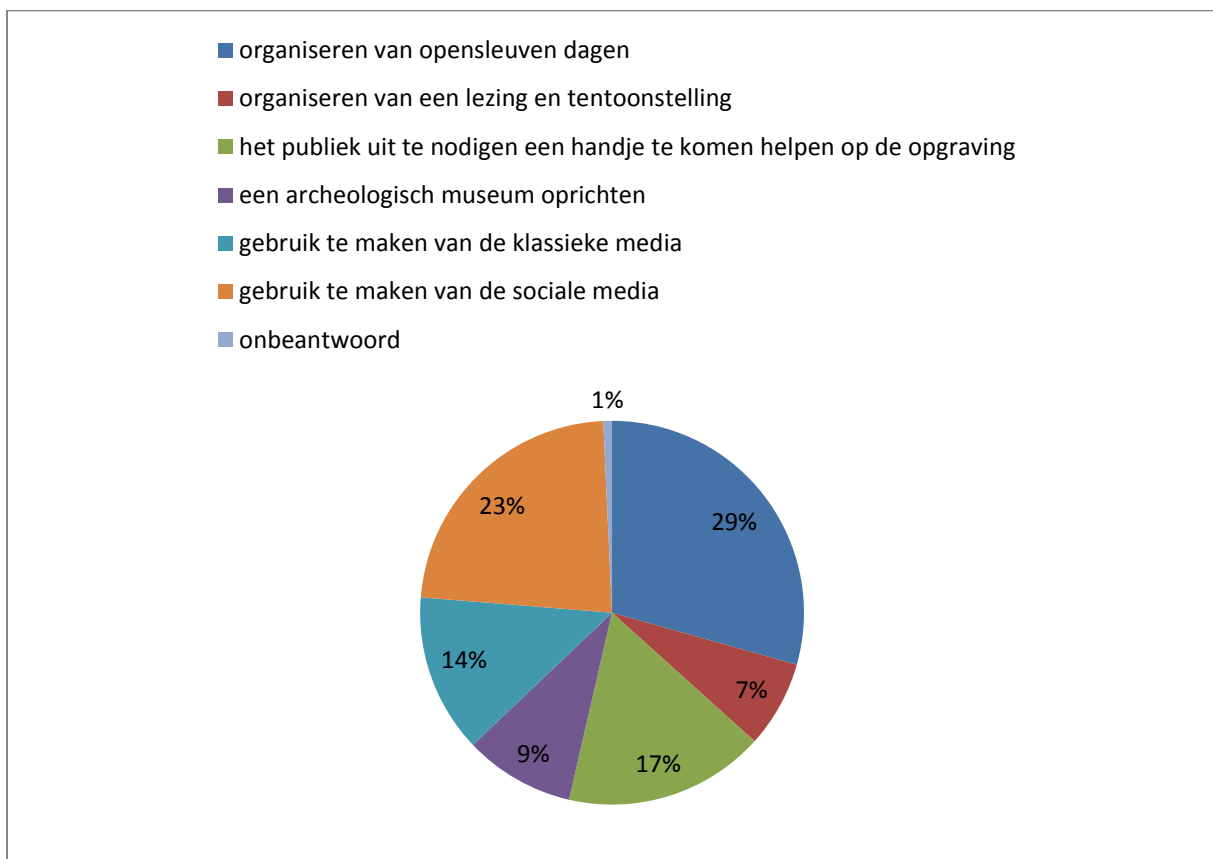

Fig.26: Populairste vorm van publiekswerking. (n = 987)

De populariteit van opensleuwendagen is makkelijk te verklaren door het achtertuin-effect en de natuurlijke nieuwsgierigheid die de mens bezit wanneer het aankomt op het verleden. Het is ook een activiteit die door sommige bedrijven en organisaties reeds gebruikelijk is bij lange opgravingen. Het is wel een werking die veel extra energie vergt van de archeologen, maar blijkbaar wel zijn doel bereikt! Daarnaast is de populariteit van sociale media ook eenvoudig te verklaren, het publiek zelf moet immers weinig moeite doen om op de hoogte te blijven,

één “vind ik leuk” en ze kunnen het doen en laten op een site volgen. Ook enkele musea maken al gebruik van de sociale netwerksites. Erg handig om op de hoogte gehouden te worden. De keerzijde van de medaille is natuurlijk dat maar een klein deel van de samenleving hier aan deel neemt en dan ook een vrij specifieke groep. Dus heel wat andere doelgroepen worden hierdoor uit het oog verloren.

Lezingen en tentoonstelling scoren heel wat slechter samen met de musea. Ik denk dat we ons dus beter focussen op andere zaken dan deze twee. Ze helemaal schrappen uit de publiekswerking zou ik ook niet doen, want beiden zullen doelgroepen bereiken die via andere kanalen misschien niet bereikt kunnen worden. In dat opzicht opteer ik voor een algemene, gevarieerde aanpak van publiekswerking met nadruk op het bezoeken van de site zelf. Mensen werden daar ook off-the-record heel erg enthousiast over.

3.4.4.3. Focus op:

Om de invloed van het achtertuin-effect nogmaals te becijferen stelden we de informanten de vraag waar ze het meest interesse zouden voor hebben. Kleine projecten uit de buurt of eerder grote overkoepelende projecten. Zoals te zien in figuur 27 gaat de voorkeur van de meerderheid naar kleine projecten en zijn buurtbewoners. Vooral de jongste klasse lijkt meer interesse te tonen in grote overkoepelende projecten in tegenstelling tot de senioren en de actieve bevolking die vooral kiezen voor kleinere projecten. Het is visueel heel duidelijk dat het achtertuin-effect wel degelijk een rol speelt. Iets waar we misschien wel rekening mee moeten houden wanneer we binnen archeologie aan publiekswerking doen.

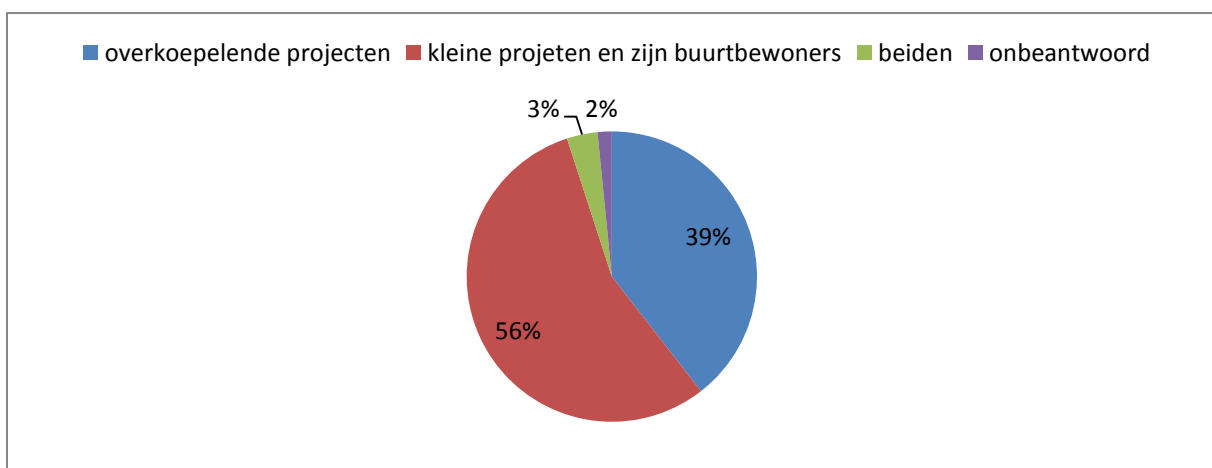

Fig.27: Waar moet de focus liggen bij publiekswerking? (n = 380)

3.4.4.4. Meer weten over Archeologie

Intussen weten we al op welke doelgroep we ons kunnen focussen, op wat soort projecten en hoe we het beste aan publiekwerking kunnen doen. We weten ook al hoeveel interesse er is in de sector en wat het publiek wel of niet weet over archeologie. Maar daarnaast hebben we hen ook direct de vraag gesteld: zouden ze graag meer weten over hoe archeologen te werk gaan? Ook hier was het antwoord verrassend positief, immers 71% van de informanten beantwoordde deze vraag met ja. Mensen willen dus oprecht geïnformeerd worden en meer over de sector te weten komen. Wat alleen maar in het voordeel van archeologie kan spelen, op voorwaarde dat we ons beter en misschien wel meer gaan inzetten om aan publiekswerking te doen.

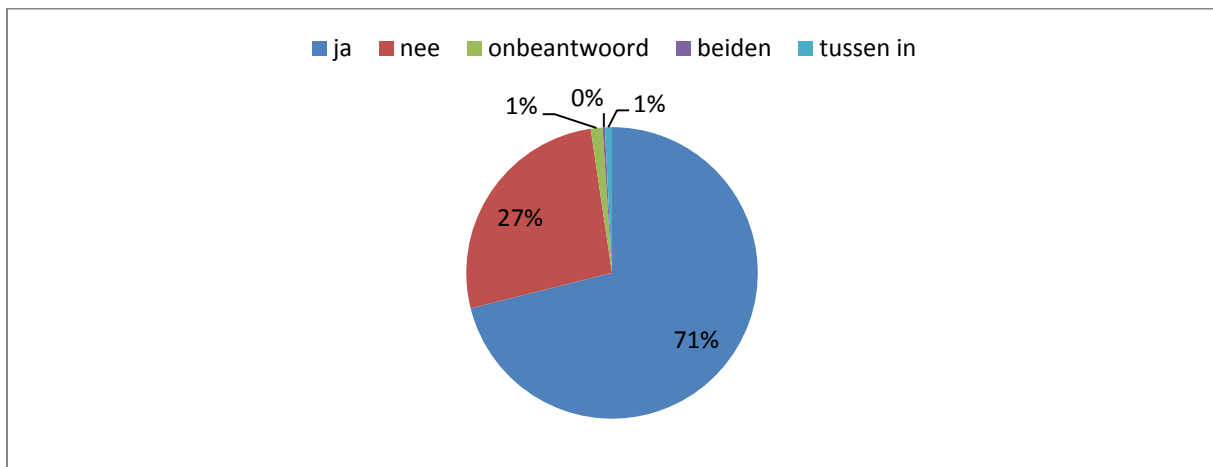

Fig.28: Meer interesse in archeologie en hoe archeologen te werk gaan? (n = 385)

3.4.4.5. Meer weten over wetgeving

Omdat uit de diepte-interviews bleek dat de overgrote meerderheid geen kennis had van de wetgeving rond archeologie en dit volgens ons toch wel erg essentieel is. Wanneer we archeologie willen begrijpen of toch het hoe en waarom binnen de sector, stelden we ook de vraag of onze informanten meer wilden weten over de wetgeving. Logischer wijs waren de mensen hier omtrent heel wat minder enthousiast. Al kunnen we stellen dat 29% eigenlijk helemaal niet zo een negatief resultaat is. Het houdt immers in dat meer dan 1/4de van de ondervraagden echt ook meer wil weten over de wetgeving. Hieruit kunnen we ook besluiten dat het ook net dat kwart van de informanten is dat oprecht meer geïnteresseerd is.

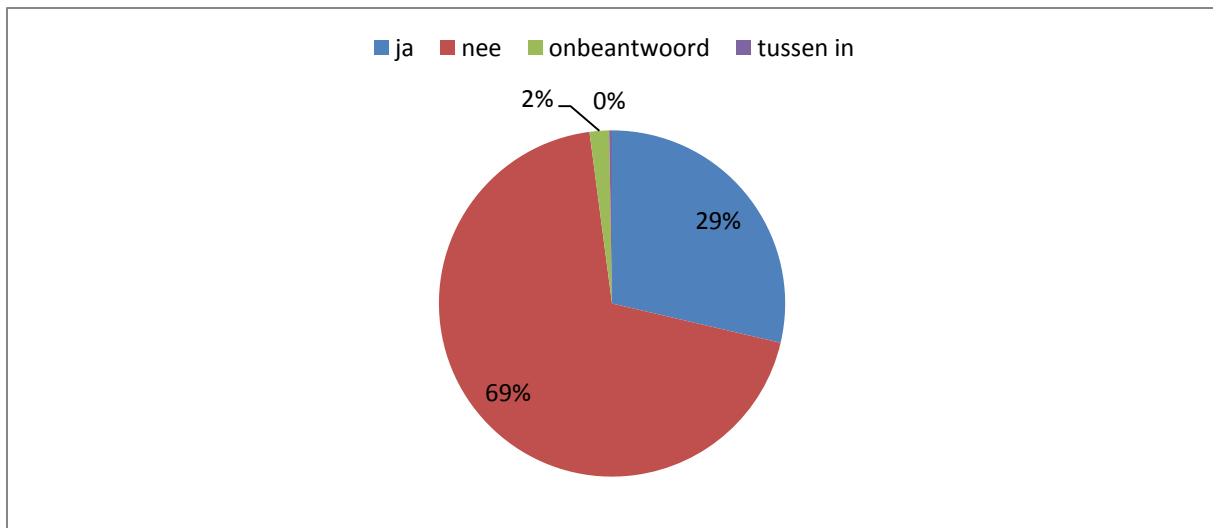

Fig.29: Meer interesse in de wetgeving rond archeologie? (n = 385)

3.4.4.6. Conclusie

Voor de publiekswerking concentreren we ons het beste op de hele samenleving, met focus op jongeren uit het secundair en hoger onderwijs en de actieve bevolking. De twee grootste groepen dus. Daarentegen moeten we eerder regionaal te werk gaan. We moeten ons meer focussen op de buurtbewoners van kleine projecten in plaats van het organiseren van grote overkoepelende projecten. Deze laatste kunnen op tijd en stond zeker wel eens publiekstrekking zijn, mits er voldoende reclame wordt rond gemaakt, maar de grootste groep informanten geeft de voorkeur aan het achtertuin-principe.

Wanneer we binnen archeologie aan publiekswerking doen, gaat de voorkeur uit naar actieve soorten, bijvoorbeeld het bezoeken van de site op een opensleuvendag of de kans om een handje te helpen op een site. Daarnaast scoren ook de sociale media heel erg hoog, maar de beste aanpak volgens ons blijft een algemene, gevarieerde aanpak. Daarmee is de kans ook het grootst om de verschillende doelgroepen te bereiken. Opvallend is wel de desinteresse in musea, lezingen en tentoonstelling. Zeker wanneer ze dus de keuze hebben tussen ook actievere en interactieve activiteiten.

Misschien wel één van de positiefste resultaten gedurende dit hele onderzoek was de wil naar het meer willen weten rond het hoe en wat van archeologie. Een overgrote meerderheid van de informanten zou in de toekomst graag meer willen weten over archeologie. Een antwoord dat enkel en alleen als positief aanschouwd kan worden. Rond de wetgeving is het publiek dan toch minder geïnteresseerd.

3.4.5. Conclusie van de enquêtes.

Algemeen kunnen we stellen dat over de hele lijn de jongste doelgroep, jongeren uit het secundair en hoger onderwijs, enerzijds het minst kennis over archeologie hebben en er ook het minste interesse voor tonen. Naar publiekwerking kan je dan twee dingen doen, of je gaat je net focussen op die doelgroep of je gaat meer inspanningen leveren op de andere, want ooit wordt deze doelgroep ook ouder en vallen ze binnen een nieuwe categorie. Persoonlijk vind ik het niet slecht om ook hen te betrekken bij de publiekswerking, er zijn genoeg vormen die ook deze doelgroep zullen aanspreken. Jong geleerd is immers oud gedaan. Wanneer we trouwens kijken naar de vraag rond doelgroepen scoort deze groep ook vrij hoog. Dus ondanks het minste interesse en kennis omtrent archeologie, zijn de jongeren zeker een doelgroep die niet uit het oog mag verloren gaan.

Wanneer we kijken naar de kennis van archeologie in Oost-Vlaanderen, kunnen we stellen dat deze niet dramatisch slecht is. Mensen zijn zich bewust van de aanwezigheid van archeologisch erfgoed in onze provincie, ze zien ook het belang van de sector in en vinden het dan ook zinvol wat wij doen. Al is de beeldvorming van archeologie niet helemaal waarheidsgetrouw. Zo worden wij hoofdzakelijk geassocieerd met opgraven. Iets wat in principe eigenlijk pas de laatste stap binnen archeologie zou mogen zijn. Daarnaast ontbreken ook enkele vondstcategorieën en worden andere vondstgroepen overschat binnen onze sector. Die foutieve beeldvorming is deels ook onze verantwoordelijkheid. Al acht het publiek archeologen niet verantwoordelijk voor het informeren van het publiek. Deze taak zou eerder weggelegd zijn voor de gemeente of stad waarbinnen de opgravingen plaats vinden.

Ondanks de privatisering van de sector sinds enkele jaren, is deze informatie nog niet tot bij het grote publiek geraakt, een kleine minderheid kent enkele voorbeelden van archeologische bedrijven of instanties en dan gaat het hoofdzakelijk over overheid gerelateerde bedrijven. Ook hier kwam de relatie tussen overheid en archeologie terug sterk naar boven. Net zoals het publiek de gemeente of steden verantwoordelijk acht voor het informeren, vinden ze dat archeologie ook volledig of deels betaald mag worden met subsidies en dus rechtstreeks met geld van de belastingbetaler. Daarbij verwachten ze dan wel dat een deel van het geld besteed wordt aan het informeren van het publiek en het tentoonstellen van de vondsten.

Wanneer we kijken naar de persoonlijke interesse in archeologie kunnen we besluiten dat we de bevolking in 3 groepen kunnen opsplitsen die ongeveer even goed vertegenwoordigd zijn, enerzijds is er de groep die zelf echt interesse heeft in de sector, vervolgens is er een groep die

zeer neutraal staat ten opzichte van archeologie, en als laatste is er een groep die zelf weinig interesse heeft. Al zijn deze begrippen heel erg subjectief, toch is dit op zich niet echt een negatief resultaat. Zeker wanneer we ook zien dat de meerderheid van de informanten wel degelijk meer over het hoe, waar en waarom van de sector wil te weten komen.

Ook verrassend waren de resultaten rond het bezoeken van sites en musea in binnen en buitenland. Ook in binnenland worden menig wat sites en musea bezocht, weliswaar ook regelmatig onder het mom van een schoolbezoek of familie uitstap, maar ze worden wel degelijk meer bezocht dan aanvankelijk werd aangenomen. In het buitenland wordt natuurlijk nog meer bezocht, en vooral meer uit eigen motivatie. Ook zijn de sites in het buitenland lichtjes populairder dan de musea daar, terwijl de resultaten voor het binnenland het omgekeerde zouden durven bewijzen.

Vervolgens kunnen we besluiten dat de grootste informatie kanalen omtrent archeologie enerzijds educatie en anderzijds films en documentaires zijn. Wanneer we de beeldvorming van archeologie willen veranderen, zullen we ons hoofdzakelijk op deze kanalen moeten focussen. Of meer aan publiekswerking doen. Daarbij moeten we ons niet specifiek focussen op een doelgroep of een bepaalde vorm, maar vooral op buurtbewoners. Wel interessant om te weten is dat actieve bezoeken aan sites het hoogste zouden scoren. Maar de beste manier om aan publiekswerking te doen is een gevarieerde en ruime aanpak, daarmee verhoogt de kans op het bereiken van alle verschillende doelgroepen.

4. Discussie

Uit de resultaten van het enerzijds kwantitatieve en anderzijds kwalitatieve onderzoek, kunnen we besluiten dat Oost-Vlaanderen wel een draagvlak heeft voor archeologie. Mensen zijn geïnteresseerd in hun geschiedenis en willen daarbij graag geïnformeerd worden over recente ontwikkelingen in het onderzoek van het verleden. De belangrijkste patronen uit de onderzoeksresultaten zijn de lichte vorm van interesse en natuurlijke nieuwsgierigheid enerzijds en de onwetendheid anderzijds. We zien dat ondanks de interesse in het verleden, toch een soort onwetendheid bestaat rond het onderzoek naar dat verleden. Dit is immers het gevolg van verschillende oorzaken waarvoor we graag nu de gelegenheid zouden aangrijpen er enkele te verduidelijken.

Hiervoor zou ik graag verwijzen naar de doctoraatstudie van Gertjan Plets. In zijn doctoraat behandelt Plets de socio-culturele dimensie van het cultureel erfgoed toegepast op de multiculturele Altaï Republiek (Plets 2012,9). Dit onderzoek is op geen enkel vlak te verwarren met deze thesis, hij opteert namelijk meer voor een *'heritage approach'*. Niet te min zou ik graag gebruik maken van enkele van zijn inzichten binnen mijn eigen onderzoek. Hij heeft het namelijk over collaboratie, management en de verschillende erfgoedspelers. Woorden die binnen het hedendaagse Vlaamse archeologische werkveld maar weinig aan bod komen. Onbegrijpelijk wanneer we weten dat archeologie een van de meeste interdisciplinaire vakgebieden is binnen een wetenschappelijk kader. De inzichten die hij verstrekt rond de verschillende soorten *'heritages'*, de grote verscheidenheid aan erfgoedspelers en de relatie tot de mens hebben mij dan ook sterk beïnvloed in mijn denken.

Zo behandelt hij ook kort de relatie tussen de verschillende actoren binnen het archeologische werkveld in Vlaanderen:

“There are always different actors (for example a building contractor, local historians and private/public archeologists) with particular epistemologies, discourses, and interests, often very difficult to align and ultimately leading to conflicts, from which the heritage itself not benefits.” (Plets 2012, 12).

Dit citaat bespreekt dan ook onmiddellijk een van de eerste problemen binnen het archeologische werkveld. Één *actor* heeft Plets zelfs nog niet vermeld, namelijk de mens als publiek.

Naast de hedendaagse conflicten tussen de verschillende actoren, liggen ook nog enkele andere zaken aan de oorzaak van ons probleem. Één daarvan is de geschiedenis van de archeologie zelf. De manier hoe archeologie en cultureel erfgoed zich ontwikkelden gedurende de laatste decennia en binnen een wettelijk kader geplaatst werden is ook één van de grote problemen binnen de sector en zeker in relatie tot het publiek. Zo valt roerend erfgoed onder de bevoegdheid van de Gemeenschappen en onroerend erfgoed onder de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap. Voor dit laatste werd dan ook een archeologiedecreet in het leven geroepen, waarin bijvoorbeeld de melding van toevalsvondsten wordt geregeld. Al is de vraag voor hoe lang nog. Ook de opkomst van de privatisering binnen de sector maakte de evolutie naar een publieke variant van archeologie er niet makkelijker op.

Als laatste wil ik nog eens naar het radio 1 interview met Prof. Dr. Tys verwijzen uit Maart ditzelfde jaar. Niet dat ik Prof. Dr. Tys hierin persoonlijk wil aanvallen, maar ik wil hem als voorbeeld stellen voor het laatste probleem: namelijk het mentaliteitsprobleem bij de archeologen zelf. Het radio-interview is een typisch voorbeeld voor de archeologie in Vlaanderen en hoe wij archeologen kijken naar ons publiek. Ook de interviewster voedt het typische beeld van een ongeïnteresseerd publiek door haar vragen en de voorbeelden die ze stelt. Zo heeft ze het over “*de grote verhalen*” en “*niet zo spectaculair als het graf van Richard the III*”. Tys gaat er dan bijvoorbeeld van uit dat mensen archeologie hoe dan ook associëren met Indiana Jones, de grootste, de oudste etc... Deze beweringen gaan dus regelrecht in tegen de resultaten van dit onderzoek.

Ik heb nu de focus enkel en alleen op de drie, volgens mij althans, belangrijkste problemen binnen de archeologie geplaatst. Hoogst waarschijnlijk liggen nog andere zaken aan de basis en ik kan dan ook alleen maar hopen dat dergelijke materie toekomst onderzoeksmateriaal wordt.

Waarom is archeologie nu eigenlijk toe aan een vernieuwde aanpak? Waarom is de nood aan een meer publieke, alternatieve manier van archeologie zo nodig? Omdat we allereerst wel beschikken over een draagvlak. En vervolgens omdat blijkt dat de meer alternatievere vormen op veel meer steun bij de bevolking kunnen rekenen, steun die in de toekomst nodig zal blijken om de archeologie te redden. Maar de belangrijkste reden is omdat de mensen er recht op hebben. Wat voor nut heeft het uiteindelijk wanneer wij als archeologen enkel en alleen opgraven om de vondsten op te bergen in dozen en de opgravingsrapporten te laten vergelen.

Het is een erg optimistisch beeld, maar zoals de resultaten uit dit onderzoek nu bewijzen, is de mens klaar om zijn verleden te ontdekken en te leren begrijpen. Alleen houdt dit in dat de archeologische wetgeving en mentaliteit in Vlaanderen zich daarbij grondig zal moeten aanpassen. Het is tijd voor een archeologische (re-)evolutie!

5. Conclusie

De conclusies van de enquêtes zijn vrij aansluitend bij de resultaten van de diepte-interviews. Dus kunnen we het kwalitatieve onderzoek aan het kwantitatieve linken. Op deze manier hebben we niet alleen diepgang in het onderzoek gecreëerd maar zijn we ook, in de mate van het mogelijk natuurlijk, er in geslaagd representatief te werk te gaan voor de gehele provincie Oost-Vlaanderen. Omdat enkele sociale groepen niet goed vertegenwoordigd zijn en we sowieso maar weinig verschillen ontdekten tussen deze groepen, hebben we geopteerd ons te focussen op de resultaten en minder op de sociale verschillen. Enkel het verschil in leeftijdscategorieën kwam soms erg naar boven. Maar algemeen mogen we er van uit gaan dat in tegenstelling tot alle verwachtingen bij aanvang van de onderzoek, er wel degelijk een draagvlak voor archeologie in Vlaanderen is. Mensen vinden het interessant wat we doen, ze vinden archeologie een belangrijke sector en vinden het werk van archeologen zeker zinvol.

Met de kennis over archeologie is het niet dramatisch gesteld, de meerderheid van de ondervraagde individuen weet dat er archeologie is in Vlaanderen. Algemeen hebben ze wel een realistisch idee, maar wanneer we er dieper op ingaan blijken toch nog enkele hiaten in hun kennis te zitten. Neem bijvoorbeeld de kennis rond wetgeving. De overgrote meerderheid heeft geen kennis over de wetgeving rond archeologie, ze weten met andere woorden niet waarom iets wordt opgegraven, wanneer of door wie. Ze kunnen wel antwoorden op vragen rond hoe een site er uit ziet of welke werktuigen een archeoloog gebruikt, ze weten in grote lijnen ook wat we opgraven. Al moet dit beeld genuanceerd worden, ze weten ook een pak dingen niet, zo weten ze bijvoorbeeld niets over grondverkleuringen en sporen, of welke grote rol aardewerk speelt. Zijn dit details? Misschien wel, maar als we mensen willen betrekken bij archeologie is het belangrijk dat hun beeldvorming correct is, dat ze realistisch is. Zo moeten we het publiek er bijvoorbeeld van kunnen overtuigen dat skeletresten geen alledaagse vondsten zijn, maar dat aardewerk scherven op zijn minst even belangrijk kunnen zijn als het graf van één of andere koning.

Een belangrijk aspect rond de kennis over archeologie is de taak van de archeoloog. Wanneer we de verschillende resultaten van vragen met elkaar connecteren kunnen we besluiten dat het publiek de archeoloog niet ziet als de informateur. Mensen informeren behoort niet standaard tot de verantwoordelijkheid van de archeoloog zelf. Mensen linken dit eerder met de gemeente of stad waarbinnen de opgravingen gebeuren. Volgens het publiek is archeologie dan ook een overheid verantwoordelijkheid. Zo kennen ze amper bedrijven of instanties die

gerelateerd kunnen worden met archeologie, met uitzondering van overheidsinstanties of overheidsverwante bedrijven en organisaties, denk maar aan musea en vzw's of universiteiten. Archeologie mag dan ook gefinancierd worden met belasting geld of toch deels, op voorwaarde dat een deel van deze budgetten ook gaat naar het informeren van het publiek en het tentoonstellen van de vondsten.

Ondanks dat de persoonlijke interesse in archeologie niet heel erg hoog ligt, worden zowel in binnen als buitenland heel wat sites en musea bezocht. In binnenland worden net iets meer musea bezocht dan sites, al hoeft dit niet te liggen aan een voorkeur van het publiek, sites in Vlaanderen zijn nu eenmaal ook minder toegankelijk enerzijds en anderzijds hebben we er minder die volledig bewaard kunnen worden. Maar ook heel wat musea zijn sterkere spelers wanneer het komt op vlak van marketing, dan sites. Daarnaast zien we in Vlaanderen dat ook een pak van de bezoekers niet uit eigen motivatie gaan, maar vooral in de vorm van een familie uitstap of een schoolbezoek. In het buitenland zien we dat de archeologische sites dan weer meer succes boeken dan de archeologische musea. Wel zijn de bezoeken veel meer uit eigen motivatie dan in Vlaanderen. Of we hier voorbeelden aan kunnen stellen voor Vlaanderen, is moeilijk te zeggen. Wij hebben namelijk niet hetzelfde archeologische erfgoed als pak weg Italië of Egypte, maar we kunnen hieruit wel besluiten dat het openstellen van sites en musea in Vlaanderen geen verloren geld is, ze worden wel degelijk bezocht. We kunnen misschien wel iets leren van de manier waarop in het buitenland.

Omdat we weten dat er toch nog heel wat kan veranderd worden aan de beeldvorming van archeologie stelden we ons ook de vraag welke informatie kanalen het meeste invloed hebben. Ook deels in de optiek om verder aan sensibilisering en publiekswerking te doen. Hieruit kunnen we besluiten dat vooral films en documentaires enerzijds en educatie anderzijds de twee grote spelers zijn. Het publiek haalt zijn informatie rond archeologie vooral uit deze kanalen. Wanneer we dus de beeldvorming willen veranderen moeten we ons op deze twee kanalen focussen.

Omdat we nu weten dat Vlaanderen in tegenstelling tot de verwachtingen wel een draagvlak bezit voor archeologie, moeten we ons misschien al minder bezig houden met sensibiliseren, maar eerder pogingen ondernemen om het publiek er meer bij te betrekken. Archeologen graven immers niet enkel hun geschiedenis op, maar het verleden van iedereen. Ook wanneer we op het vlak van financiering en wetgeving steun van de overheid willen krijgen, zou het al geweldig zijn wanneer we de steun krijgen van de Vlaming zelf! Zaken als de Toback-affaire

zullen in de toekomst dan misschien gewoon geen hoorbaarheid krijgen. Maar wat is nu de ideale manier om aan publiekswerking te doen? Volgens onze informanten zelf concentreren we ons het beste op alle doelgroepen, maar vooral op buurtbewoners van archeologische projecten. Daarnaast zijn actieve bezoeken de concepten die het meeste in de smaak vallen denk maar aan opensleuvendagen, die her en der in Vlaanderen al hun doel bereikten. Maar een variatie aan concepten, zal ook een grotere groep geïnteresseerden lokken, dus waarom geen gebruik maken van sociale media, klassieke media etc... Zeker wanneer de rol van informateur door het publiek zelf op gemeentelijk vlak geplaatst wordt, moet dit de archeologie terug een stuk ontlasten! Al zal een praktische uitwerking van dergelijke ideeën niet van een leien dakje lopen.

Maar we weten nu dat Oost-Vlaanderen althans, een draagvlak heeft voor archeologie, dat mensen meer over archeologie en het hoe, waar en waarom willen te weten komen. We weten welke infokanalen het meeste beïnvloeden en welke manieren van publiekswerking het best worden ontvangen. Uit onderzoek in het buitenland blijkt de positieve effecten op erfgoed en het bewaren en onderzoeken van erfgoed uit de goede relatie tussen de verschillende erfgoed sectoren en het publiek, laten we hier in België daar ook een voorbeeld aan nemen. Ik denk dat de tijd rijp is om met archeologie een meer sociale, culturele weg in te slaan. Het verleden maakt immers deel uit van onze identiteit. En wat is archeologie meer dan het onderzoek naar ons verleden.

6. Bibliografie

Literatuur

Holtorf C., 2005. Beyond crusades: How (not) to engage with alternative archaeologies, *World Archaeology* 37(4), 544-551.

Joffe A., 2006. Archeology and the media, *Society* 43(6), 71-76.

Layton R., 1989. *Who needs the past?-Indigenous values and archaeology*, One World Archaeology 5, London: Unwin Hyman.

Little B.J., Shackel P., 2007. *Archaeology as a tool of civic engagement*, Walnut Creek: AltaMira.

Marshall Y., 2002. What is community archaeology? *World Archaeology* 34 (2): 211-219.

Matsuda A., Okamura K., 2011. *New Perspectives in Global Public Archaeology*, New York: Springer New York.

Morgan C., 2009. (Re)Building Çatalhöyük: Changing Virtual Reality in Archaeology, *Archaeologies* 5(3):468-487.

Nichols S., Prangnell J., and Haslam M., 2005. Hearts and Minds: Public Archaeology and the Queensland School Curriculum, *Australian Archaeology* 61:71-79.

Plets G., 2012. *Heritages in the making: social embodiment of the archaeological past and cultural landscape in the multicultural Altai Republic*. Voorlopige versie manuscript doctoraat.

Simpson F.A., 2010. *The values of community archaeology : a comparative assessment between the UK and US*, BAR. International series 2105, Oxford : Archaeopress.

Smith L., 2004. *Archaeological theory and the politics of cultural heritage*, London: Routledge.

Smith L., 2006. *Uses of Heritage*, London: Routledge.

Smith L., Waterton E., 2009. *Heritage, Communities and Archaeology*, London: Duckworth.

Internet

Auteur onbekend, 2010. Tobbyack haalt uit naar archeologen die ondergrond Fochplein onderzoeken, *De Standaard.be*, retrieved Augustus 8, 2013 from http://www.standaard.be/cnt/dmf20101026_010 .

Belgian Federal Government, 2013. Bevolking - Cijfers bevolking 2010-2012, *FOD Economie, K.M.O., Middenstand en energie*, retrieved Augustus 8, 2013 from http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/bevolking_-_cijfers_bevolking_2010_-_2012.jsp .

Raosoft Inc., onbekend. Bereken de steekproefgrootte, retrieved Augustus 8, 2013 from <http://www.journalinks.be/steekproef/> .

Telen S., 2010. Tobbyack verklaart archeologen de oorlog, *Het Nieuwsblad.be*, retrieved Augustus 8, 2013 from <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=GKQ31DTPB>

Andere

Interview op radio één met Dries Tys op 15 maart 2013: “Wat zit er nog in de Belgische bodem verstopt?”, <http://www.radio1.be/programmas/joos/wat-zit-er-nog-de-belgische-bodem-verstopt> .

7. Bibliografie illustraties

Voorblad: <http://bestofcalvinandhobbes.com/2012/06/archaeologists-discover-trash-dinosaur-calvinosaur/>

Figuur 1: Kaart oorspronkelijk van op: <http://users.skynet.be/geografie/images/Aardrijkskunde/Kaarten/adm1.gif>, aangepast naar eigen noden.

Figuur 3 t.e.m 29: Grafieken op basis van enquêtes, persoonlijk afgenomen en gestockeerd. Oorspronkelijke gegevens zijn terug te vinden op de cd-rom in bijlage.

Tabel 1: Tabel op basis van gegevens van op: http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/bevolking_-_cijfers_bevolking_2010_-_2012.jsp.

Tabel 2: Tabel op basis van enquêtes, persoonlijk afgenomen en gestockeerd. Oorspronkelijk gegevens zijn terug te vinden op de cd-rom in bijlage.

8. Bijlagen

